

ORBÁN 10

AZ ELMÚLT ÉVTIZED A MAGYAR TÁRSADALOM SZEMÉVEL

ORBÁN 10

Az elmúlt évtized
a magyar társadalom szemével

Budapest, 2020

Impresszum

Orbán 10. Az elmúlt évtized a magyar társadalom szemével

© Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, 2020

Felelős kiadó és szerkesztő: **Bíró-Nagy András**

Szerzők: **Bíró-Nagy András** (Policy Solutions, TK PTI) – **Laki Gergely** (Policy Solutions)

Adatfelvétel: **Závecz Research**

Grafikai tervezés, tördelés és nyomda: **WellCom Stúdió**

Kiadó: **Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, Budapest**

ISBN 978-615-81517-1-9

Ezen kiadvány a szerzők saját véleményét tartalmazza, mely nem feltétlenül tükrözi a Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) hivatalos álláspontját.
A Friedrich-Ebert-Stiftung által publikált kiadványok kereskedelmi forgalomba kizárólag a FES előzetes írásos engedélyével kerülhetnek.

Tartalomjegyzék

1. Az elmúlt tíz év kormányzati teljesítménye	6
1.1. Az elmúlt tíz év legfontosabb kormányzati intézkedései	6
1.2. Az elmúlt tíz év legnagyobb közpolitikai problémái	15
1.3. A kormányzati teljesítmény megítélése pártpreferencia szerint	26
2. Magyarország elmúlt tíz évének megítélése	29
2.1. Magyarország általános állapota	29
2.2. A demokrácia helyzete	32
2.3. A magyar gazdaság állapota	36
2.4. A sajtószabadság helyzete	38
2.5. A gyermekvállalás feltételei	40
2.6. Az egészségügy helyzete	42
2.7. A közoktatás állapota	44
2.8. Magyarország nemzetközi megítélése	46
2.9. A cigányság helyzete	49
2.10. Az életszínvonal Magyarországon	51
2.11. A korrupció mértéke	53
2.12. A szegényebbek felemelkedésének esélyei	55
2.13. A magyar falvak helyzete	57
2.14. A magyar kultúra helyzete	59
3. Élet a NER-ben – állampolgári vélemények	61
3.1. Személyes boldogulás a NER-ben	61
3.2. Jobban él a többség, mint tíz éve?	66
3.3. Kinek kedvez a Fidesz kormányzása?	69
3.4. Az érvényesülés lehetőségei a NER-ben	71
3.5. Információs szabadság	74
4. A demokratikus kormányváltás esélyei	77
5. Konklúziók: Az Orbán-kormány tíz éve a magyar választók szemében	81

Bevezetés

Tíz év telt el azóta, hogy a Fidesz nagyarányú választási győzelmet aratott a 2010-es országgyűlési választásokon, és ezáltal kétharmados parlamenti többséggel vághatott neki a kormányzásnak. A kormánypárti és ellenzéki politikusok természetesen másként látják az azóta eltelt évtizedet, de abban alighanem mindannyian egyetértenek, hogy ez az időszak elsősorban Orbán Viktorról szólt, a miniszterelnök politikai akaratának és kormányzati preferenciáinak a kiteljesedéséről. A 10 év elég hosszú idő volt ahhoz, hogy mára elmondhassuk, nincs olyan aspektusa a politikának, a gazdaságnak és a társadalmi viszonyoknak, amelyen ne hagytak volna nyomot a miniszterelnök – és az ő akaratát minden körülmények között követő kormánypárti parlamenti képviselők – által kívánatosnak tartott intézkedések.

Orbán Viktor értékelése erről az időszakról közismert, sikertörténetként, egyenesen az utóbbi száz év legsikerebb évtizedeként tekint a 2010-es évekre. A miniszterelnök szerint ez az időszak olyan kiegyensúlyozott, fenntartható növekedést hozott az országnak, amelynek előnyei a társadalom széles rétegeihez eljutottak. Az Orbán-kormány kritikusai ezzel szemben többek között a demokrácia leépítését, a társadalmi egyenlőtlenségek növekedését, a közszolgáltatások színvonalának drámai romlását, a korrupció elszabadulását szokták felróni a kormánypárti politikusoknak.

A Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung közös kutatásának célja az volt, hogy a politikusok értékelésén túl lépve feltárjuk, mit gondol a magyar társadalom az Orbán-kormány elmúlt tíz évéről. Kutatási eredményeinkre alapozva nemcsak Magyarország általános állapotának társadalmi megítéléséről tehetünk megállapításokat, hanem arról is, hogy a magyarok szerint mely területeken javult vagy romlott a helyzet az utóbbi évtizedben, melyek a kormány legnépszerűbb intézkedései és legnagyobb közpolitikai kudarcai, mely társadalmi csoportok a Fidesz legfontosabb támaszai, és miként vélekednek az állampolgárok személyes boldogulásuk esélyeiről, vagy éppen a demokrácia hazai állapotáról.

Az elemzés megalapozásához 2020. március 3–13. között közvélemény-kutatást végeztünk, melyben a Závecz Research volt a partnerünk. A koronavírus-járvány előtti utolsó személyes megkérdezéssel készült felmérés során elért 1000 fő életkor, nem, iskolai végzettség és településtípus szerint az ország felnőtt népességét reprezentálta. Az egyes pártokon – és főként a kisebb pártokon –, valamint az egyes szocio-demográfiai csoportokon belüli bon-

tások az arányok érzékeltetésére alkalmasak, ezekben az esetekben a megnövekvő hibahatár miatt a pontos számok tájékoztató jellegűek.

Bízunk abban, hogy kötetünkkel hozzájárulunk a 2010-es évek politikai, gazdasági és társadalmi folyamataival kapcsolatos választói vélemények tényalapú megismeréséhez, és ezáltal annak megértéséhez, hogy mely tényezők és milyen intézkedések állnak a Fidesz társadalmi támogatottsága mögött, illetve melyek azok a pontok, amelyek az utóbbi tíz év kormányzását mégis a többség szemében sebezhetővé teszik.

Bíró-Nagy András

1. Az elmúlt tíz év kormányzati teljesítménye

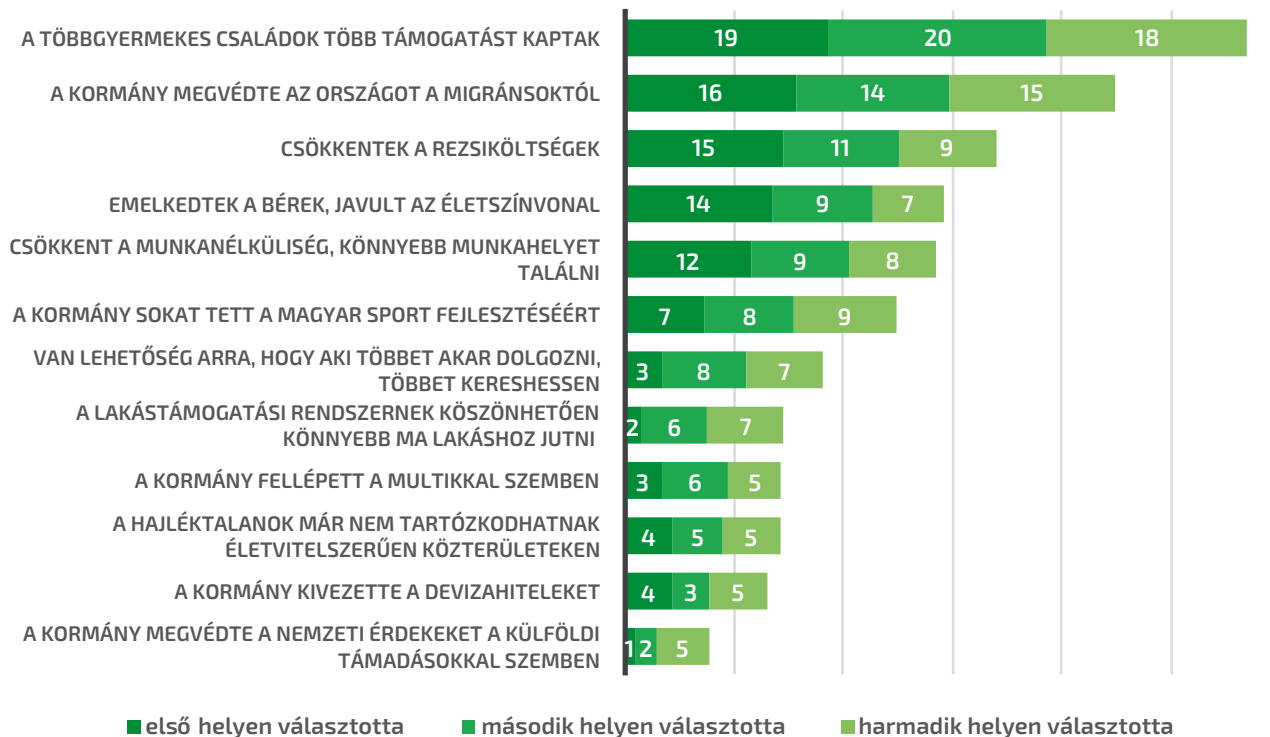
Az első fejezetben azt vizsgáljuk meg, hogy a magyar társadalom szerint mely területeken lépett a leginkább előre az ország, illetve melyek voltak a leginkább kudarcos területek a kormányzati politikában a 2010-es években.

1.1. Az elmúlt tíz év legfontosabb kormányzati intézkedései

A többgyermekes családok állami támogatásának növekedése az elmúlt tíz év legfontosabb kormányzati teljesítménye a magyarok szerint: a megkérdezettek több mint fele, 57 százaléka választotta ezt az opciót, amikor arra kértük őket, hogy válasszák ki azt a három területet, amelyeken a legnagyobb előrelépés történt az elmúlt évtizedben. A családtámogatási rendszer mögött némileg lemaradva, második helyen találjuk az Orbán-kormány bevándorlásellenes intézkedéseit. A válaszadók 45 százaléka gondolta úgy, hogy a magyar kormány migrációs politikája az utóbbi évtized három legfontosabb kormányzati eredménye közé tartozik. Harmadik helyen a 2014-es választási kampány fő témáját, a kormány rezsicsökkentő erőfeszítéseit találjuk. A magyar társadalom kicsit több mint egyharmada (35%) szerint az Orbán-kormány három legfontosabb teljesítményének egyike a 2013-ban bevezetett, a közműszolgáltatások végfogyasztói árainak csökkentését célzó intézkedés.

1. ábra

Ön szerint ezek közül melyik három témában történt valóban a legnagyobb előrelépés az elmúlt tíz évben?

A negyedik és az ötödik helyen két gazdasági természetű válaszopció végzett: a megkérdezettek 30 százaléka vélte úgy, hogy a NER egyik legfontosabb sikere a bérek növekedése és a javuló életszínvonal, míg a válaszadók 29 százaléka a csökkenő munkanélküliséget emelte ki. Érdekesség, hogy a kormánynak a magyar sportba öntött milliárdjai kifejezetten jó helyre kerültek – a megkérdezettek 24 százaléka vélte úgy, hogy a kormány kifejezetten sokat tett a magyar sport fejlesztéséért. A megkérdezettek 18 százaléka gondolta úgy, hogy a Fidesz megteremtette a lehetőséget arra, hogy az emberek több pénzt keressenek, ha valóban többet is dolgoznak. A lakástámogatási rendszer bevezetése csak a lista második felében foglal helyet: 15 százalék tartja kiemelkedő teljesítménynek, míg

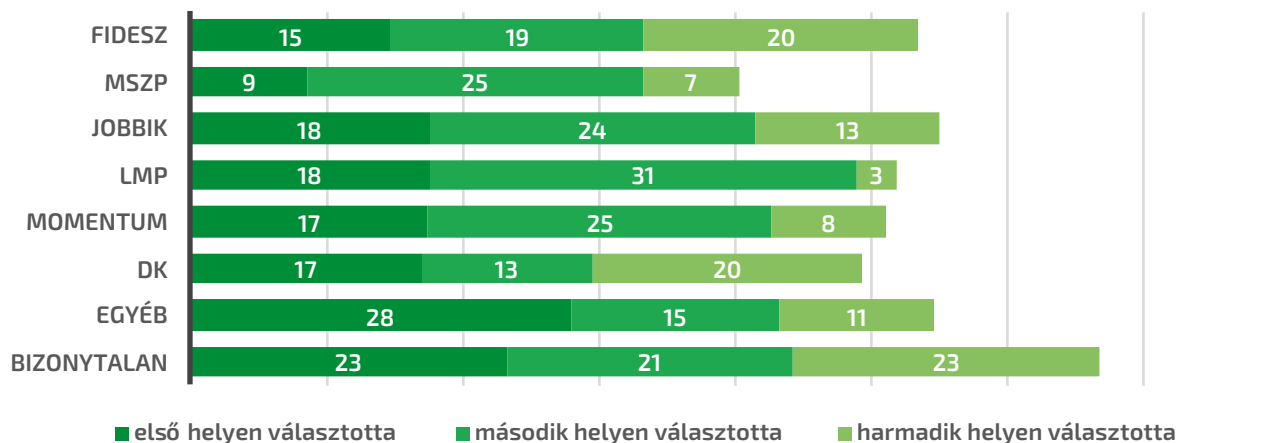
majdnem ugyanennyien, 14–14 százaléknian a kormány multiellenes harcát, valamint a hajléktalanok közterületen történő életvitelszerű tartózkodásának betiltását tartják kiemelten fontosnak. A lista végén, 12 százaléknian említéssel találjuk a kormány devizahitelesekét segítő intézkedéseit, míg 8 százalék szerint az egyik legfőbb teljesítménye az egymást követő Orbán-kormányoknak a nemzeti érdek védelme a külföldi támadásokkal szemben.

Családtámogatási rendszer

A magyar kormány családtámogatási rendszerének széles körű a támogatottsága, de a bizonytalan szavazók meggyőzésében lehet ennek kifejezetten nagy szerepe, ugyanis ők választották leggyakrabban ezt az opciót. A párt nélküliek kétharmada szerint ez az egyik legnagyobb kormányzati teljesítmény az elmúlt évtizedből. A kormánypárti (54%) és jobbikos (55%) szavazók ugyanannyira tartják fontosnak a nagycsaládosok támogatottságát, ami annak fényében nem is meglepő, hogy a kormányzati családpolitika konzervatív alapokon nyugszik. Tőlük egy hajszállal lemaradva találjuk a momentumos (51%) és a DK-s (49%) szavazókat. A legkevésbé a szocialista szavazók értékelik a kormány családpolitikáját: tízből csak négy MSZP-szimpatizáns sorolta legfontosabb kormányzati intézkedések közé a leginkább a középosztálybeliek vagy még tehetősebbek számára kedvező fideszes családtámogatási rendszert.

2. ábra

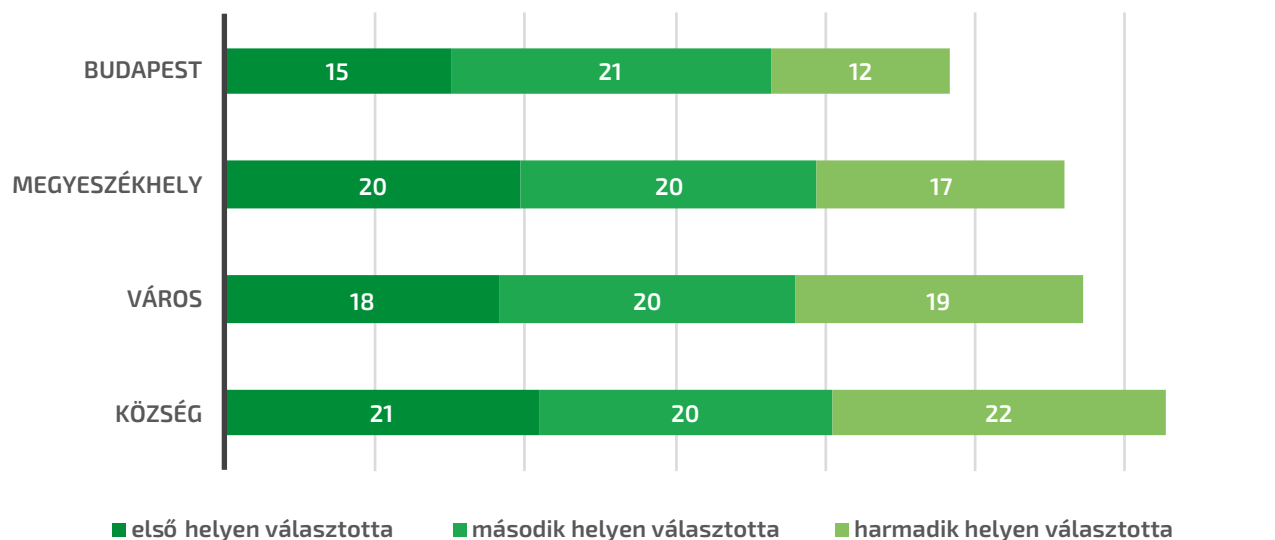
A többgyermekes családok több támogatást kaptak

A nők (60%) egy fokkal jobban örülnek a családtámogatási rendszer átalakításának, mint a férfiak (53%), míg az életkort tekintve a várakozásoknak megfelelően a leginkább kedvezményezett 30-as korosztály választotta a leggyakrabban ezt az opciót, a legkevésbé pedig az ötvenesek – a többi korcsoport véleménye nem tér el szignifikánsan a teljes lakosságtól. Az adatok iskolai végzettség szerinti bontása viszont egyértelműen megmutatja, hogy elsősorban a jobb társadalmi státuszú állampolgárok számára kedvező az új családtámogatási rendszer. Míg a legfeljebb 8 általánossal, szakiskolai papírokkal vagy érettségivel rendelkezők 53–56 százaléka választotta ezt az opciót, addig ugyanez az arány felsőfokú végzettségűek körében már 66 százalék.

3. ábra

A többgyermekes családok több támogatást kaptak

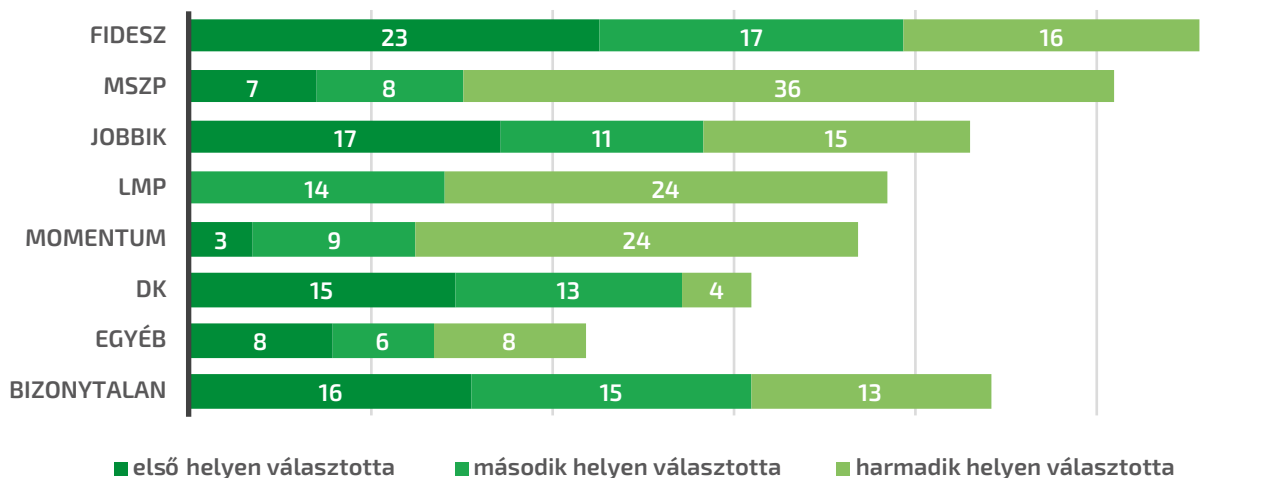
A legeggyértelműbb összefüggést azonban a kormány családpolitikai rendszerének támogatottsága a településtípussal mutatja. Az egyre kisebb településeken egyre nagyobb arányban választották ezt az opciót: míg a fővárosban élőknek kevesebb mint a fele tartja a családtámogatási rendszert az Orbán-kormányok egyik legfontosabb teljesítményének, addig ugyanez az arány a községekben élők körében már 63 százalék.

Bevándorlás megállítása

Egyértelműen a kormánypárti szavazók tartják a legfontosabbnak a kormány bevándorlás elleni harcát. A fideszesek több mint fele (56%) gondolta úgy, hogy az elmúlt tíz év egyik legfontosabb politikai teljesítménye a kormány részéről a határozott bevándorlásellenes politika volt. A téma oldalakon átívelő hatását jelzi, hogy a fideszeseket az MSZP szavazói követik, minden második (51%) szocialista szavazó választotta ezt az opciót. Az érdemi támogatottsággal rendelkező pártok közül a DK-sok számára volt a legkevésbé fontos a bevándorlás megállítása, de azért még körükben is majdnem egyharmadnyian (31%) tartják ezt a Fidesz egyik legjelentősebb eredményének.

4. ábra

A kormány megvédte az országot a migránsoktól

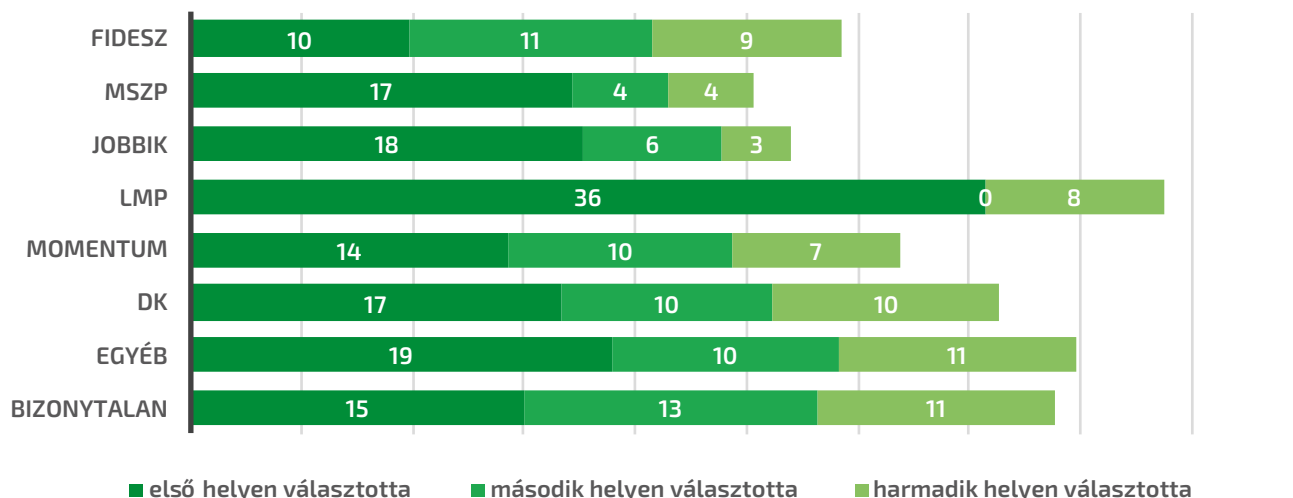
A nemek és az iskolázottság nincsenek szignifikáns hatással a véleményekre, az életkor viszont már érdemi korrelációt mutat a véleményekkel. Az egyre idősebb választadók egyre nagyobb arányban tartják fontosnak a kormány bevándorlás elleni harcát: míg a legfiatalabbak között ez az arány mindössze 37 százalék, addig a 60 év feletiek körében 50 százalék. Ezen kívül igen jelentős főváros–vidék törésvonal is kirajzolódik az eredményekből. Míg a budapestiek alig egyharmada (35%) választotta ezt az opciót, addig a vidéken élők körében ez az arány 45 és 48 százalék között mozgott.

Rezsicsökkentés

Az elmúlt tíz év fontos kormányzati intézkedéseire adott válaszokból kiderül, hogy az ellenzéki választók számára legalább annyira jelentős esemény volt a rezsicsökkentés, mint a kormánypárti szavazóknak. A bizonytalan szavazók (39%) mellett az érdemi támogatottsággal rendelkező pártok közül a DK szimpatizánsai értékelték a leginkább a kormány rezsiharcát: több mint egyharmaduk (36%) vélte úgy, hogy ez az elmúlt 10 év egyik legfontosabb kormányzati teljesítménye. Rajtuk kívül még a Momentum szavazói (32%) körében látunk az átlaggal megegyező véleményeket. A legkevésbé az MSZP szavazói (25%) sorolták a legfontosabb három eredmény közé a rezsicsökkentést, és a fideszesek körében is elmarad az arány (30%) a teljes népesség átlagától (35%).

5. ábra

Csökkentek a rezsiköltségek

Szignifikánsan nagyobb arányban választották a nők (37%) a rezsiharc opciót, mint a férfiak (31%). Az életkori bontást figyelve érdekes kép tárul elénk. A várakozásokkal ellentétben nem a legidősebb, nyugdíjas korosztály számára a legfontosabbak a csökkenő rezsiköltségek, hanem a legfiatalabb, 30-on aluliak körében: 39 százalékuk választotta ezt az opciót, míg a 30 feletti korcsoportok mindegyikében 32-33 százalékos eredményeket látunk.

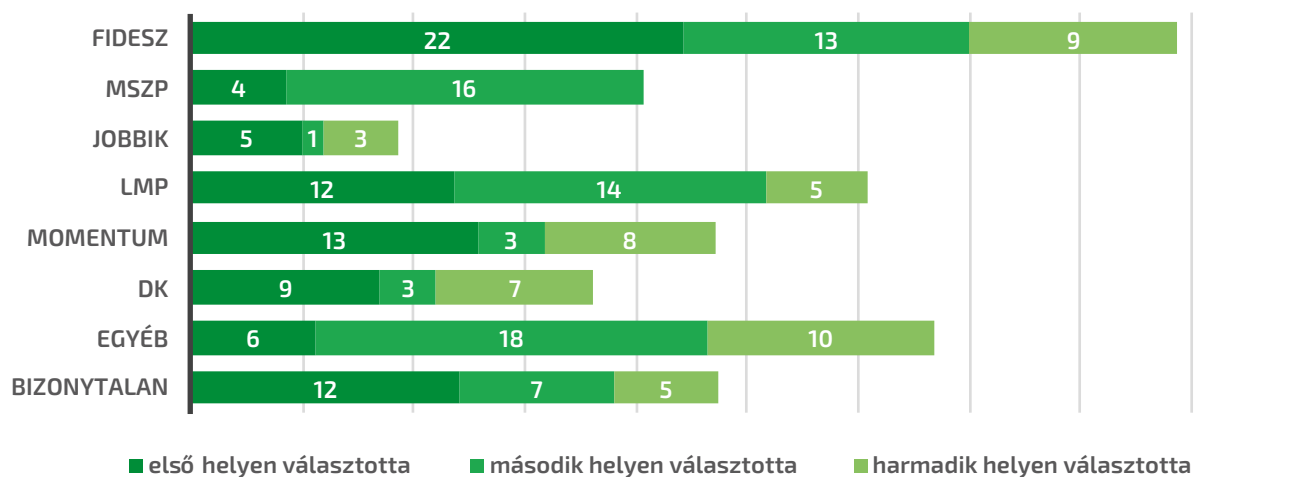
Az iskolázottsági bontás viszont a várakozásokkal megegyező képet mutat, mivel a legalacsonyabb végzettségűek körében a legmagasabb az arány (40%), míg a legjobban kvalifikáltak körében a legalacsonyabb (28%), ami egyértelműen jelzi, hogy a befagyasztott közüzemi díjakat leginkább a legkiszolgáltatottabb társadalmi rétegek értékelték nagyra. A településtípus esetében a fővárosban az átlagosnál magasabb (40%), a megyeszékhelyeken (27%) alacsonyabb értéket figyelhetünk meg, az ennél kisebb településeken a vélemények nem térnek el az átlagostól.

Növekvő bér- és életszínvonal

A rezsicsökkentésnél látott trendekkel ellentétben, egyértelműen a fideszes szavazók érzik úgy a leginkább, hogy a lakosság számára érezhető módon növekedett az életszínvonal az elmúlt 10 évben. A kormánypártiak 44 százaléka szerint a növekvő béreket tekinthetjük az elmúlt évtized egyik legfontosabb kormányzati teljesítményének, míg az ellenzéki szavazók ennél jóval szigorúbban értékelték a kormány gazdasági teljesítményét. Az érdemi támogatottsággal rendelkező pártok közül még a Momentum szimpatizánsai a leginkább elégedettek ilyen téren, egynegyedük (24%) választotta ezt az opciót, a szocialista (20%) és DK-s szavazók (18%) alig egyötöde, míg a jobbkiosok közül min-dössze 9 százaléknyan vélekedtek úgy, hogy az életszínvonal javulása az Orbán-kormány fontos eredménye.

6. ábra

Emelkedtek a bérek, javult az életszínvonal

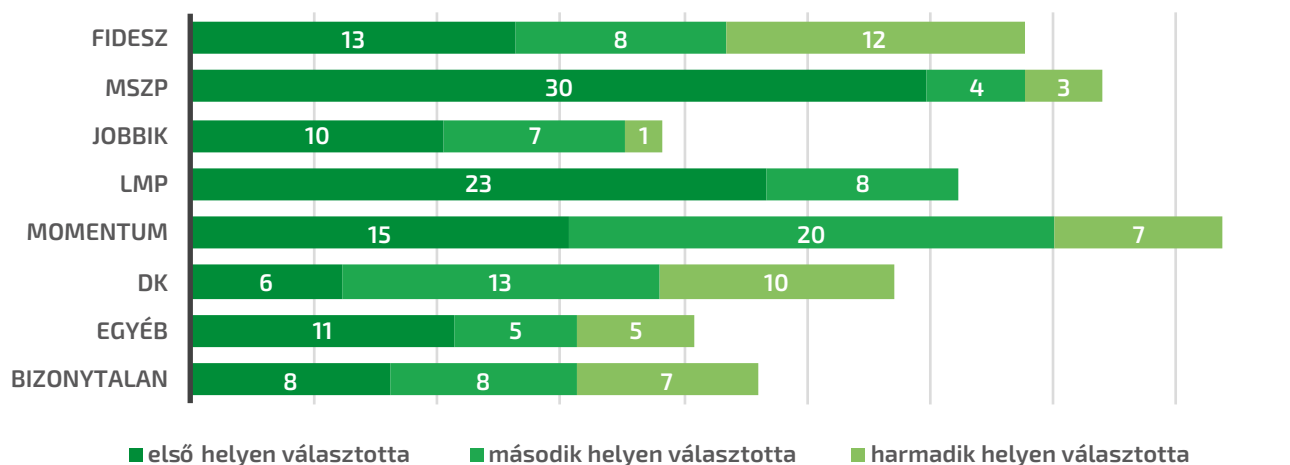
A nemek nincsenek hatással a véleményekre, de az életkor tekintetében is csak minimális eltéréseket látunk: a legfiatalabbak (26%) némileg kevésbé, míg a 40-esek (32%) picit jobban értékelik a kormány gazdasági teljesítményét. Az iskolázottság sincs jelentős hatással a véleményekre, egyedül a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében látunk némileg visszafogottabb lelkesedést. A településtípus viszont egyértelműen jelzi, hogy a vidékhez képest a fővárosban nagyobb arányban emelkedtek a bérek az elmúlt 10 évben: a fővárosiak 37 százaléka választotta ezt az opciót, míg a vidéki városokban ennél jóval alacsonyabb értékeket találunk.

Munkahelyteremtés

A Momentum szavazói értékelik a leginkább (még a fideszeseknél is nagyobb arányban) a 2010 utáni Orbán-kormányok munkahely-teremtési intézkedéseit: a liberális párt szimpatizánsainak 42 százaléka választotta ezt az opciót, tehát ők azok, akik szerint könnyebb munkahelyet találni a kormányzati programok eredményeként. Érdekes módon a kormánypártiakon kívül átlagon felüli gyakorisággal választották ezt az opciót az MSZP szavazói is, míg a leginkább a Jobbik szavazóinak vannak kételyei a kormány munkanélküliségi elleni harcát tekintve.

7. ábra

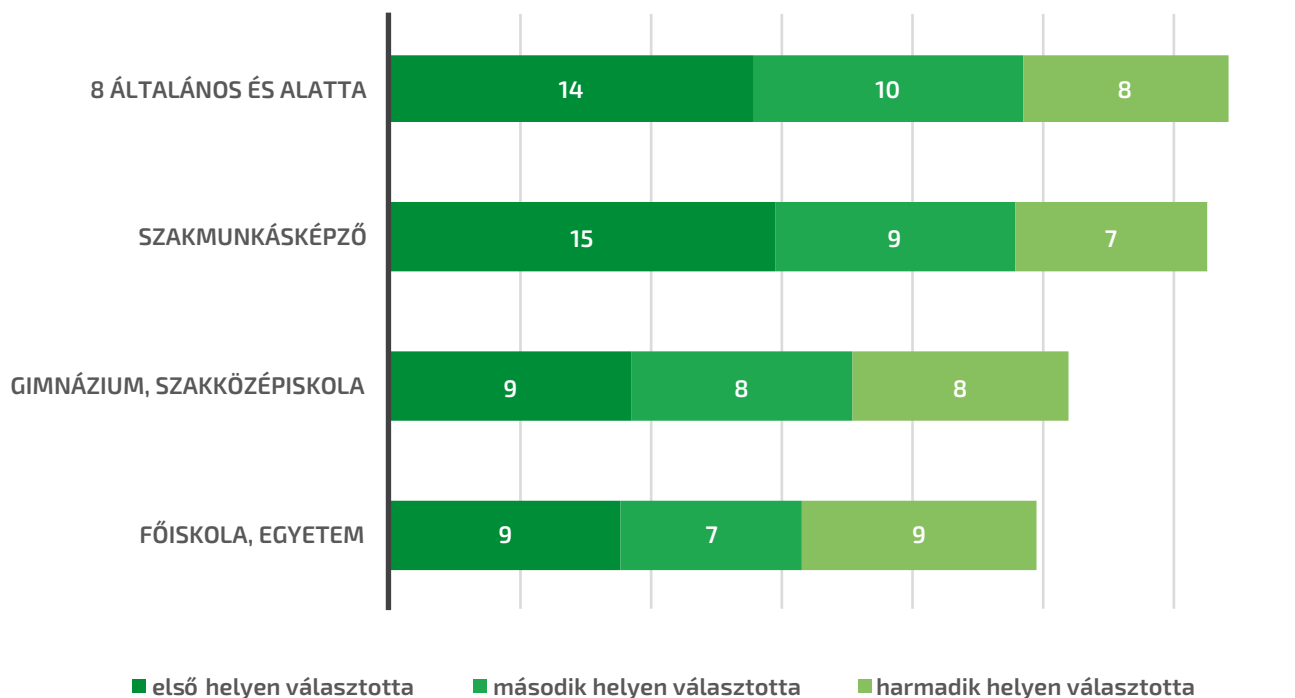
Csökkent a munkanélküliség, könnyebb munkahelyet találni

A nem és az életkor nincs szignifikáns hatással a véleményekre, szemben az iskolázottsággal: az egyre kevésbé képzett válaszadók egyre gyakrabban választották ezt az opciót, ami a percepciók szintjén is megerősíti azt a tényt, hogy az elmúlt 10 évben a közmunkaprogram és az alacsony hozzáadott értékű álláshelyek bővülése okozta a munkanélküliség jelentős csökkenését. A lakhelytípus szintén hatással van a véleményekre: a fővárosban (24%) és a kisvárosokban (26%) némileg kevésbé tartják fontosnak a kormány munkaügyi intézkedéseit, a megyeszékhelyeken viszont 35 százalék tartja a munkahely-teremtési intézkedéseket az egyik legfontosabb kormányzati teljesítménynek – a falvakban élők véleménye nem tér el az átlagtól.

8. ábra

Csökcent a munkanélküliség, könnyebb munkahelyet találni

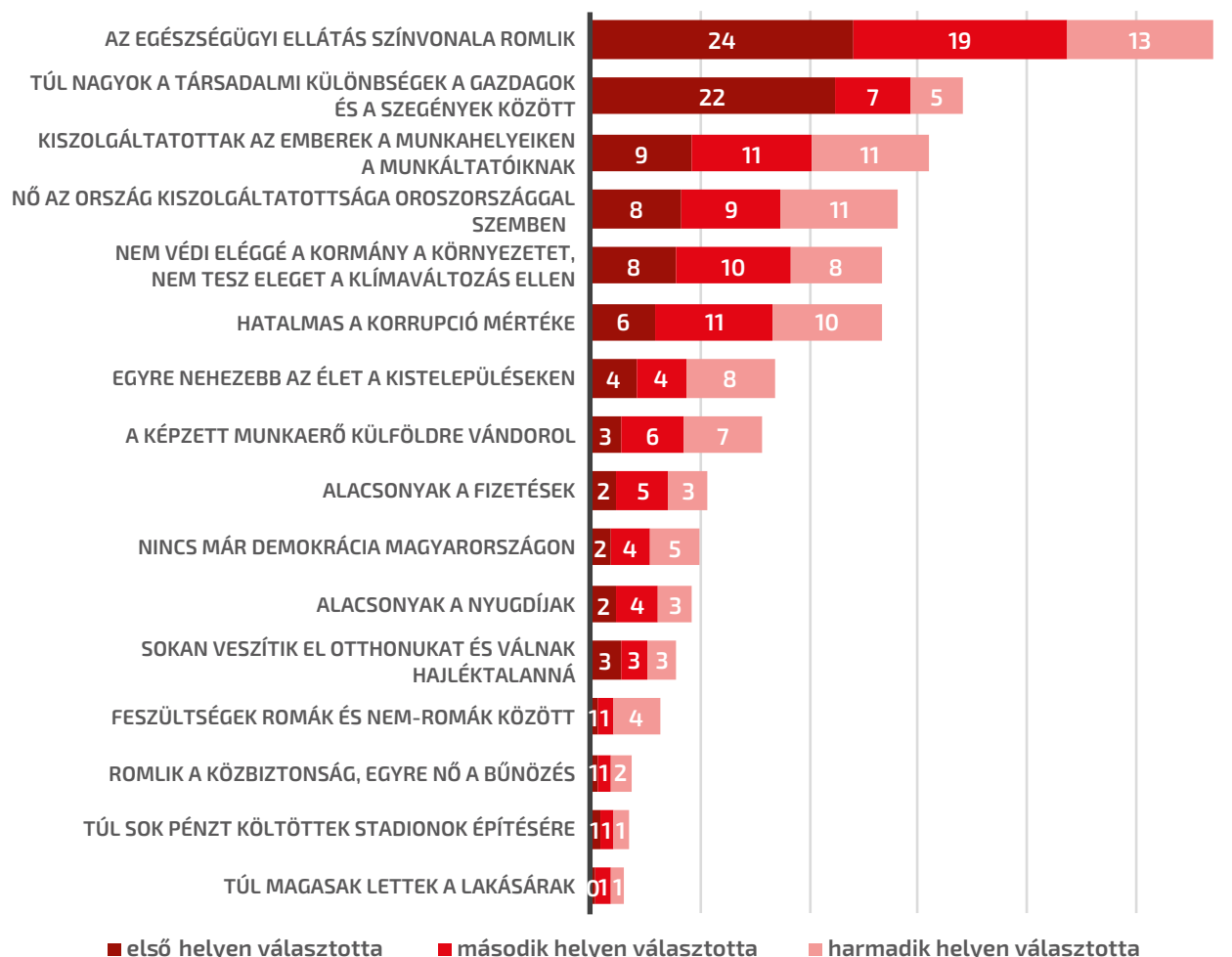
1.2. Az elmúlt tíz év legnagyobb közpolitikai problémái

Toronymagasan az egészségügy állapota zavarta a leginkább a magyarokat, amikor arra kértük őket, hogy nevezék meg a három legnagyobb problémát az elmúlt tíz év kormányzásából: a megkérdezettek több mint fele, 57 százaléka választotta ezt az opciót, ráadásul minden negyedik válaszadó az első helyre sorolta az egészségügyi ellátás színvonalának romlását. A második helyre a túl nagy társadalmi különbségekről szóló válaszopció került: 34 százalék szerint az Orbán-kormányok egyik legnagyobb kudarca, hogy hagyta tovább növekedni a társadalmi egyenlőtlenségeket. Ettől alig lemaradva, de még dobogós helyen találjuk a munkavállalók kiszolgáltatottságát (31%), majd a negyedik, ötödik és hatodik helyre szinte megegyező említési aránnyal került a növekvő orosz befolyás (28%), a nem elég ambiciózus klímapolitika, valamint a hatalmas mértékű korrupció (27–27%).

Némileg lemaradva, de egymáshoz képest hibahatáron belül találjuk az egyre nehezedő falusi életet (17%) és a munkaerő kiáramlását (16%), majd még hátrébb az alacsony fizetéseket (11%), a demokrácia leépülését (10%), az alacsony nyugdíjakat (9%), valamint az egyre csak romló lakhatási helyzetet (8%). A romák és nem-romák között növekvő feszültség mindössze a megkérdezettek 6 százaléka szerint jellemezte különös mértékben az elmúlt évtizedet, és mindössze 4 százaléknyan voltak azok, akik szerint az elmúlt 10 évben súlyos gondok voltak hazánkban a közbiztonsággal. A stadionépítéseket és a túl magas lakásárakat – bár önmagukban természetesen sokszor érik őket kritikák – csupán a társadalom apró szeglete tekinti a Nemzeti Együttműködés Rendszere legsúlyosabb problémáinak.

9. ábra

Ön melyik hármat tartja ezek közül a legnagyobb problémának az utóbbi tíz év kormányzásából?

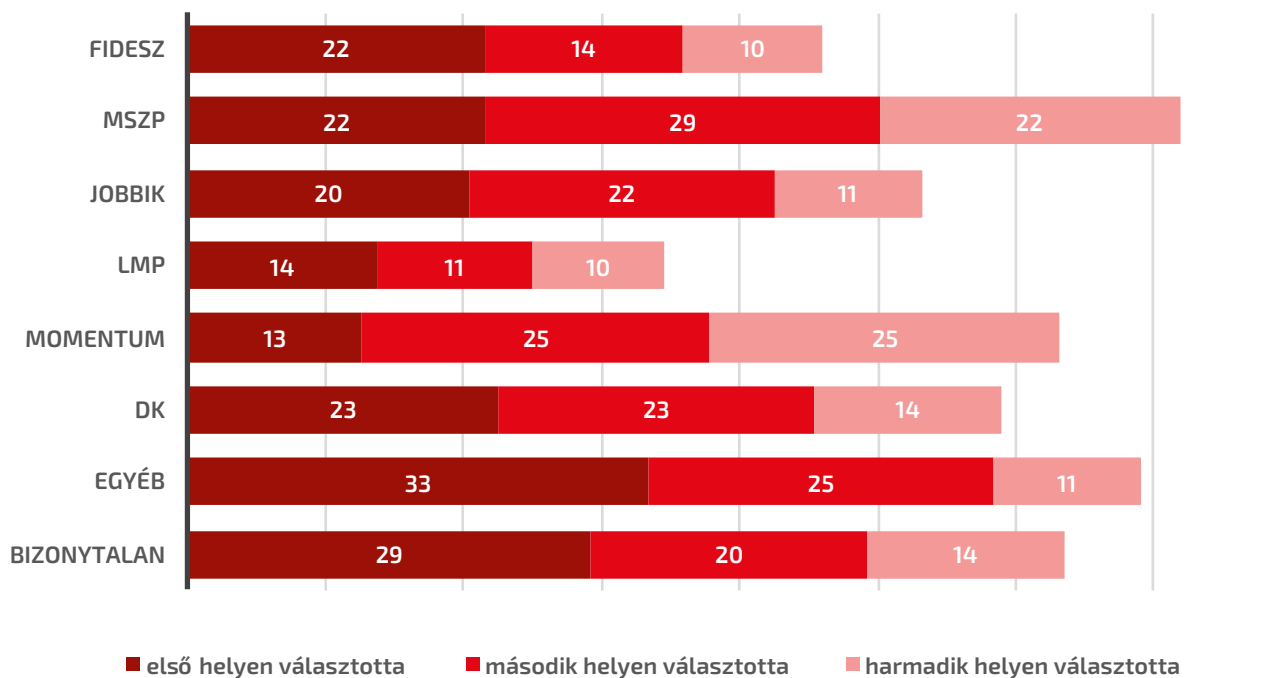

Romló egészségügy

Magasan az MSZP szavazóit aggasztja a legjobban az egészségügy színvonala: majdnem háromnegyedük gondolja úgy, hogy az elmúlt 10 évben a magyar kormány az egészségügyi ellátás területén teljesített az egyik legrosszabbul, de a szocialistákon kívül átlagon felüli arányban vélekedtek így a Momentum szimpatizánsai, valamint a bizonytalanok (63–63%) is. A jobbikosok az átlagnál valamivel kisebb arányban tartják az egészségügy színvonalát a legnagyobb problémának (de még így is felük választotta ezt az opciót), és még a fideszesek 46 százaléka is a három legfontosabb probléma közé sorolta az egészségügy állapotát.

10. ábra

Az egészségügyi ellátás színvonala romlik

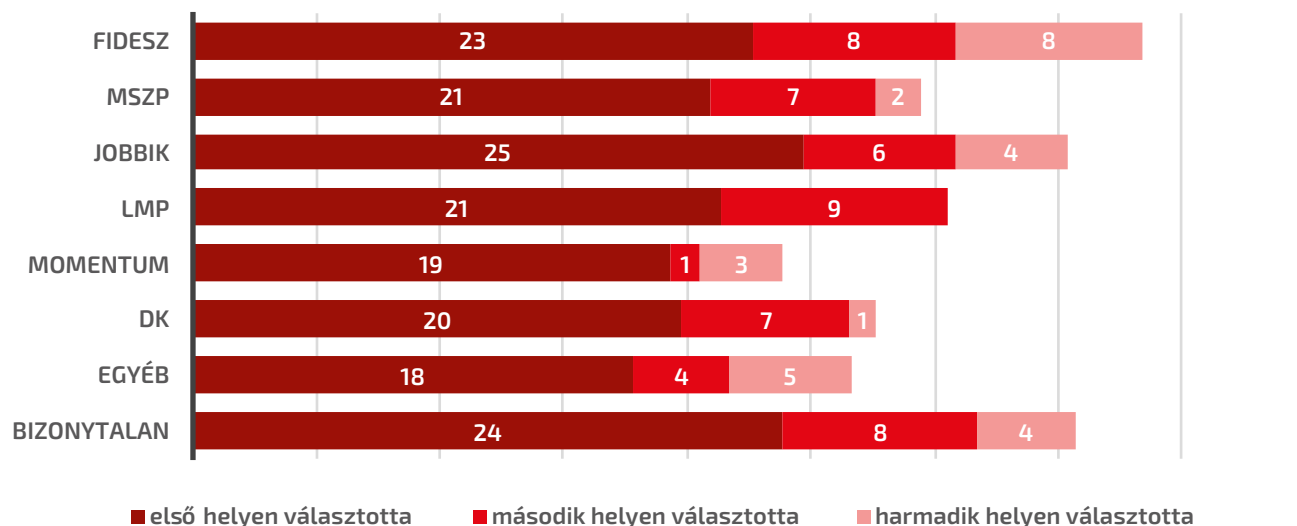
A nemek nincsenek hatással a véleményekre, az életkor tekintetében viszont látunk eltéréseket: a fiatal felnőttek szignifikánsan alacsonyabb arányban látják problémásnak a magyar egészségügyet (52%), a harmincas és ötvenes korosztály viszont nagyobb arányban aggódik a hazai ellátás színvonaláért (60–60%). Az iskolázottságot figyelve a felsőfokú végzettségűek körében tapasztaljuk a legmagasabb mértékű elégedetlenséget (61%), az érettségizettek körében a legalacsonyabbat (54%). A lakhelytípus szerinti bontás alapján azt mondhatjuk el, hogy a kisvárosokban élők a legkritikusabbak az Orbán-kormányok egészségügy területén végzett tevékenységével (62%), a fővárosban élők viszont ennél egy fokkal óvatosabban fogalmaznak az ellátás színvonaláról, de körükben is 50% feletti azok aránya, akik szerint kiemelt fontosságú problémáról beszélünk. Az adatok értelmezése szempontjából fontos hozzátenni, hogy e kutatás még a koronavírus-járvány hazai kirobbanása előtt készült, így a kormány szempontjából komoly aggodalomra adhat okot, hogy az egészségügy terén végzett politikájának megítélése nagyon negatív kiindulópontból indul.

Társadalmi egyenlőtlenségek

A jobboldali szavazók is úgy gondolják, hogy a Fidesz egyik legnagyobb kudarca az, hogy hagyta nőni a társadalmi különbségeket a gazdagok és a szegények között. A kormánypárti szavazók 38 százaléka jelölte meg ezt az opciót, míg a jobbkiosok körében ugyanez az arány 35 százalék. Ez még magasabb arány, mint amit az MSZP-s és DK-s szavazók körében látunk: a szocialisták 29 százaléka, a DK-sok 28 százaléka tartja kiemelten problémásnak a szétnyíló társadalmi ollót. A momentumosok liberalizmusa viszont jól kirajzolódik az eredményekből, ők választották a legalacsonyabb arányban ezt az opciót.

Az életkor egyértelmű hatással van a válaszokra, a 40 éven aluliak jelentősen magasabb arányban elégedetlenek a társadalmi egyenlőtlenségek miatt, mint az idősebb korosztályok: a leggyakrabban a 30-as korosztály választotta ezt az opciót (40%), míg a legkritikább az ötvenesek (26%). Ennél is egyértelműbb összefüggést mutat viszont az iskolázottság. Az egyre kevésbé képzett állampolgárok egyre nagyobb mértékben tartják súlyos problémának a növekvő társadalmi egyenlőtlenségeket (a 8 általánost végzettk 41, a felsőfokú végzettségűek 28 százaléka választotta ezt az opciót), ami azt jelzi, hogy a rosszabb társadalmi helyzetű csoportok elvárják a kormánytól, hogy tegyen többet a megsegítésükre. A nem és a településtípus nincs szignifikáns hatással a véleményekre.

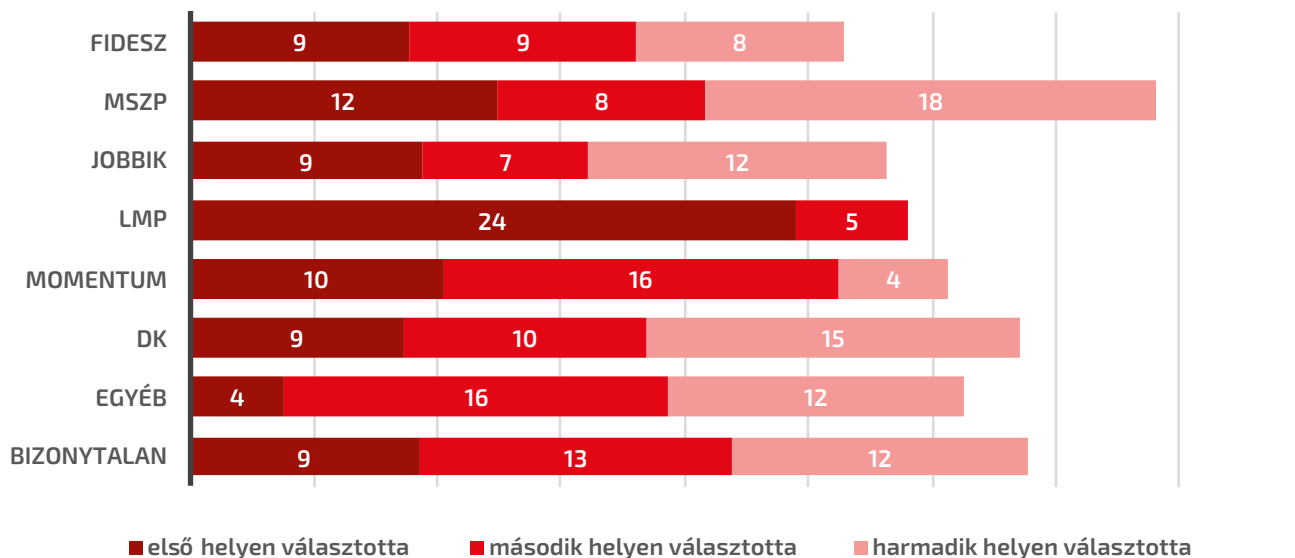
11. ábra

Túl nagyok a társadalmi különbségek a gazdagok és a szegények között**Munkahelyi kiszolgáltatottság**

Az MSZP szavazóit zavarja a legjobban a magyar kormány vállalatokat preferáló gazdaságpolitikája: 39 százaléuk gondolta úgy, hogy a munkavállalói jogok szűkülése az egyik legsúlyosabb probléma az elmúlt 10 évből, de a DK szavazói, valamint a bizonytalanok körében is az átlagnál magasabb ez az arány (34–34%). A kormánypárti szavazók az átlagnál alacsonyabb mértékben választották ezt az opciót (26%), de még így is több mint negyedüket zavarja kiemelt módon a munkahelyi kiszolgáltatottság, ami jelzi, hogy a 2018. decemberi rabszolgatörvény-ellenes tüntetések nem kizárólag az ellenzéki véleményeket tükrözték.

12. ábra

Kiszolgáltatottak az emberek a munkahelyeiken a munkáltatóiknak

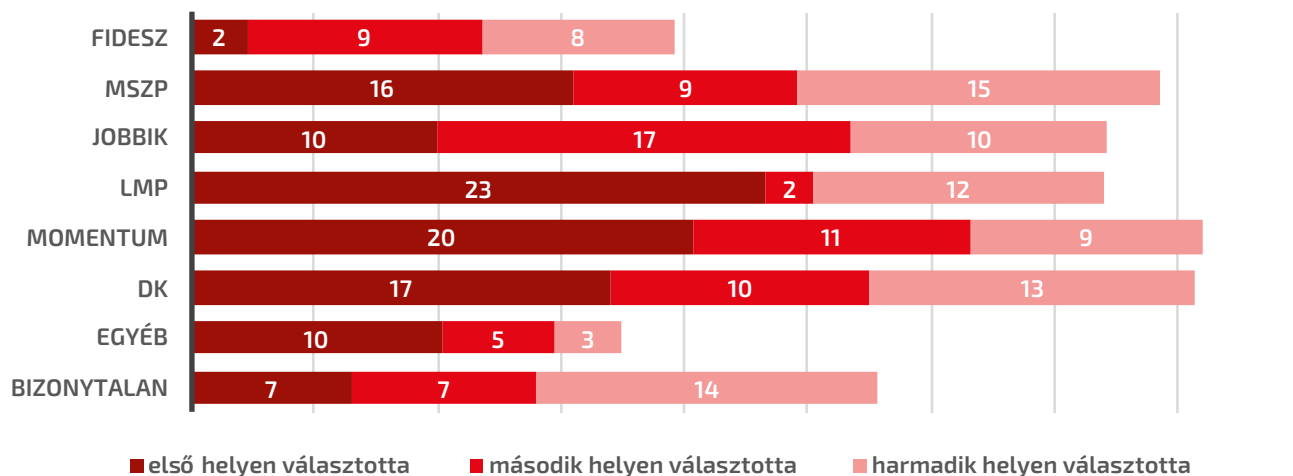
Az életkori megoszlást figyelve az érintett 18 és 60 közötti aktív korosztály körében 32–35 százalékos értékeket figyelhetünk meg, ami a 60 év felettiek körében – közvetlen személyes tapasztalat hiányában – érthető módon lecsökken 24 százalékra. Nem látunk igazán jelentős eltéréseket az iskolázottsági bontást figyelve, ami egyértelműen jelzi, hogy a munkahelyi kiszolgáltatottság társadalmi csoportokon átívelő jelenség hazánkban – nem csak az alacsony hozzáadott értékű munkát végző személyeket érinti. A legjelentősebb eltéréseket a településtípus esetében látunk, ami azt jelzi, hogy a budapestieket és a nagyvárosokban élőket nagyobb arányban érinti ez a probléma, mint a kisvárosi vagy falusi embereket. Itt is érdemes hangsúlyozni, hogy a kutatás adatfelvétele még a koronavírus-járvány kirobbanása előtt készült, így a válság okozta tömeges elbocsátások sokkja még nem éreztetthette a hatását a válaszokban.

Orosz befolyás

Igen jelentős különbség látható a kormánypárti és az ellenzéki szavazók véleményében az orosz befolyás érzékelését tekintve. Az ellenzéki pártok szimpatizánsai nagyjából kétszer akkora arányban tartják problémának az ország Oroszországgal szembeni növekvő kiszolgáltatottságát, mint a fideszesek. A legnagyobb aggodalmat a Momentum és a DK táborában figyelhetjük meg (41–41%), de ettől csak egy hajszállal vannak lemaradva a szocialisták (39%) és a jobbikosok (37%). Tízből négy ellenzéki tehát a három legfontosabb probléma közé sorolta az orosz befolyás erősödését Magyarországon. Ezzel szemben a fideszeseknek mindössze az egyötöde szerint súlyos gond Orbán Viktor és Vlagyimir Putyin túl szoros kapcsolata, de ez egyben azt is jelenti, hogy a kormánypárti tábornak egy nem elhanyagolható méretű kisebbsége kifejezetten aggódva figyeli a magyar kormány oroszbarát külpolitikáját.

13. ábra

Nő az ország kiszolgáltatottsága Oroszországgal szemben

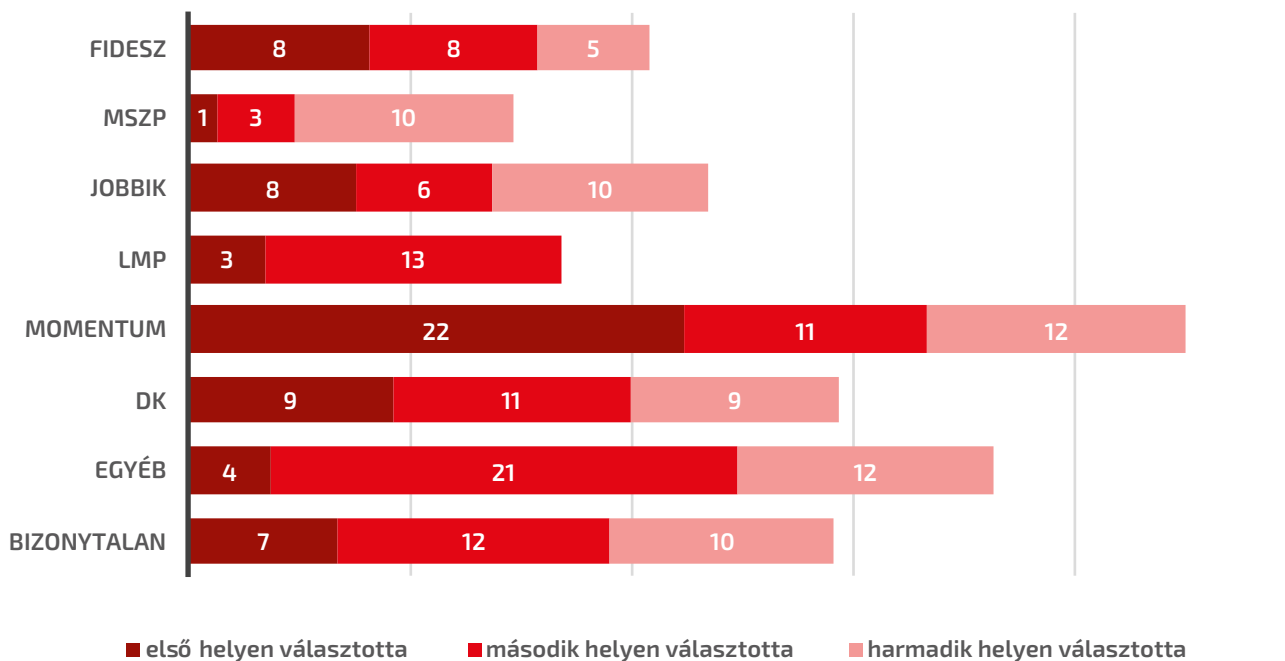
A különböző társadalmi csoportok körében az orosz befolyásról alkotott véleményekben nem fedezhetünk fel egyértelmű összefüggéseket, csupán néhány apróbb eltérést látunk: az életkort figyelve az 50-es korosztálynál találunk hibahatárt meghaladó eltérést (33%), míg a megyeszékhelyeken élők kevésbé (25%), a falvakban élők némileg nagyobb arányban (32%) aggódnak hazánk orosz függősége miatt.

Elégtelen klímapolitika

A jellemzően fiatal, urbánus Momentum-szavazóknál veri ki a legjobban a biztosítékot a magyar kormány nem elég ambiciózus klímapolitikája: majdnem minden második momentumos (45%) jelölte meg ezt az opciót, tőlük jócskán lemaradva találjuk a második helyen álló DK-sokat (29%). A legkevésbé az MSZP táborát (15%) zavarja az elégtelen kormányzati klímapolitika, de a teljes lakossághoz képest átlagon aluli a fideszes (21%) és a jobbikos szavazók (24%) körében mért eredmény is.

14. ábra

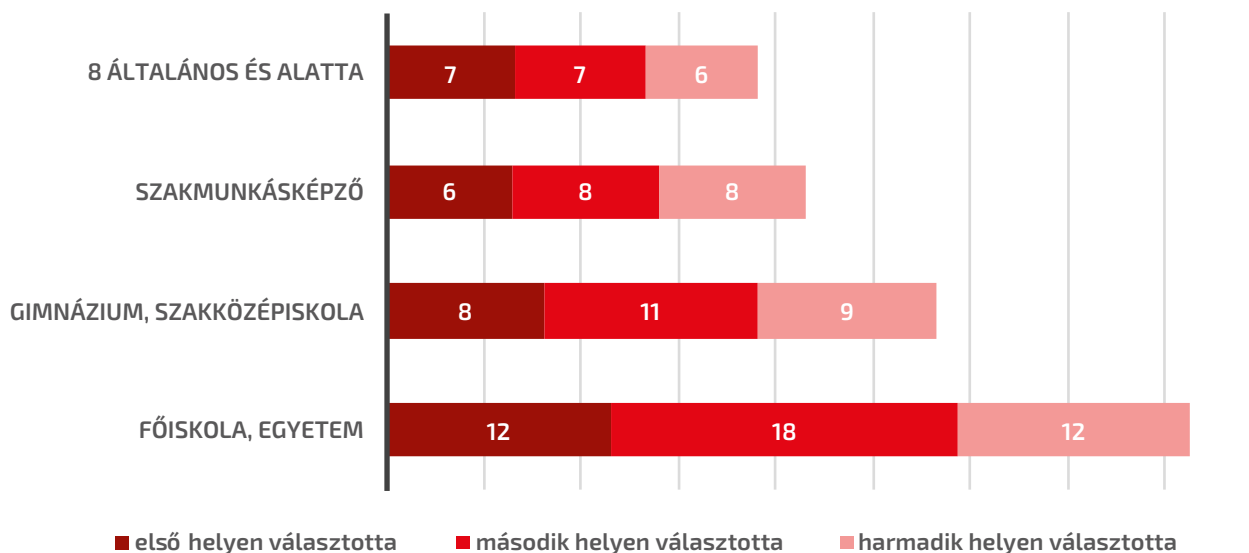
Nem védi eléggé a kormány a környezetet, nem tesz eleget a klímaváltozás ellen

A gyenge klímapolitika fontos problémaként kezelése egyértelmű összefüggést mutat az életkorral: az egyre idősebb állampolgárok egyre kevésbé tartják problémásnak a Fidesz klímavédelemért tett intézkedéseinek gyengeségét: míg a 30 évnél fiatalabb válaszadók 35 százaléka választotta ezt az opciót, addig a 60 éven felülieknek már csak a 16 százaléka. De a generációs különbségeken kívül az iskolázottság is egyértelmű kapcsolatot mutat a klímaváltozásról alkotott véleményekkel. Az egyre képzettebb állampolgárok egyre nagyobb arányban tartják problémásnak azt, hogy a Fidesz nem lép fel elég hatékonyan a klímaváltozás ellen. A nem és az lakhelytípus esetében viszont nem figyelhetünk meg szignifikáns eltéréseket.

15. ábra

Nem védi eléggé a kormány a környezetet, nem tesz eleget a klímaváltozás ellen

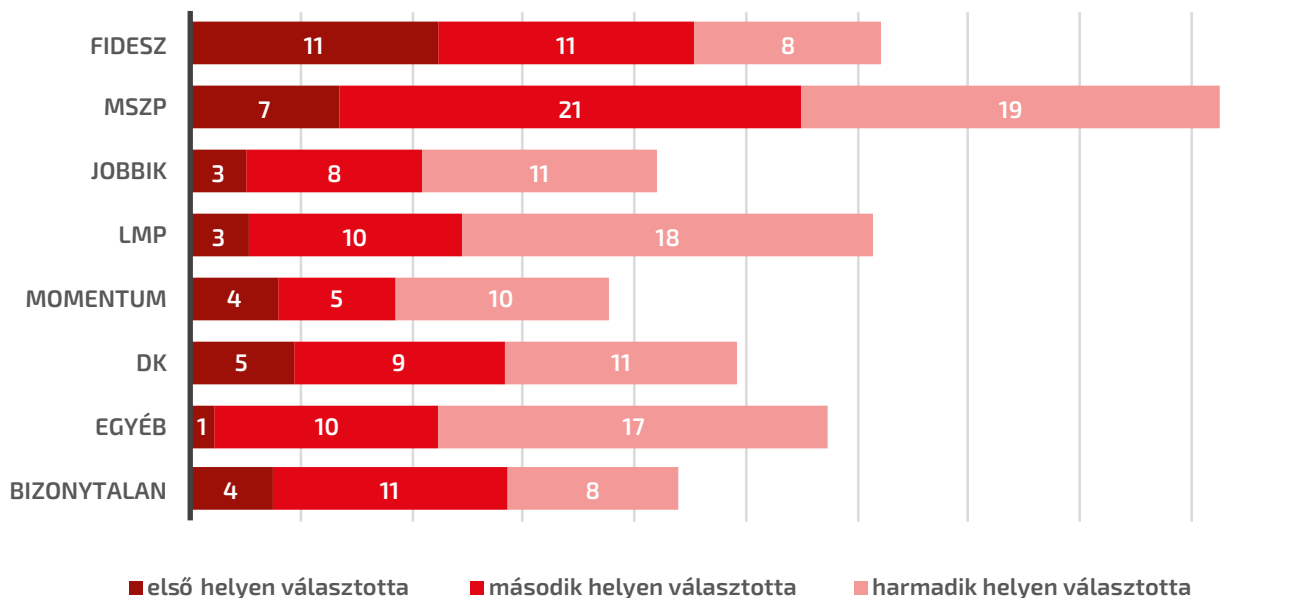

Korrupció

Az Orbán-kormány gyenge pontjai közül a szocialista szavazókat zavarja a legjobban a növekvő korrupció: majdnem minden második MSZP szimpatizáns (47%) gondolja úgy, hogy a NER egyik legnagyobb hibája a korrupció mértékének jelentős növekedése. Meglepő módon a második helyen a kormánypárti szavazókat találjuk, akik a teljes népességhez képest magasabb arányban (30%) tartják problémásnak a korrupció mértékét. A kormánypárti szavazók tehát tisztában vannak azzal, hogy az elmúlt évtizedben jelentősen nőtt hazánkban a korrupció mértéke, és a lehetséges negatívumok közül ez kifejezetten sokakat zavar közülük. A legkevésbé a Jobbik (21%) és a Momentum szavazói (19%) sorolták a korrupciót a legfontosabb három probléma közé. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a korrupció ne zavarná őket, de azt igen, hogy a szemükben vannak ennél is súlyosabb problémái az Orbán-rezsimnek.

16. ábra

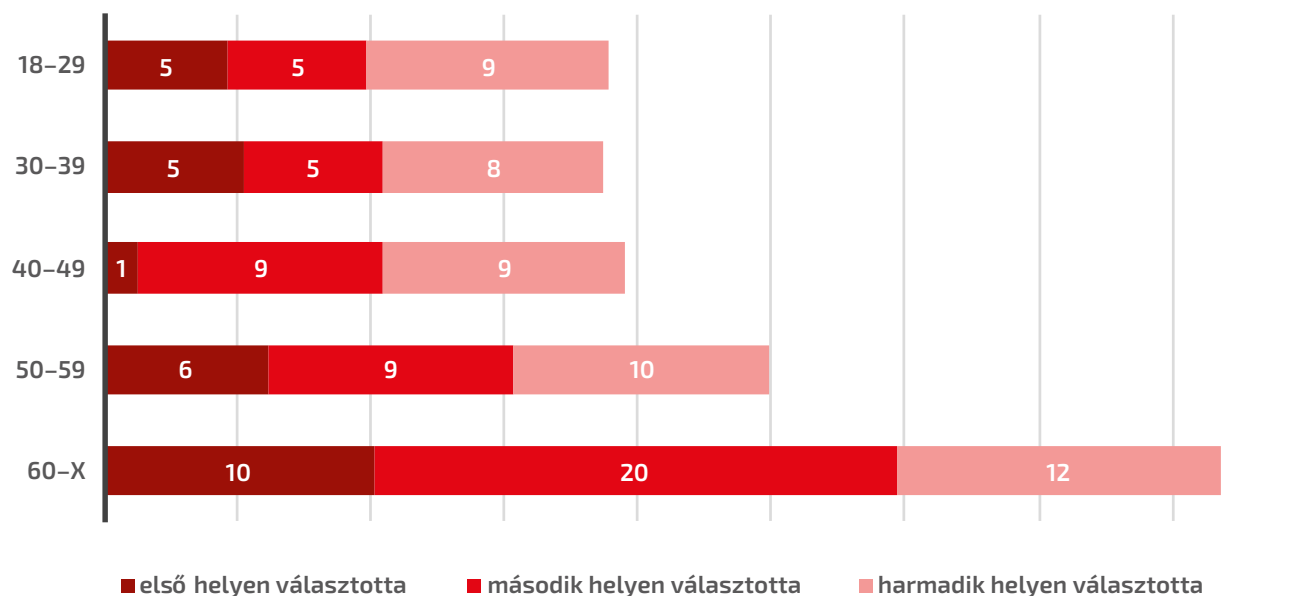
Hatalmas a korrupció mértéke

Kifejezetten jelentős eltérést látunk a férfiak és a nők véleménye között: míg mindössze a férfiak egyötöde (20%) tartja kiemelkedően súlyos problémának a növekvő korrupciót, addig a nőknek az egyharmada (32%). Hasonlóan jelentős a különbség a különböző generációk véleménye között, ugyanis amíg az 50 évnél fiatalabbaknak mindössze ötöde tartja a három legsúlyosabb gond egyikének a korrupció mértékének növekedését, addig a 60 éven felüliek körében több mint kétszer ekkora ez az arány.

17. ábra

Hatalmas a korrupció mértéke

Nagy eltéréseket figyelhetünk meg az iskolázottsági bontásnál is. A 8 általánossal rendelkezőknek az egyharmada választotta ezt az opciót, addig a szakiskolát végzetteknek mindössze a 20 százaléka. Ezen kívül a budapestiek jóval nagyobb arányban sorolják a legsúlyosabb problémák közé a korrupció mértékét (34%), mint a vidéken élők (23-26%).

1.3. A kormányzati teljesítmény megítélése pártpreferencia szerint

Fidesz-szavazók

A kormánypárti szavazók szerint nem a családtámogatási rendszer (ez körükben csak a második helyen végzett), hanem az ország migránsoktól való megvédése jelenti az elmúlt 10 év legnagyobb kormányzati sikerét: 11 százalékponttal magasabb arányban jelölték meg a Fidesz szimpatizánsai ezt az opciót, mint a teljes lakosság. Ezen kívül a kormány makrogazdasági sikereit értékelték a fideszesek az átlagosnál magasabb arányban: az emelkedő bérszínvonalat 15, a csökkenő munkanélküliséget 5 százalékponttal említették gyakrabban, mint a teljes lakosság, és kerültek ezzel a fideszesek prioritáslistájának a harmadik és negyedik helyére. Továbbá a lakástámogatási rendszer is valamivel többen választották az átlaghoz képest (18% vs. 15%). A rezsicsökkentés ugyanakkor a fideszesek körében csak az ötödik legfontosabb kormányzati eredmény.

Ezen kívül a Fidesz szavazói esetében azt látjuk, hogy körükben a teljes lakossághoz képest átlagon felüli az aggodalom mértéke a társadalmi különbségek (38%), a korrupció (31%), a falvak helyzete (24%) kérdésében. Ezen kívül szembeűnő, hogy a klímaváltozás és az orosz befolyás miatt jóval alacsonyabb arányban aggódnak a fideszesek, mint a teljes lakosság. A növekvő társadalmi különbségeket és a korrupciót megelőzve azonban a fideszesek körében is az egészségügy helyzete az utóbbi évtized legsúlyosabbnak tartott problémája.

DK-szavazók

A Demokratikus Koalíció szavazói a kormány családtámogatási rendszerét teszik az első helyre (a DK-sok fele szerint ez a három legfontosabb kormányzati eredmény egyike). A párt kommunikációjában gyakran támadja a Fideszt a stadionépítések miatt, de a szavazói mégis az átlagnál nagyobb arányban emelik ki a sport fejlesztéséért tett erőfeszítéseket, ha nagyon muszáj a kormány cselekedetei közül választani. A rezsicsökkentés áll a DK-sok körében a dobogó harmadik fokán. Ezen kívül szignifikánsan magasabb értékeket figyelhetünk meg körükben a hajléktalanság kriminalizálása (23%), a magasabb kereseti lehetőségek (21%), a multinacionális vállalatok megregulázása (21%), valamint a devizahitelek kivezetése mellett (16%). Emellett a DK-szavazói tűnnek a leginkább toleránsnak a migrációval szemben, legalábbis ők értékelték a legkevésbé a Fidesz harsányan migrációellenes intézkedéseit.

Az elmúlt évtized negatívumai közül a DK-soknál is az egészségügy helyzete áll az élen. Az dobogóra helyezték továbbá az orosz befolyás növekedését, és a munkahelyi kiszolgáltatottság kérdését. A kormányzati klímapolitika elégtelensége és a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése fért még be az első öt probléma közé a DK-sok körében.

MSZP-szavazók

A szocialista szimpatizánsok a kormány bevándorlásellenes politikáját (51%) tartják a legfontosabbnak, 6 százalékponttal többen jelölték meg ezt az opciót, mint a teljes népesség. Ezt a családtámogatási rendszer követi a szocialisták által elismert eredmények közül (41%). Az MSZP szavazói számára az átlagnál fontosabb volt a csökkenő munkanélküliség (37%, ami a harmadik helyre hozta be ezt az ügyet), a devizahitelek kivezetése (23%), a hajléktalanság kriminalizálása (23%), az új lakástámogatási rendszer (22%). Ezen kívül szembetűnő, hogy az egyértelműen baloldalinak tekinthető, hatóságilag szabályozott rezsikérdése kevésbé érdekelte a szocialista szavazókat (25% említette), és csak a negyedik helyre került körükben.

Sokkal jobban zavarja a szocialista szavazókat az egészségügy állapota (73% a legfontosabb három probléma közé helyezte), mint a többi választói csoportot, ugyanis 16 százalékponttal nagyobb arányban jelölték meg ezt az opciót a teljes lakossághoz képest. Ezen kívül körükben átlagon felüli volt még a korrupció mértéke (47%, amivel a második leggyakrabban említett probléma volt), az orosz befolyás (40%, harmadik helyezés), a munkavállalói jogok, valamint a nehezedő falusi élet miatti aggodalom. A klímaváltozás viszont nem hozza igazán lázba az MSZP táborát: a teljes népességnél 12 százalékponttal ritkábban jelölték meg a nem eléggé ambiciózus kormányzati klímapolitikát.

Jobbik-szavazók

A jobbikosoknál a családtámogatás és a bevándorlásellenesség mellett érdekes módon a sport kiemelt támogatása fért be az elmúlt évtized három legfontosabb kormányzati teljesítménye közé – 16 százalékponttal választották gyakrabban az átlagnál utóbbi opciót az egykoron radikális párt szavazói. Ezen kívül nem meglepő módon a teljes lakossághoz képest gyakrabban választották a jobbikosok a nemzeti érdek védelmét (13%), a multik elleni, leginkább retorikabeli fellépést (21%), a hajléktalanság kriminalizálását (22%), valamint a magasabb kereseti lehetőségeket (25%).

A jobbikosok három területen láttak az átlaghoz képest szignifikánsan magasabb arányban problémát: az orosz befolyás, a nehezedő falusi élet és a túl magas lakásárak esetében. Az orosz befolyást olyannyira fontosnak tartják a szóba jöhető problémák listáján, hogy összességében a második helyre került ez a válaszopció. Emellett összességében az egészségügyi ellátás színvonalát és a társadalmi egyenlőtlenségeket tekintik a legnagyobb gondnak az elmúlt évtizedből. Érdekes módon viszont hiába próbálta meg a Jobbik az elmúlt években a legerőteljesebben tematizálni a kivándorlás problémáját, négy százalékponttal ritkábban említették meg ezt az ügyet a párt szimpatizánsai, mint a teljes népesség átlaga.

Momentum-szavazók

A Momentum szavazói a teljes lakossághoz képest jelentősen magasabb arányban választották a csökkenő munkanélküliséget (42%, a pozitívumok listáján a 2. helyre sorolták), 13 százalékponttal magasabb körükben ez az arány, és emellett az átlaghoz képest magasabb arányban látják úgy, hogy manapság aki többet akar dolgozni, az többet is kereshet. Emellett a kormány családtámogatási rendszere és a migráció ellenes fellépés fért be a három legfontosabb kormányzati eredmény közé a momentumosok körében. Ezen kívül érdemes megemlíteni, hogy a budapesti olimpia elleni kezdeményezéssel berobbanó párt szimpatizánsainak véleménye a magyar kormány sporttámogatási rendszeréről nem tér el a teljes lakosságtól.

A Momentum szavazói számára az átlaghoz képest nagyobb problémát jelent az egészségügy helyzete, az elégtelen kormányzati klímapolitika és a növekvő orosz befolyás – egyben ezek az ügyek helyezkednek el a negatívumok dobogóján is. Emellett érdemes kiemelni, hogy a liberális párt szavazói számára kevésbé jelentenek gondot a növekvő társadalmi különbségek, mint a teljes lakosság számára: a Momentum esetében csak az ötödik helyen találjuk a rangsorban ezt a kérdést, míg a teljes népességben belül ez a második legfontosabb probléma volt.

2. Magyarország elmúlt tíz évének megítélése

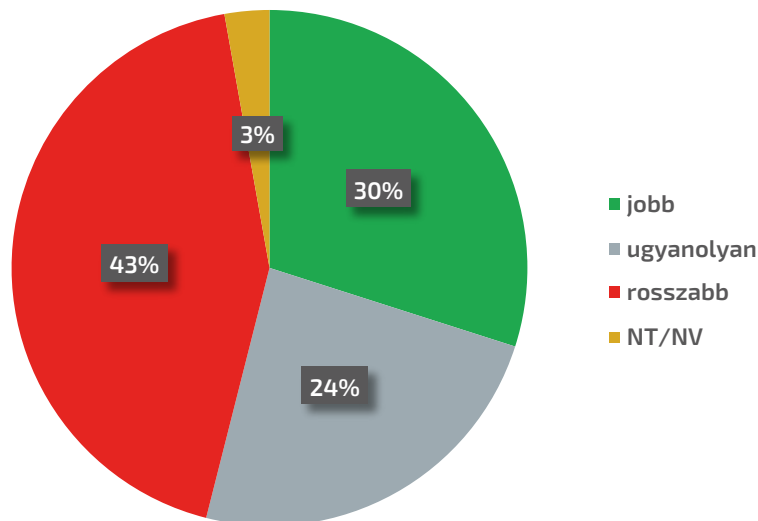
E fejezetben azt vizsgáljuk meg, hogy a magyar társadalom szerint mely területeken történt előrelépés az elmúlt évtizedben, illetve hol romlott a helyzet a Nemzeti Együttműködés Rendszerének tíz éves története alatt.

2.1. Magyarország általános állapota

A magyar társadalomban többen vannak azok, akik szerint az ország összességében rosszabb állapotban van, mint tíz évvel ezelőtt. A megkérdezettek 43 százaléka választotta ezt az opciót, míg mindössze 30 százalék lát javulást ahhoz képest, hogy milyen állapotban vette át Orbán Viktor Bajnai Gordontól a kormányzást 2010-ben. Ezen kívül minden negyedik válaszadó szerint Magyarország pontosan ugyanott tart, mint tíz évvel ezelőtt.

18. ábra

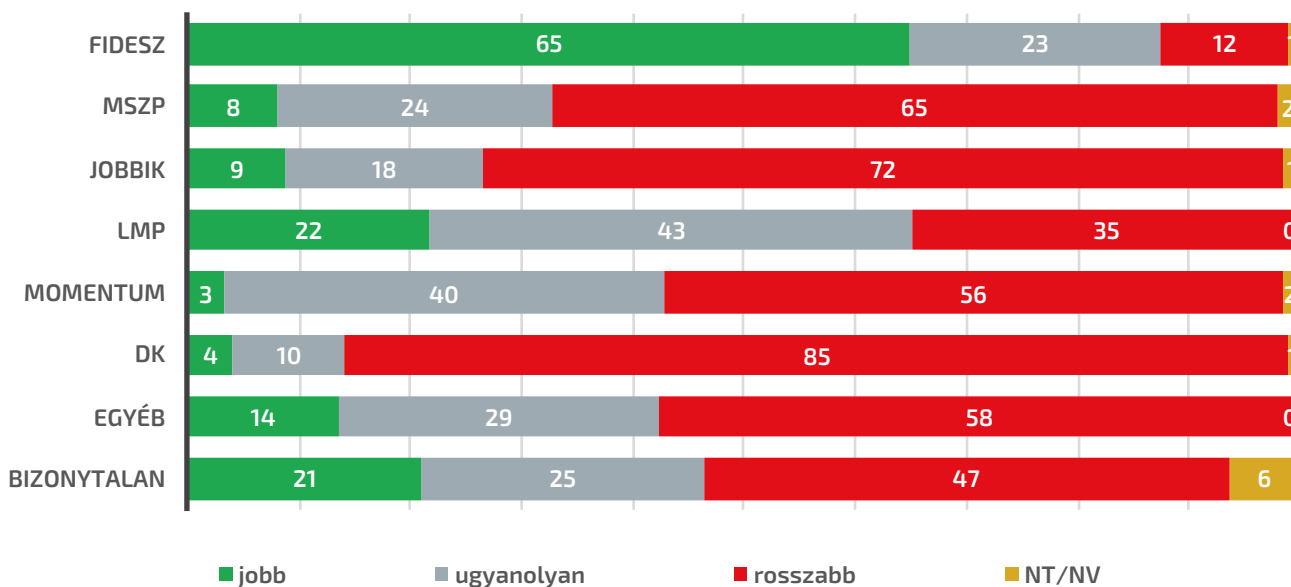
**Ön szerint Magyarország
ma jobb vagy rosszabb
állapotban van, mint tíz éve?**

A pártpreferencia ismét mindent felülírt: a fideszesek kétharmada lát javulást Magyarország állapotában, és mindössze minden tizedik kormánypárti szerint lett rosszabb a helyzet 2010-hez képest. Az ellenzékieknek ennél jóval lesújtóbb a véleménye. Egyetlen 5 százalék feletti támogatottsággal rendelkező párt szimpatizánsai körében sem érte el a 10 százalékot a javulást látók aránya. A Momentum szavazói körében ugyanakkor egy igen jelentős méretű tábor figyelhetünk meg (tízből négy momentumost), akik szerint lényegében ugyanolyan Magyarország állapota, mint tíz évvel ezelőtt. A legrosszabb véleménye a DK-soknak van az elmúlt tíz évről: 85 százalékuk szerint rosszabb a helyzet, mint egy évtizeddel korábban, de szintén lesújtó a jobbikos (72%) és a szocialista (65%) szavazók véleménye is.

19. ábra

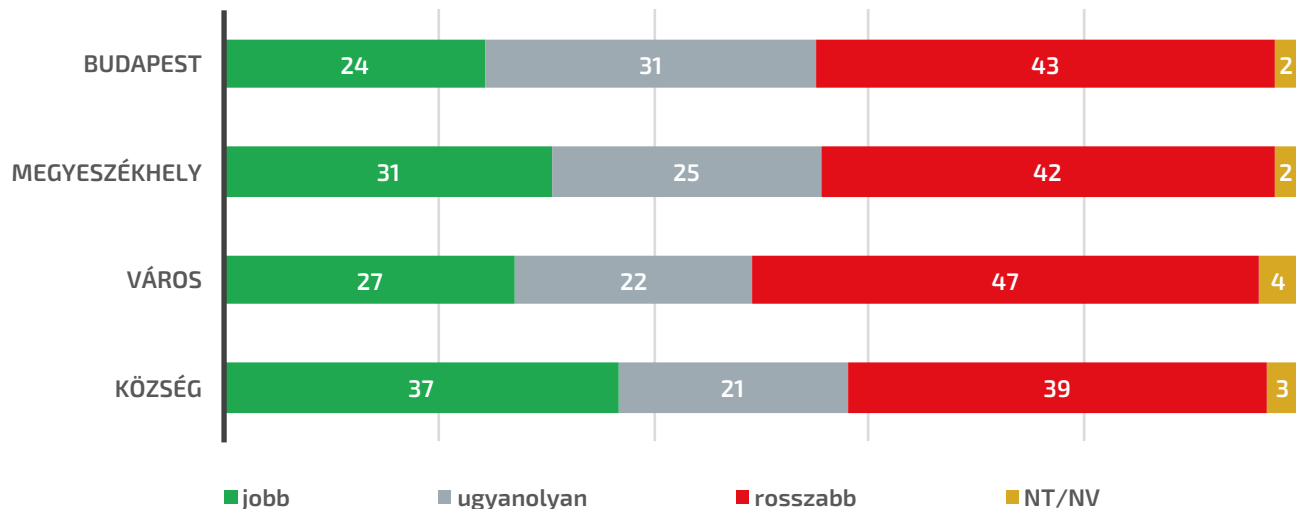
Ön szerint Magyarország ma jobb vagy rosszabb állapotban van, mint tíz éve?

A nemek nincsenek hatással a véleményekre, az életkor viszont mutat összefüggést a kérdés megítélésével: míg a 18 és 40 év közöttiek körében csak 24 százalék látott javulást az ország állapotában az elmúlt évtizedben, addig ugyanez az arány 40 év felett már 33–34 százalék között változott. Az iskolázottság szintén egyértelmű összefüggést mutat az elégedettséggel, ugyanis az egyre képzettebb rétegek egyre kevésbé értékelték pozitívan a helyzetet: amíg a 8 általánossal rendelkezőknek még a 36 százaléka számolt be javulásról, addig ugyanez az arány a diplomások körében már csak 26 százalék. A településtípus szintén befolyásolja a kérdés megítélését, ugyanis amíg a fővárosiaknak mindössze 24 százaléka látja úgy, hogy javult volna hazánkban az élet az elmúlt tíz évben (43% szerint romlott a helyzet), addig a falvakban ugyanez az arány már 37 százalék (39% szerint volt negatív irányú a változás). Fontos hozzátenni, hogy az ország helyzetét rosszabbnak látók minden életkori, iskolázottsági és településtípus szerinti bontásban relatív többségben vannak.

20. ábra

Ön szerint Magyarország ma jobb vagy rosszabb állapotban van, mint tíz éve?

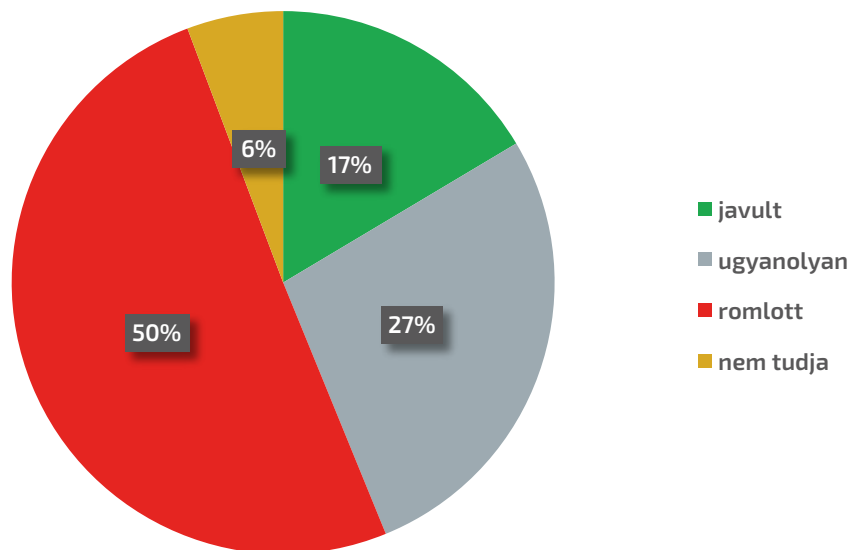

2.2. A demokrácia helyzete

Az elmúlt évtizedben látott trendeknek köszönhetően már a koronavírus-járvány okán bevezetett felhatalmazási törvény előtt is komoly bizalmi hiány alakult ki a jogállamiság tekintetében: a magyar társadalom fele szerint romlott a demokrácia helyzete hazánkban az elmúlt 10 évben. Ezzel szemben mindössze 17 százalék lát a demokrácia terén előrelépést Magyarországon, míg a megkérdezettek bő negyede (27%) szerint a 2010 utáni Orbán-kormányok nem változtatottak semmit a demokrácia hazai helyzetén.

21. ábra

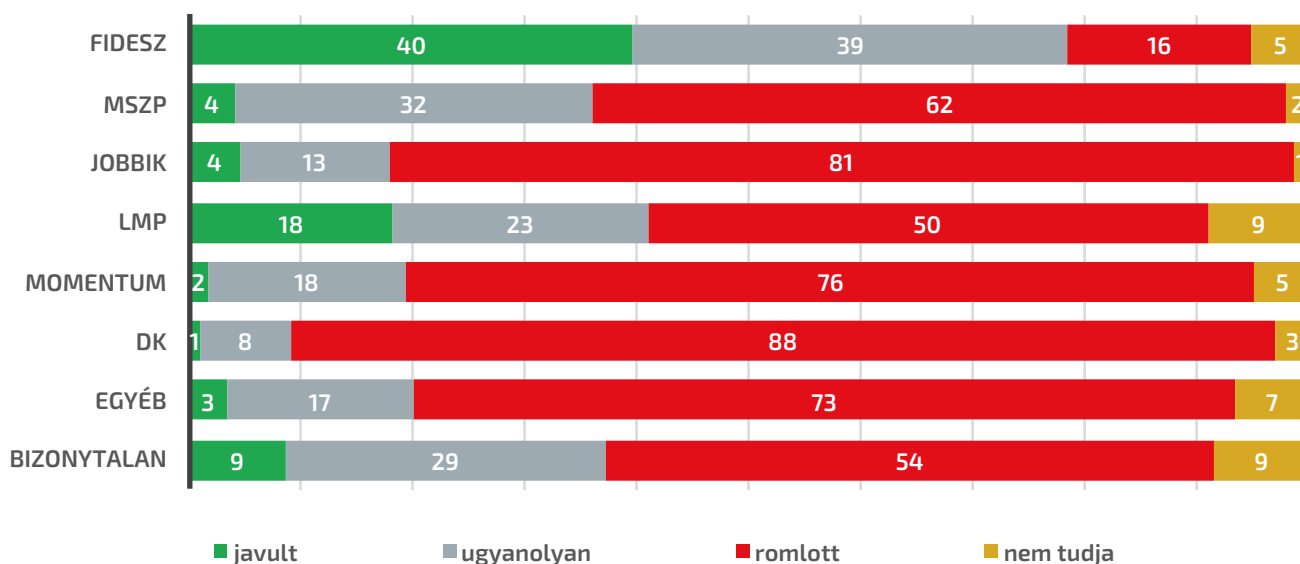
A demokrácia helyzete

Nem meglepő módon a kormánypárti szavazók a leginkább elégedettek a demokrácia helyzetével, körükben ugyanannyian vannak azok, akik szerint erősödött a jogállam az elmúlt tíz évben, mint akik szerint semmilyen elmozdulás nem történt e téren. De a kormánypárti táboron belül is van egy szemmel látható, 16 százaléknyi csoport, akik annak ellenére is támogatják a Fideszt, hogy tisztában vannak a kormány demokráciát csorbító intézkedéseinek súlyával. Az ellenzéki táboron belül a DK szimpatizánsai látják a leginkább borúsnak a demokrácia helyzetét,

88 százalékuk szerint romlott hazánkban a jogállamiság helyzete, míg a legkevésbé az MSZP szavazók értékelik negatívan a demokratikus jogok csorbulását hazánkban, de még körükben is csaknem kétharmados többségben vannak a kritikusok (62%). Fontos hozzátenni, hogy az összes ellenzéki táborban jelentős többségben vannak a borúlátó szavazók, és mindenhol kisebbségben vannak azok is, akik szerint ugyanolyan a demokrácia helyzete hazánkban, mint 2010-ben volt.

22. ábra

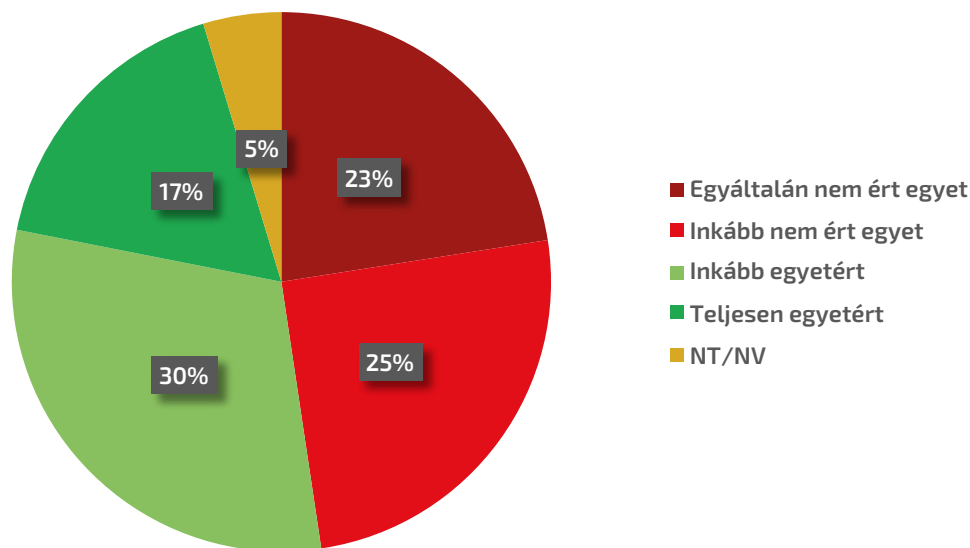
A demokrácia helyzete

A nemek nincsenek szignifikáns hatással a demokrácia állapotának megítélésére, de az életkor tekintetében sem látunk jelentős eltéréseket. Az iskolázottság viszont mutat összefüggést a kérdésről alkotott véleményekkel: az érettségizettek (53%) és a diplomások (55%) rosszabb véleménnyel vannak a demokrácia minőségének alakulásáról, mint a 8 általánossal, illetve a szakiskolai papírokkal rendelkezők (47–47%). A településtípus szerinti bontás azt mutatja, hogy elsősorban a kisvárosiak szerint romlott hazánkban a demokrácia helyzete, 56 százalékuk ítélte meg negatívan hazánkban a jogállamiság elmúlt tíz évét.

Annak a kijelentésnek a megítélésében, hogy „Magyarországon demokrácia van”, két teljesen kiegyenlített tábor figyelhető meg: ugyanannyian vannak azok, akik szerint hazánkban még demokrácia van (48%), mint azok, akik szerint, ami ma Magyarországon van, már nem tekinthető annak (47%).

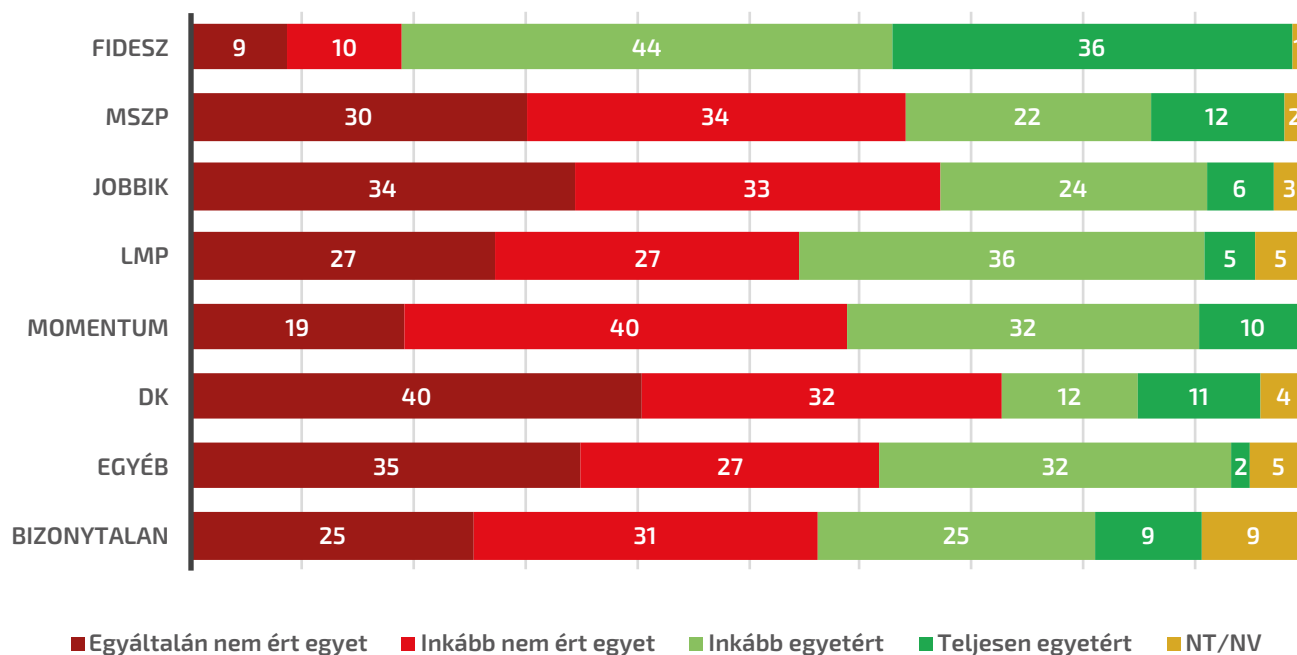
23. ábra

Magyarországon demokrácia van

Habár a kormánypártiak egyértelmű többsége (80%) egyetért azzal, hogy hazánkban demokrácia van, minden ötödik fideszes tisztában van azzal, hogy a Nemzeti Együttműködés Rendszerében a demokratikus értékek védelmét tekintve súlyos problémák mutatkoznak. Az ellenzékiek viszont radikálisan másképpen vélekednek: az összes ellenzéki párt támogatói között többségben vannak azok, akik nem ismerik el demokratikusnak a mai magyar helyzetet. A DK-sok a legkritikusabbak (73%), míg az ellenzékiek közül még a Momentum szavazói gondolják a legnagyobb arányban azt, hogy hazánkban működik a demokrácia. A momentumosok 41 százaléka vélekedik így, de körükben is többségben vannak a kritikusok (59%).

24. ábra

Magyarországon demokrácia van

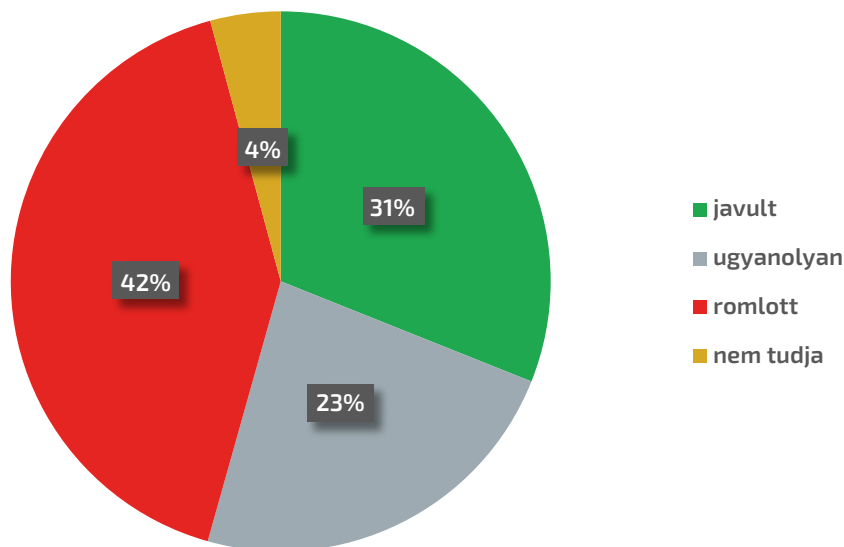
Az életkor csak minimálisan befolyásolja a véleményeket: a legfiatalabbak értenek a legkevésbé egyet az állítással, 52 százalékuk szerint nincs Magyarországon demokrácia. A legidősebbek körében van a legnagyobb többségben az állítás, 52 százalékuk értett egyet vele, 45 százalékuk nem. Az iskolázottságot figyelve egyedül a 8 általánossal rendelkezők körében vannak többségben azok, akik szerint hazánkban demokrácia van, a többi társadalmi réteg esetében hibahatáron belül találjuk a két tábor. Hasonló tendenciát látunk a településtípus szerinti bontást figyelve is. A budapestieket leszámítva kiegyenlített a két oldal, a fővárosban viszont többségben (54%–43%) vannak azok, akik még hisznek abban, hogy Magyarországon demokrácia van. Ehhez vélhetően hozzájárult a 2019. őszi, ellenzéki sikert hozó önkormányzati választás.

2.3. A magyar gazdaság állapota

A magyar társadalom közel harmada (31%) szerint javult hazánk gazdasága az elmúlt tíz évben, ennél azonban jóval többen vannak azok (41%), akik szerint Magyarország rosszabbul teljesít, mint tíz évvel ezelőtt. A megkérdezettek közel negyede (23%) viszont nem érzel változást, szerintük a magyar gazdaság ugyanott tart, mint a 2010-es kormányváltás idején.

25. ábra

A magyar gazdaság állapota

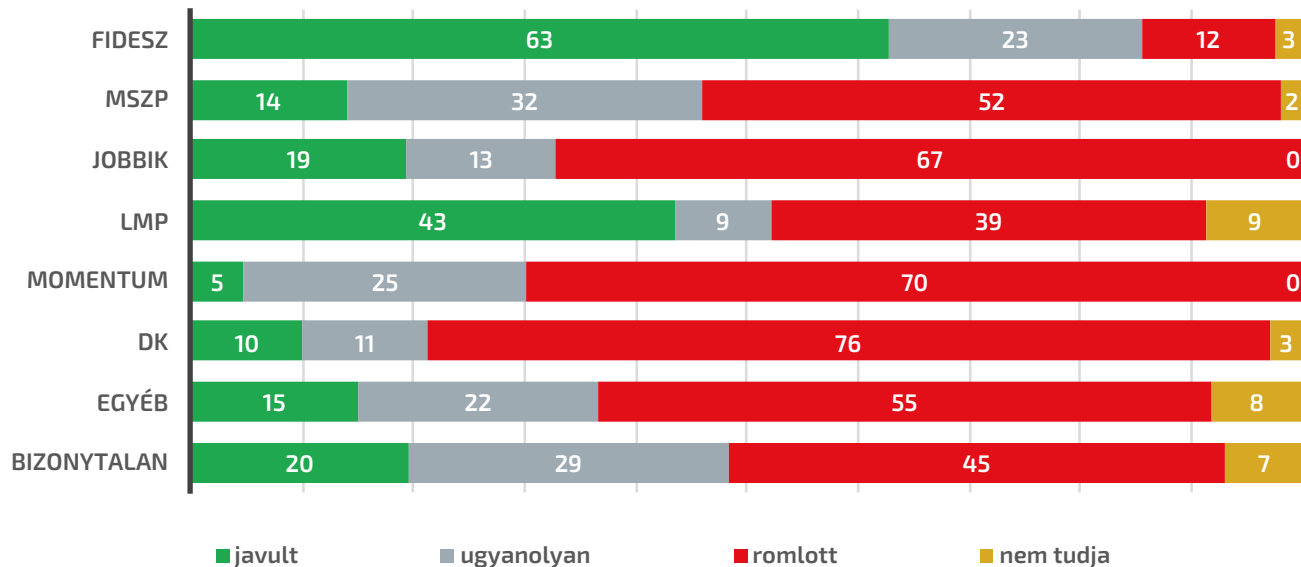

A kormánypárti szavazók egyértelműen pozitívabban értékelik a gazdasági helyzet alakulását, mint az ellenzékiek. A fideszesek majdnem kétharmada (63%) szerint javult az ország gazdasági teljesítőképessége, ugyanez az arány az érdemi támogatottsággal rendelkező ellenzéki pártok körében 5 és 19 százalék között mozog. A leginkább lesújtó véleménye e téren is a DK-soknak van, háromnegyedük szerint rosszabb a magyar gazdaság helyzete, mint 2010-ben. A legnagyobb mértékben a szocialisták nem érzékelnek semmiféle változást (32%), de körükben is többségben vannak a negatívan vélekedők (52%).

Az életkor egyértelműen korrelál a magyar gazdaságról alkotott véleményekkel. Az egyre idősebb válaszadók egyre nagyobb arányban fedeztek fel javulást a magyar gazdaság teljesítményében, igaz minden korcsoportban kisebbségben maradtak: a 30 éven aluliaknak csak 27 százaléka szerint javult a gazdaság helyzete az elmúlt évtizedben, míg ugyanez az arány a 60 éven felüliek körében már 35 százalék. Az iskolázottság szintén összefüggést mutat a gazdaság megítélésével. A legfeljebb 8 általánossal rendelkezők körében majdnem ugyanakkora a tábora azoknak, akik szerint javult (33%), mint akik szerint romlott (36%) a magyar gazdaság helyzete, a felsőfokú végzettségűek körében viszont már jóval nagyobb a két tábor között (26% vs. 47%, a negatívan vélekedők javára). A településtípust tekintve a legkevésbé a kisvárosokban érzik az emberek a gazdaság fejlődését, majdnem minden második válaszadó (46%) szerint romlott a gazdaság helyzete az elmúlt 10 évben, és alig egynegyedük (26%) lát javulást. A megyeszékhelyeken (33% vs. 35%), valamint a falvakban (38% vs. 41%) viszont hibahatáron belüli az eltérés csak a gazdaságot pozitívan és negatívan megítélők között.

26. ábra

A magyar gazdaság állapota

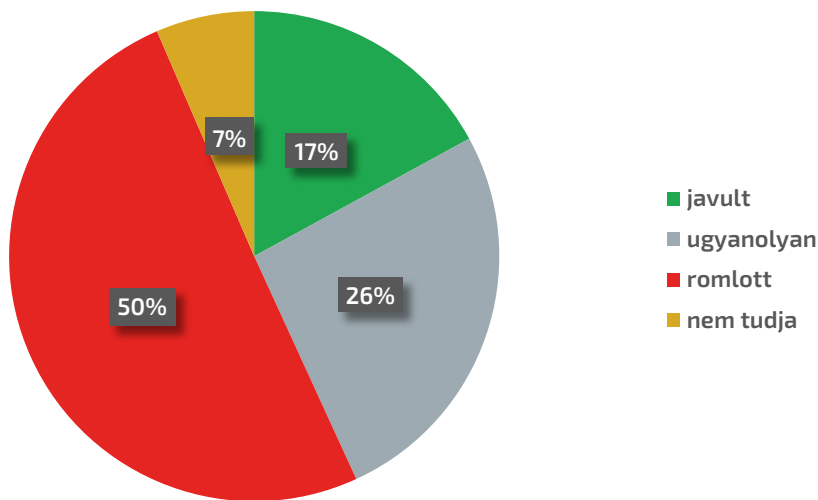

2.4. A sajtószabadság helyzete

A magyarok pontosan fele szerint sérült a sajtószabadság hazánkban, és mindössze 17 százaléknyan vannak azok, akik javulást látnak ezen a téren – ők vélhetően azok, akik a Fidesz médiapiaci terjeszkedésére a vélt bal-liberális médiatúlsúllyal szembeni jogos kompenzációként tekintenek. Ezen kívül a magyarok negyede nem érzékel semmilyen változást a sajtószabadság tekintetében, annak ellenére, hogy hazánk az összes sajtószabadságot vizsgáló nemzetközi kutatásban jelentősen visszazuhan az elmúlt évtizedben.

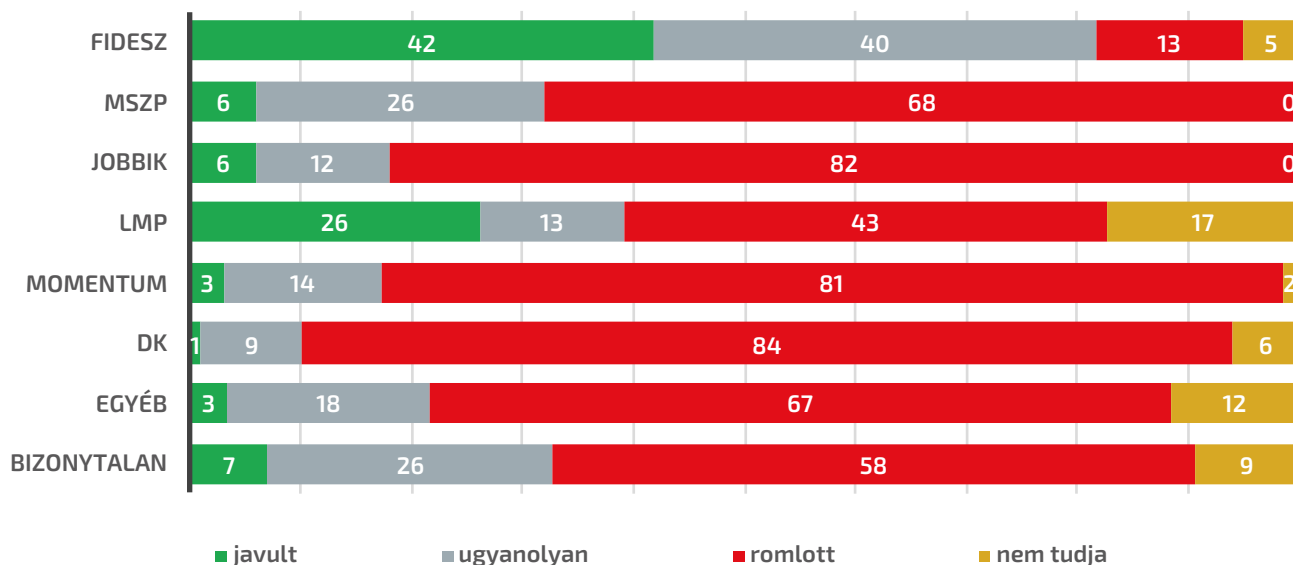
27. ábra

A sajtószabadság helyzete

A kormánypártiak körében ugyanakkora táborra van azoknak, akik szerint javult (42%) a sajtószabadság helyzete, mint akik szerint nem történt érdemi változás ezen a téren (40%), ezen kívül viszont csak egy szűk kisebbség ért egyet azzal, hogy a Fidesz jelentősen szűkítette a szabad sajtó mozgásterét az elmúlt évtizedben. Az ellenzéki szavazók körében viszont táborokon átívelő konszenzus van arról, hogy komoly támadások érték a szabad médiát a magunk mögött hagyott tíz évben (68%–84% közötti számokat látunk az ellenzéki pártoknál). Javulást viszont szinte senki sem lát a sajtószabadság tekintetében az ellenzékiek között. Az 5% feletti támogatottságú pártok körében minimális szinten, 1–6% között alakul azok aránya, akik szerint jobb ma a sajtószabadság helyzete, mint tíz éve.

28. ábra

A sajtószabadság helyzete

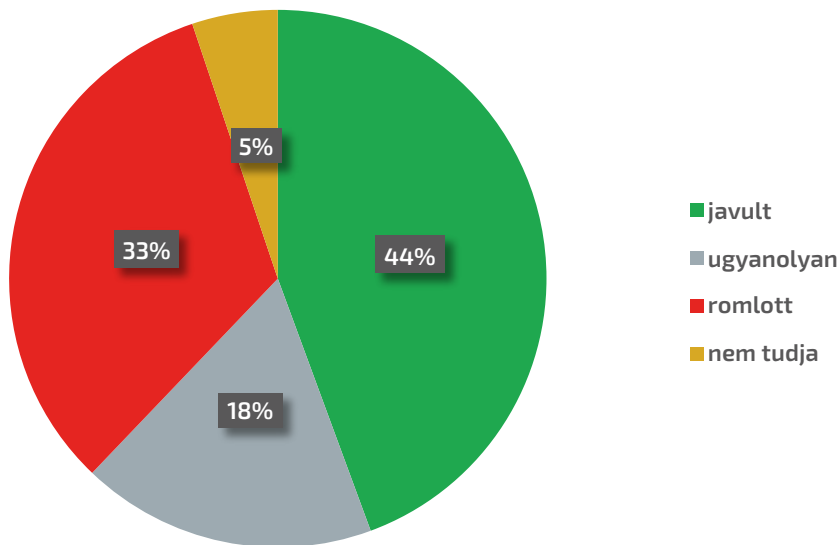
A nem, az életkor, valamint a lakhelytípus nem mutat egyértelmű összefüggést a kérdésről alkotott véleményekkel, igaz, a 30 éven aluliak látják a legborúsabban a sajtószabadság helyzetét: minden tizedikük szerint fejlődött csak a sajtószabadság állapota, míg 53 százalékuk szerint romlott. Ezzel szemben a 60 éven felüliek már egy fokkal kevésbé kritikusak: 23 százalékuk vélt felfedezni javulást, míg 53 százalékuk szerint korlátozódott a szabad sajtó az elmúlt tíz évben. Az iskolázottság viszont összefügg a sajtószabadság állapotának megítélésével: a 8 általánossal és a szakmunkás papírokkal rendelkezők 44–46 százaléka szerint romlott a sajtószabadság állapota hazánkban, míg ugyanez az arány a legalább középfokú végzettségűek körében 54–57 százalék. Hozzá kell azonban tenni, hogy az itt leírt eltérések ellenére minden bontásban a negatívan vélekedők vannak többen.

2.5. A gyermekvállalás feltételei

Itt is kijön az, hogy a kormány családtámogatási politikája alapvetően kedvező megítélés alá esik Magyarországon. Inkább pozitívan ítélték meg a magyarok a gyermekvállalás feltételeinek elmúlt tíz évben történt változásait: a megkérdezettek 44 százaléka lát előrelépést ezen a téren, míg 33 százalék szerint ma nehezebb gyermeket vállalni, mint tíz évvel ezelőtt. A magyarok 18 százaléka szerint viszont semmit sem változtattak a kormány szülésösztönző intézkedései, lényegében ugyanolyan körülmények között belevágni a családalapításba, mint egy évtizeddel korábban.

29. ábra

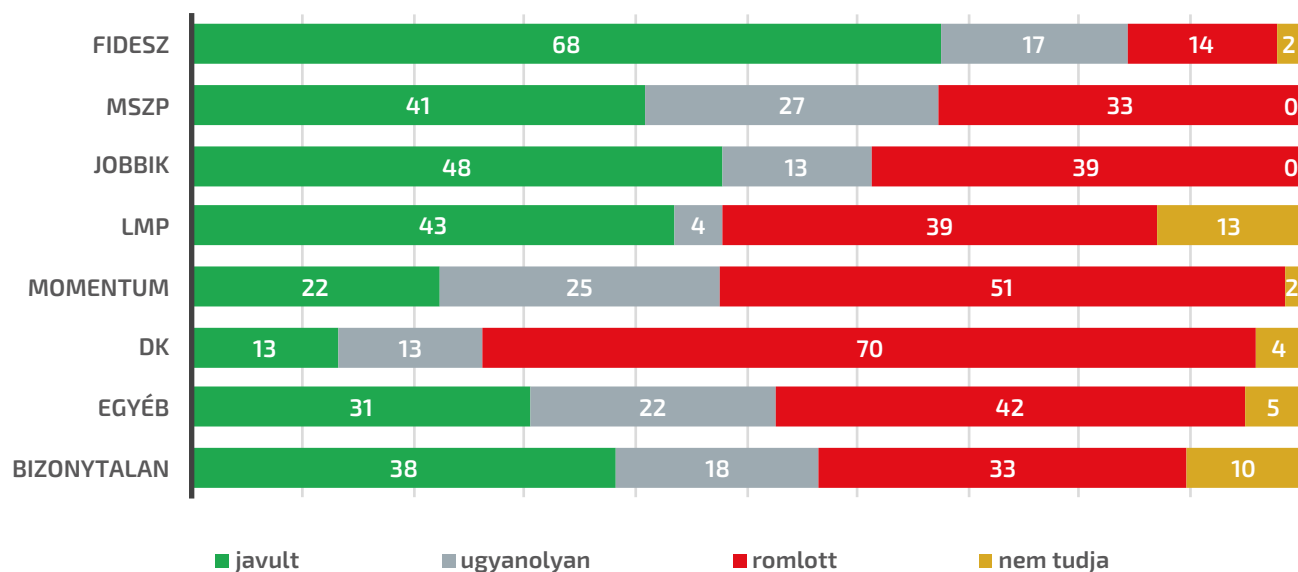
A gyermekvállalás feltételei

A kormánypárti szavazók nagy többsége lát előrelépést a családalapítás feltételeinek javulása terén, kétharmaduk (68%) értékelte pozitívan a kormány intézkedéseit. Az ellenzéki térfél viszont megosztott a kérdésben: a szocialisták (41%), a jobbikosok (48%), valamint a bizonytalan szavazók (38%) körében többségben vannak azok, akik javulást érzékelnek, míg a momentumosok, de főleg a DK szimpatizánsok sokkal szigorúbbak ezen a területen is a kormánnyal. Mindkét táborban jelentős többségben vannak a kormányt negatívan megítélők táborába.

30. ábra

A gyermekvállalás feltételei

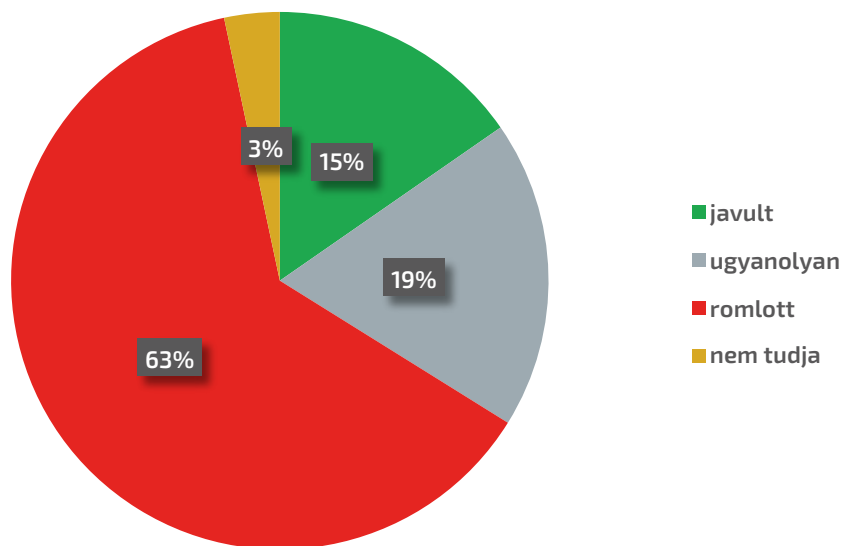
Az életkori bontást figyelve azt tapasztalhatjuk, hogy a legkevésbé az egyik leginkább érintett korosztály, a fiatal felnőttek látnak javulást ezen a téren (39%), míg a legpozitívabban a 60 felettiiek értékelik a kormány születést ösztönző intézkedéseit (49%). Az egyre kisebb településeken egyre pozitívabban tekintenek a kérdésre: a fővárosiak 39 százaléka, a megyeszékhelyeken élők 40 százaléka, a kisvárosiak 43 százaléka, a falvakban élőknek pedig az 53 százaléka felelt úgy, hogy javultak az elmúlt tíz évben a családalapítás feltételei hazánkban.

2.6. Az egészségügy helyzete

Ahogy az első fejezet az eredményeiből is világosan látszott, lesújtónak tartják a magyarok az egészségügy helyzetét. Ezt erősítette meg, mikor az utóbbi évtized folyamataira kérdeztünk rá e szakterületen: a megkérdezettek közel kétharmada (63%) szerint romlott hazánkban az egészségügyi ellátás színvonala a Fidesz második kormányzásának eleje óta, míg mindössze 15 százalék lát javulást. A magyarok ötöde szerint nem történt elmozdulás a téren, hazánkban ugyanolyan az orvosi ellátás színvonala, mint a szocialista kormányok idején volt.

31. ábra

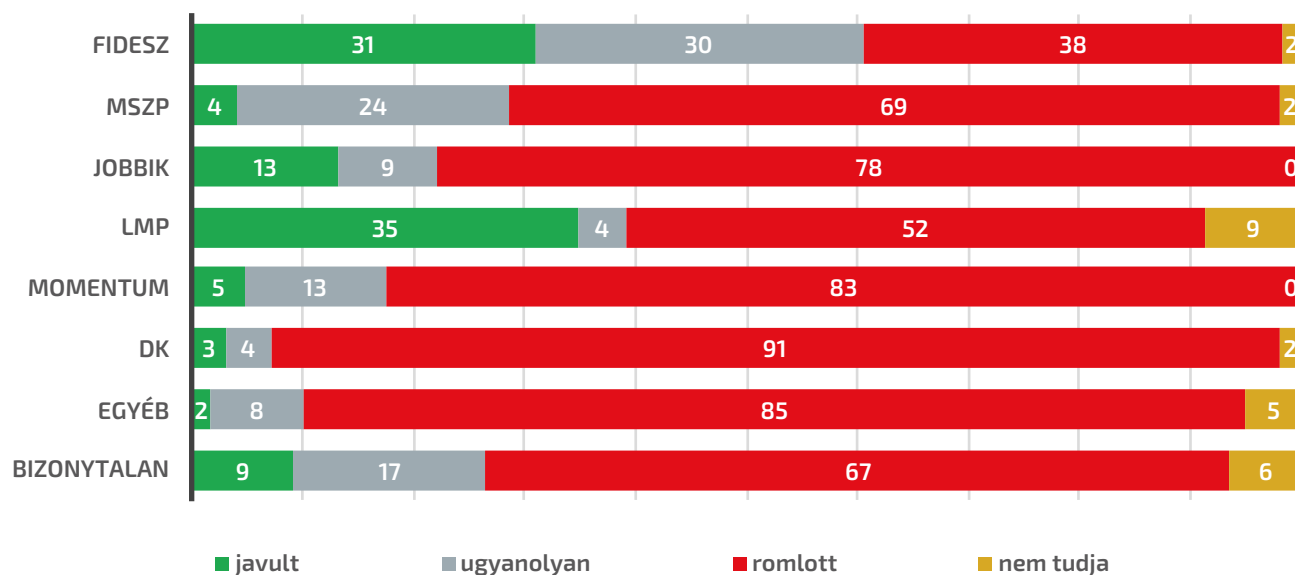
Az egészségügy helyzete

Az összes szavazói csoport negatívan ítélte meg az egészségügy helyzetét, még a kormánypártiak körében is a legtöbben azok vannak (38%), akik szerint az egymást követő Fidesz-kormányok alatt romlott az orvosi ellátás színvonala, és mindössze minden harmadik fideszes lát előrelépést az egészségügy területén. Az ellenzék véleménye egyöntetűen negatív, 69%–91% közötti arányokat látunk pártoktól függően. A momentumosok és a DK-sok körében a legelszörbbs az elégedetlenség. A szocio-demográfiai bontásokat tekintve látható, hogy minden csoportban hatalmas többségben vannak a negatívan vélekedők. Érdekesség, hogy az egészségügyi intézményekkel a leggyakrabban kapcsolatba kerülő 60 évnél idősebbek körében a legmagasabb az elégedettségi ráta, de ez is csak azt jelenti, hogy ötödük (21%) lát javulást a területen. A 30 éven aluliak a leginkább kritikusak, csak minden tizedik fiatal válaszadó értékelte pozitívan az orvosi ellátás színvonalának fejlődését.

32. ábra

Az egészségügy helyzete

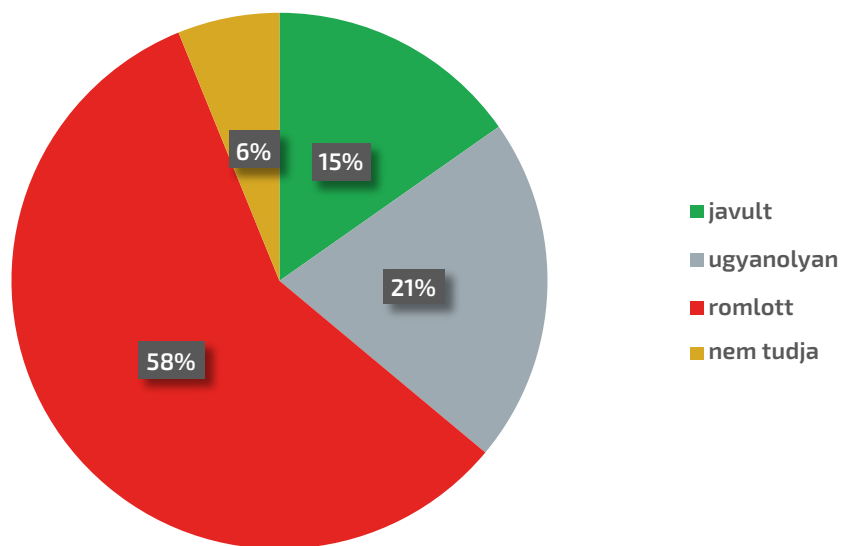

2.7. A közoktatás állapota

Az egészségügyhöz hasonlóan negatívan ítéli meg a magyar társadalom az elmúlt tíz év oktatáspolitikáját is: a megkérdezettek többsége (58%) szerint romlott a közoktatás állapota az elmúlt évtizedben, ezzel szemben alig 15 százalék lát javulást az oktatás színvonalában. Ezen kívül minden ötödik válaszadó szerint a magyar közoktatás színvonalában nem történt érdemi változás az elmúlt tíz évben.

33. ábra

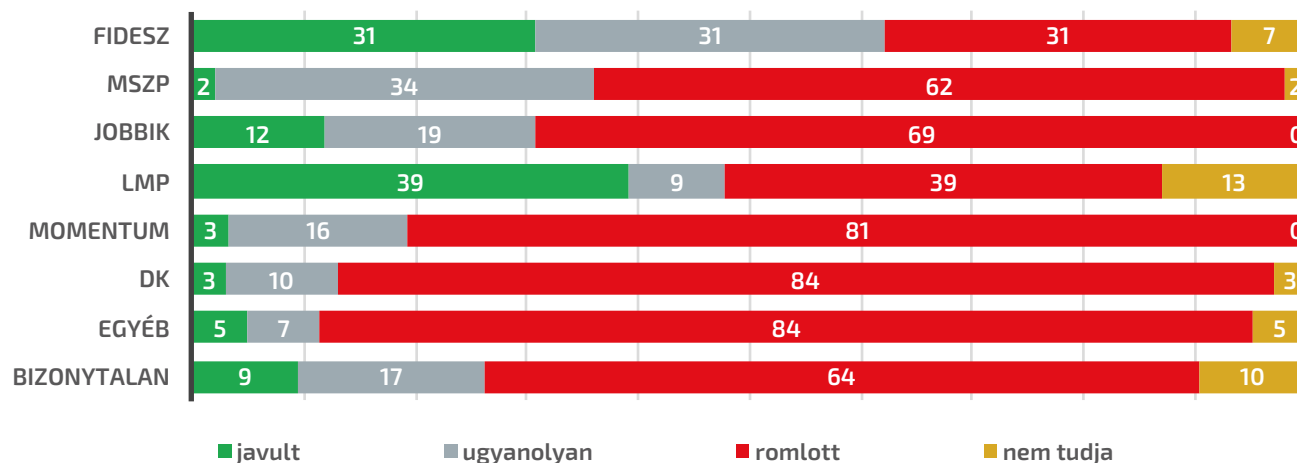
A közoktatás állapota

A pártpreferencia szerinti bontást figyelve érdekes kép tárul elénk, elsősorban a kormánypárti szavazók véleményét tekintve, mivel pontosan három ugyanakkorra táborra oszlanak a fideszes szavazók: 31 százaléknyan vannak az oktatás állapotát negatívan, pozitívan és semlegesen megítélők is. Az ellenzék viszont egyáltalán nem ilyen megosztott a kérdésben: a DK-sok (84%) és a momentumosok (81%) körében szinte teljes konszenzus van arról, hogy 10 év alatt rosszabb lett Magyarországon a gyermekeknek iskolába járni, és habár az MSZP-sek (62%) és a jobbikosok (69%) egy fokkal megengedőbbek, körükben is egyértelmű többségben vannak a lesújtó vélemények.

34. ábra

A közoktatás állapota

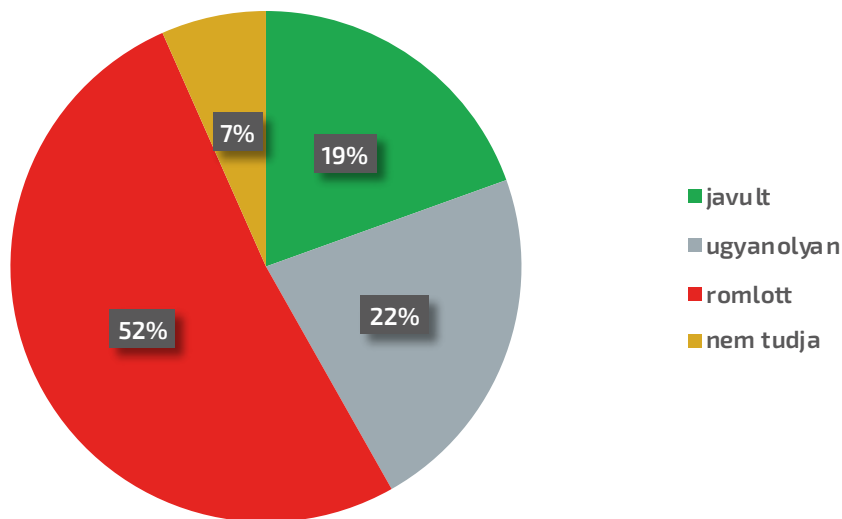
Nagyon fontos, hogy éppen a legfiatalabb válaszadóknak volt a legrosszabb véleménye a Fidesz oktatáspolitikájáról, tehát azoknak, akik az iskolapadban személyesen tapasztalták meg a hazai közoktatás színvonalát az utóbbi tíz évben. A 30 éven aluliaknak mindössze a 11 százaléka szerint javult az oktatás színvonala az elmúlt 10 évben, míg 62 százalékuk szerint romlott. A leginkább a 60 év felettiek érzékelték e téren pozitív változást (21%). Az iskolázottság és a lakhelytípus szintén hatással van a Fidesz oktatáspolitikájának a megítélésére: a legalább középfokú végzettséggel (12–13%) rendelkezők kisebb mértékben tapasztaltak javulást, mint a kevésbé képzett válaszadók (16–20%), míg a településtípus szerinti bontást vizsgálva a falusiak tűnnek a leginkább elégedettnek, igaz, körükben is mindössze 21 százalék az elégedettek aránya. Összességében tehát e kérdésben is igaz, hogy a kisebb eltérések ellenére minden bontásban a negatívan vélekedők vannak többen.

2.8. Magyarország nemzetközi megítélése

Határozottan úgy véli a magyar társadalom, hogy az elmúlt tíz évben romlott hazánk nemzetközi megítélése: a megkérdezettek 52 százaléka szerint csorbult Magyarország renoméja az elmúlt évtizedben, míg szinte ugyanannyian vannak azok, akik szerint javult hazánk hírneve (19%) és akik szerint nem történt változás e tekintetben (22%).

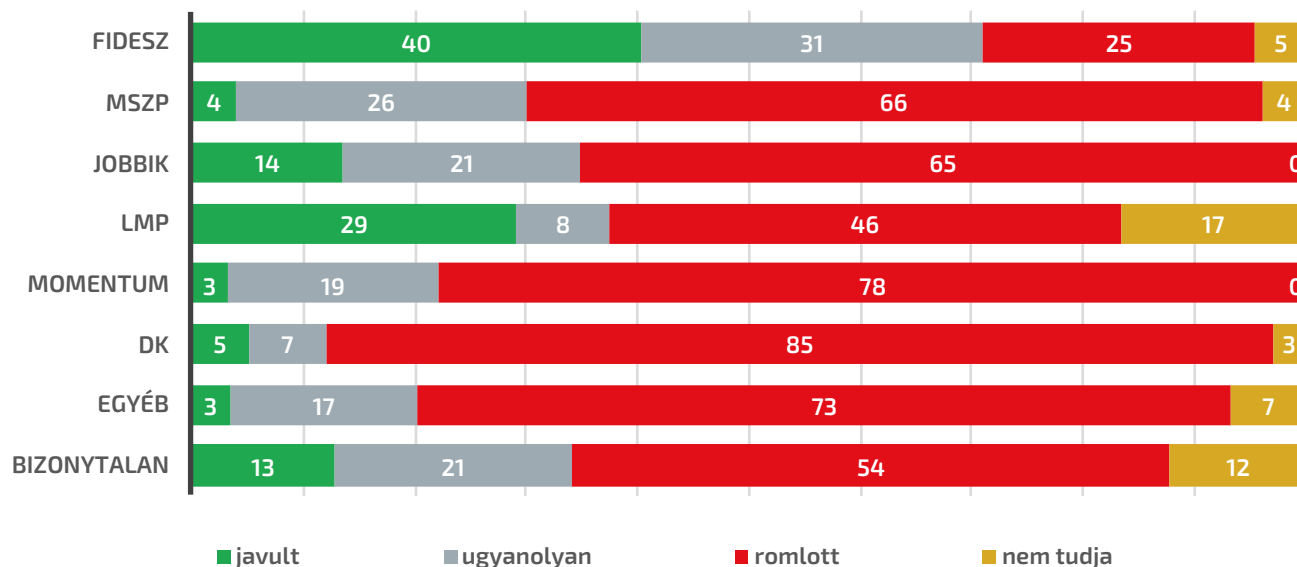
35. ábra

Magyarország nemzetközi megítélése

A pártpreferencia szerinti bontás jelzi, hogy még a fideszesek is bizonytalannak tűnnek: 40 százalékuk lát csak javulást az ország nemzetközi megítélésben, míg negyedük szerint romlott a hazánk megítélése – ez azt jelenti, hogy még a kormánypárti szavazók egy jelentős része is tisztában van azzal, hogy Magyarország politikai értelemben a nyugati világ periferiájára sodródott Orbán Viktor politikája miatt. Az ellenzékiek körében viszont nem kérdéses hazánk nemzetközi mozgásterének megítélése: a jobbikosok és az MSZP-sek kétharmada rosszabbnak látja a helyzetet tíz évvel ezelőthöz képest –, a Momentum (78%), de főleg a DK szavazóinak (85%) pedig még nagyobb többsége szerint romlott hazánk nemzetközi megítélése a Fidesz kormányzásának kezdete óta.

36. ábra

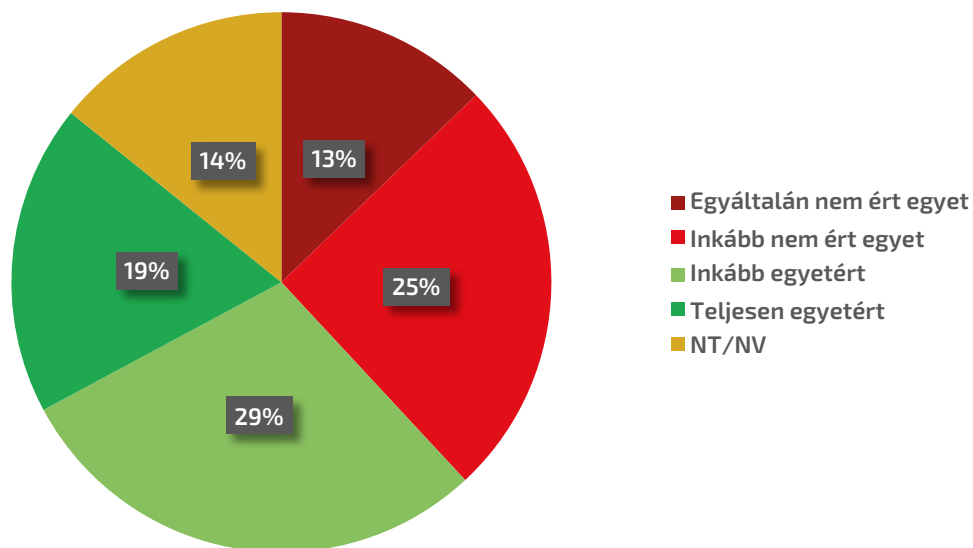
Magyarország nemzetközi megítélése

A különböző generációk másképp vélekednek hazánk diplomáciai mozgásteréről: a fiatal felnőttek látják a leginkább borúsan Magyarország nemzetközi helyzetét, mindössze 12 százalékuk szerint javult Magyarország megítélése, míg a 60 év feliek körében ugyanez az arány jelentősen magasabb, közel egyharmaduk lát pozitív tendenciákat ezen a területen. Az iskolázottság tekintetében fordítottan arányos növekedést látunk: az egyre képzettebb emberek egyre kevésbé értékelik pozitívan Magyarország nemzetközi imázsát: míg a 8 általánossal rendelkezők egynegyede szerint javultunk ezen a területen, addig a felsőfokú végzettségűek körében ugyanez az arány már csak mindössze 12 százalék.

A megkérdezettek nagyjából fele (48%) értett egyet azzal az állítással is, hogy Magyarországnak ma kevesebb külföldi támogatója van, mint tíz évvel ezelőtt, míg 38 százalék szerint erősödött hazánk nemzetközi szövetségi hálója.

37. ábra

Magyarországnak ma kevesebb külföldi támogatója van, mint tíz évvel ezelőtt

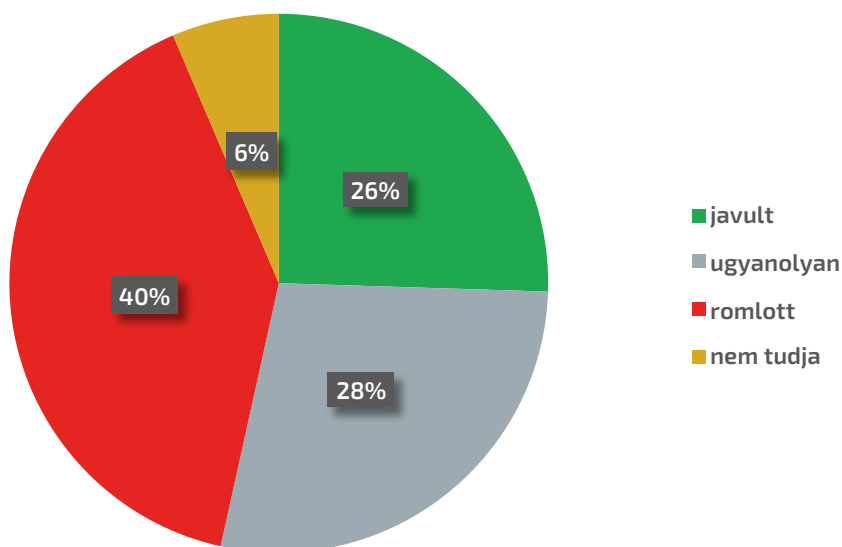
Kifejezetten megosztott az összes párt tábora ennek a kérdésnek a megítélésében: habár nem meglepő módon a fideszesek körében a legmagasabb az állítást elutasítók aránya, körükben szinte megegyezik a két oldal nagysága (46% vs. 45%). Ezzel szemben az ellenzéki pártoknál, habár végig többsége van azoknak, akik szerint Magyarországnak ma kevesebb külföldi támogatója van, mint tíz évvel ezelőtt, az előző kérdéshez képest jóval kisebb az eltérés az ellenzék és a kormánypárti szimpatizánsok között – még a legkritikusabb Momentum-szavazóknak is csak az 54 százaléka értett egyet a kijelentéssel. Megállapítható tehát, hogy míg erős többsége van annak az állításnak, hogy általában véve romlott Magyarország nemzetközi megítélése a kormány politikájának köszönhetően, abban már nem ilyen egyértelműek a vélemények, hogy a kormány egyben külföldi támogatók nélkül is maradt volna.

2.9. A cigányság helyzete

Nem igazán lát előrelépést a magyar társadalom a hazai cigányság helyzetét tekintve sem: a válaszadók negyven százaléka szerint rosszabbul élnek napjainkban roma honfitársaink, mint tíz évvel ezelőtt. Ezzel szemben a magyarok negyede hatékonynak ítélte meg a Fidesz romák felzárkóztatásáért tett intézkedéseit. A válaszadók 28 százaléka szerint viszont nem történt semmilyen változás a romák társadalmi integrációja terén.

38. ábra

A cigányság helyzete

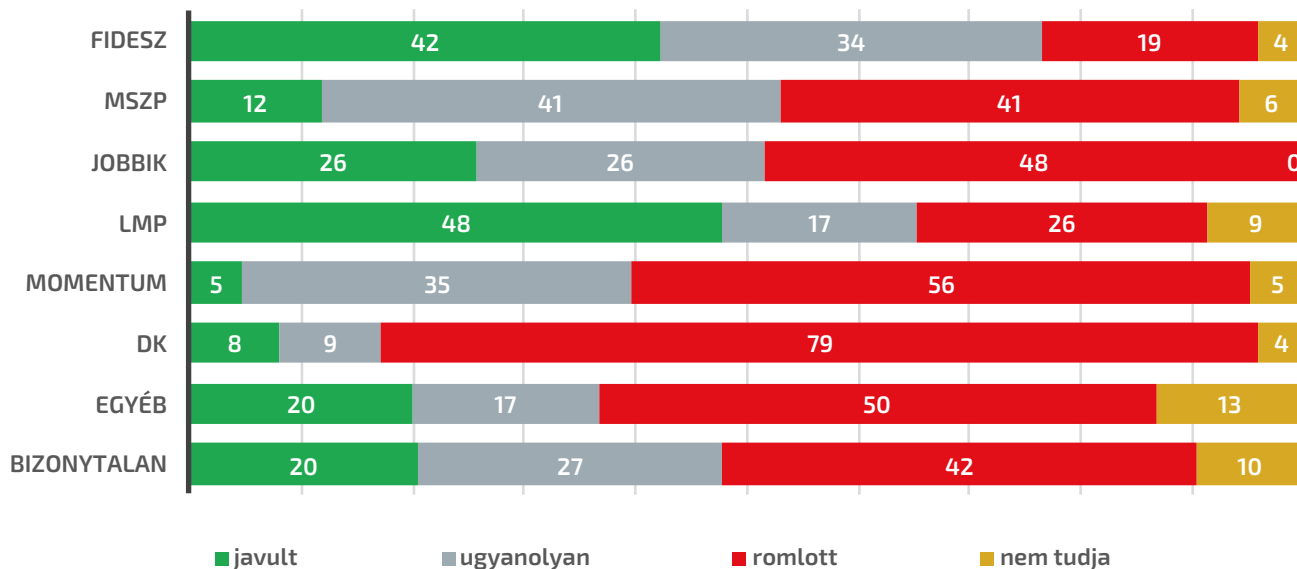
Megosztottnak tűnik a cigányság helyzetének megítélésében a kormánypárti tábor: habár a legtöbben azok vannak, akik szerint könnyebb ma Magyarországon a romáknak, mint 2010-ben volt (42%), a fideszesek többsége szerint vagy ugyanolyan, vagy egyenesen rosszabb ma a cigányság helyzete. Az ellenzéki szavazók ennél határozottabbnak tűnnek a kérdésben, egyik tábor sem látja rózsásnak a helyzetet. A szocialisták körében megegyezik a stagnálást és a romlást (41–41%) érzékelők tábora, a jobbikosok körében viszont viszonylag magas (26%) azoknak a tábora, akik szerint javult a romák helyzete hazánkban az elmúlt tíz évben – igaz a jobbikosok fele romlást

tapasztalt e téren is. A Momentum szimpatizánsai között 56 százalék érzel romlást, és harmaduk szerint változatlan a helyzet. A DK-sok viszont ebben a kérdésben sem megengedőek, döntő többségben (79%) vannak azok, akik szerint romlott a cigányság helyzete a Nemzeti Együttműködés Rendszerében.

Az életkori bontást figyelve ismét hasonló tendenciát figyelhetünk meg, mint a korábbi kérdéseknél: a legfiatalabbak a leginkább kritikusak, mindössze 16 százalék lát javulást, szemben a 60 éven felüliekkel, ahol a fejlődést érzelők aránya (31%) megközelíti a negatívan vélekedők arányát (36%). Az iskolázottságot tekintve a szakmunkás végzettségűek véleménye tér el a leginkább a teljes lakosságtól, körükben szintén majdnem megegyezik a javulást (30%) és romlást (34%) érzelők aránya. A településtípust figyelve a megyeszékhelyeken élők a leginkább elégedetlenek a cigányság helyzetének változásával, alig 17 százalék lát fejlődést, míg a falusiak körében a javulást (32%) és visszalépést (33%) érzelők tábora statisztikai értelemben megegyező nagyságú.

39. ábra

A cigányság helyzete

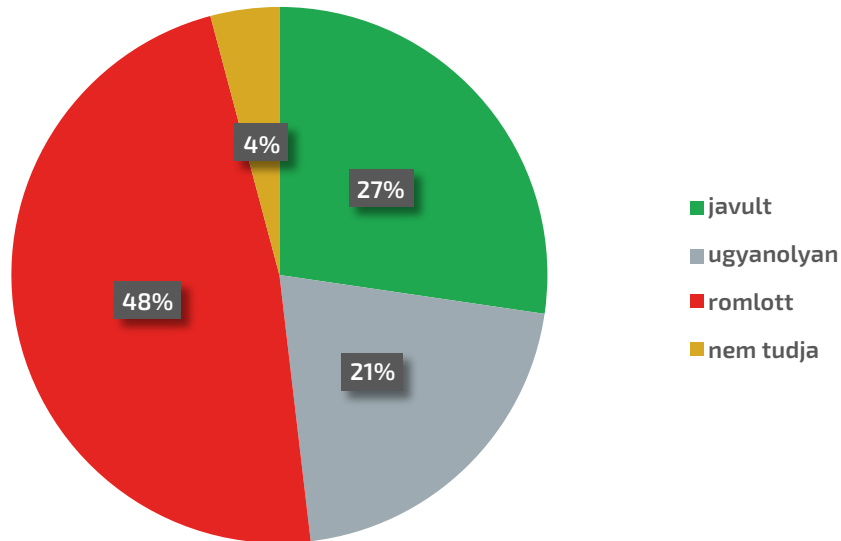

2.10. Az életszínvonal Magyarországon

A magyar társadalom mindössze bő negyede (27%) gondolja úgy, hogy hazánkban javult volna az életszínvonal az elmúlt tíz évben, ezzel szemben nagyjából minden második (48%) megkérdezett szerint kifejezetten romlottak az emberek megélhetésének körülményei. Ezen kívül minden ötödik válaszadó szerint nem történt érdemi változás az életszínvonalban, a magyar lakosság ugyanazt engedheti meg magának, mint egy évtizeddel korábban.

40. ábra

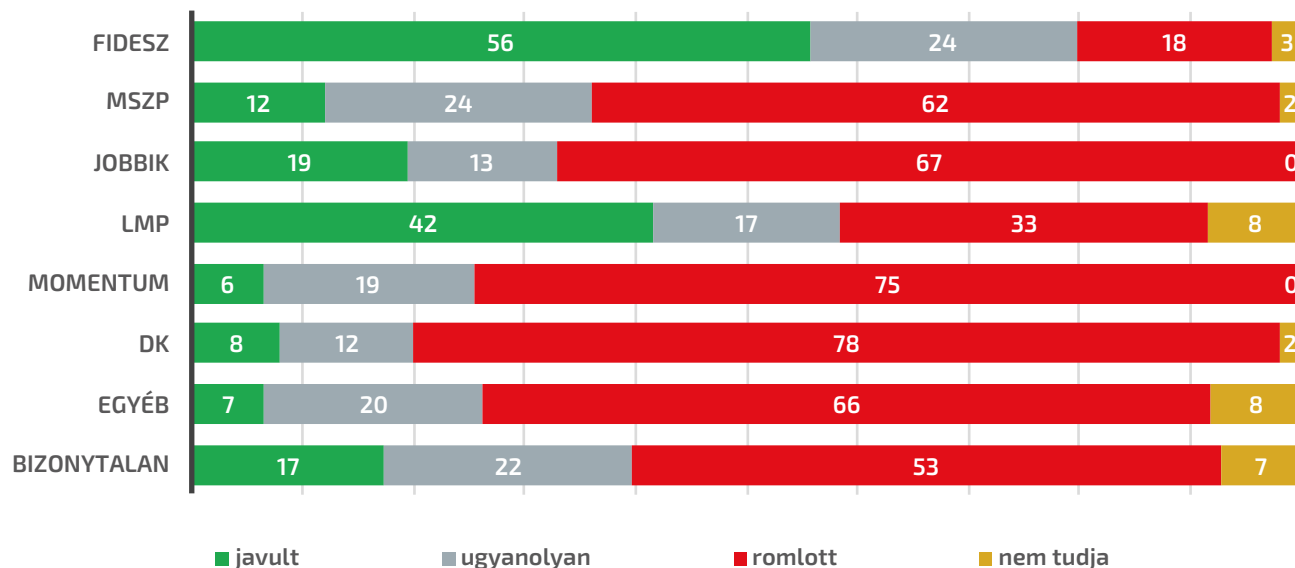
Az életszínvonal Magyarországon

A kormánypárti szavazók többsége az életszínvonal szempontjából egyértelműen pozitívan értékeli az elmúlt évtizedet: 56 százaléuk szerint javult a helyzet, és mindössze ötödük gondolta úgy, hogy nehezebbé vált az emberek anyagi boldogulása. Az ellenzéki pártok szavazói ezzel szemben jóval kritikusabbak Matolcsy György és Varga Mihály elmúlt 10 éves teljesítményével. Az összes ellenzéki táborban egyértelmű többségben vannak a negatív vélemények: ismét a Momentum (75%) és a DK szavazói (78%) a legszigorúbbak a kormánnyal, de a szocialistáknak és a jobbikosoknak is nagyjából kétharmada értékelte negatívan az életszínvonal változásának kérdését.

41. ábra

Az életszínvonal Magyarországon

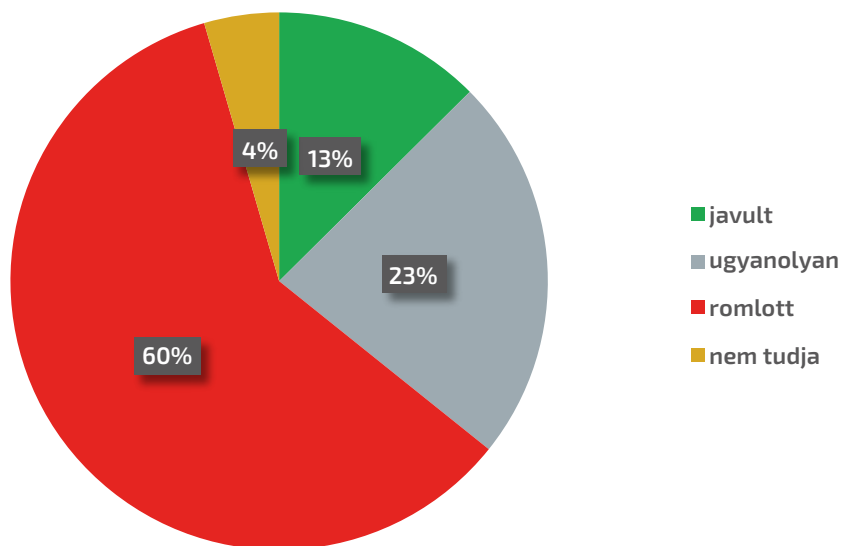
Ismét a 60 éven felüliek tűnnek a leginkább elégedettnek a kormány teljesítményével, több mint harmaduk érzékelt növekedést a magyar életszínvonalban, míg a fiatal felnőttek, valamint az ötvenes korosztálynak ennél jóval rosszabb véleménye volt ebben a kérdésben, 21–22 százalékuk tudott csak beszámolni javulásról. Az iskolázottságot tekintve ennél a kérdésnél az érettségi tűnik a választóvonalnak: a legalább középfokú papírokkal rendelkezők körében némileg alacsonyabb az elégedettség (23–24%), mint az alacsonyabban képzettek körében (29–33%). Ezen kívül a budapestiek (21%) és a kisvárosiak (25%) körében alacsonyabb, a megyeszékhelyeken élők (31%) és a falusiak (32%) körében egy fokkal magasabb az aránya azoknak, akik javulást tapasztaltak a magyarországi életszínvonalban az elmúlt tíz évben.

2.11. A korrupció mértéke

Növekvő tendenciát érzékelnek a magyarok a korrupció mértékét tekintve: a válaszadók 60 százaléka szerint feltlenebbül használják fel a közpénzeket Magyarországon 2010-hez képest, míg 13 százalék szerint a „*nokiás dobozok*” időszakában súlyosabb visszaélések történtek, mint napjainkban. Ezen kívül 23 százaléknál úgy vélik, hogy nincs különbség a Nemzeti Együttműködés Rendszere és a szocialista kormányok időszaka között a korrupció kérdésében.

42. ábra

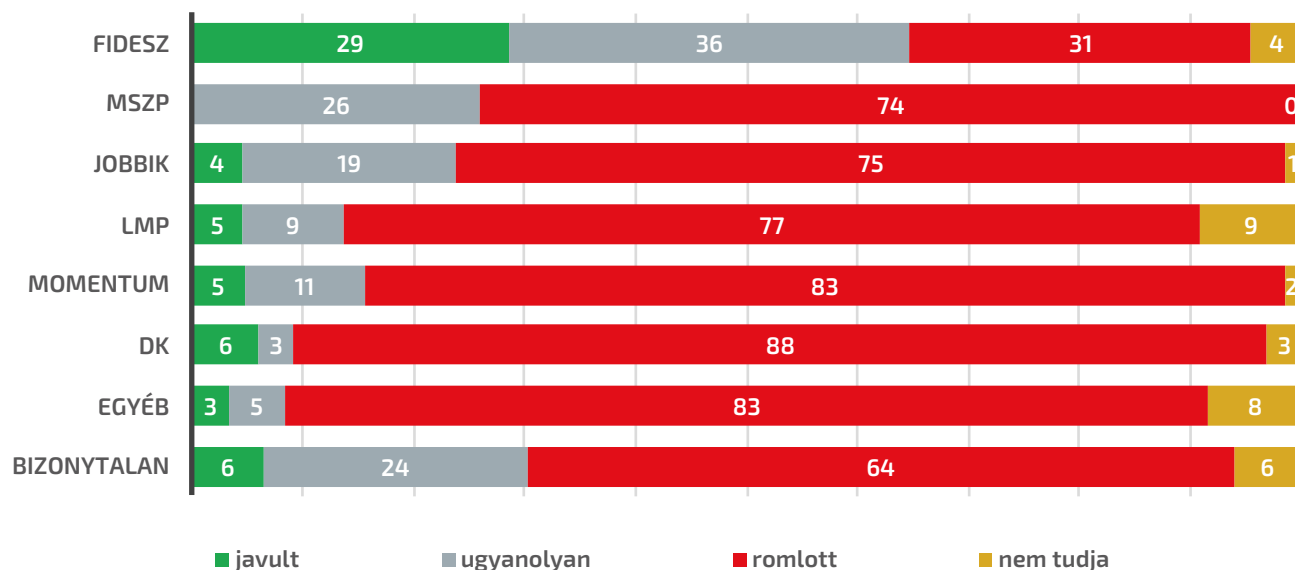
A korrupció mértéke

Még a fideszes szavazóknak is mindössze a 29 százaléka lát előrelépést a korrupció elleni küzdelemben, 36 százalékuk szerint a Fidesz ugyanannyit lop, mint a 2010 előtti kormányok – 31 százalék szerint viszont rosszabb a helyzet, mint tíz évvel ezelőtt. Az ellenzéki szavazók számára viszont nem nagyon merül fel kétely a korrupciós trendekkel kapcsolatban. Az összes ellenzéki szavazói csoport legalább háromnegyede gondolja úgy, hogy problémásabbá vált hazánkban a közpénzek felhasználása.

43. ábra

A korrupció mértéke

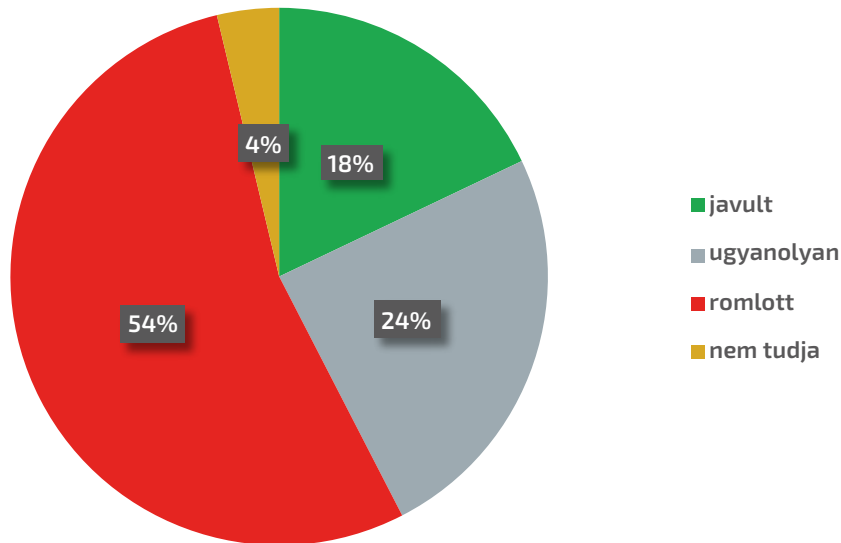
Az egyre idősebb válaszadók ismét egyre megengedőbben tekintenek a Fidesz kormányzására, de az idősebbek között is elsősorban többségben vannak a negatív vélemények. Míg a 18 és 29 év közöttieknek csak a 9 százaléka számolt be javulásról és 63 százaléka romlásról a korrupció terén, addig ugyanez az arány a legidősebb korosztály körében 18 és 58 százalék. A diplomások körében magasabb az elégedetlenség a többi társadalmi réteghez képest: 10 százalék lát csak javulást, míg 65 százalék szerint rosszabb lett a korrupció helyzete hazánkban.

2.12. A szegényebbek felemelkedésének esélyei

Igen negatív a magyar társadalom véleménye a társadalmi mobilitás esélyeinek alakulásáról is: a megkérdezettek több mint fele (54%) szerint kevesebb esélye van napjainkban a szegényebbeknek a felemelkedésre, mint 10 évvel ezelőtt volt. Ezzel szemben alig minden ötödik magyar érez fejlődést a területen. A megkérdezettek negyede szerint viszont nincs változás: pontosan ugyanakkora esélye van a szegényeknek a kitörésre, mint egy évtizeddel korábban.

44. ábra

A szegényebbek felemelkedésének esélyei

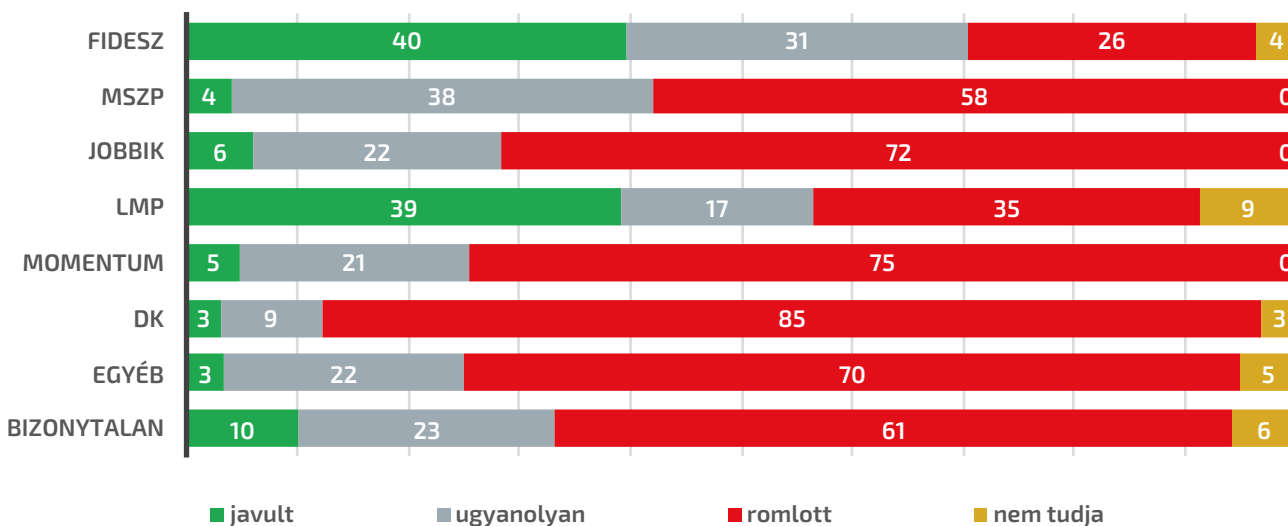
A mobilitási lehetőségek tekintetében is megosztottnak tűnik a Fidesz tábora: a legtöbben azok vannak körükben (40%), akik szerint javult a társadalmi mobilitás, de a kormánypárti tábor egy jelentős része (26%) elégedetlen a kormány teljesítményével a hátrányos helyzetű rétegek felzárkóztatását tekintve. A DK-sokat leszámítva viszont az ellenzéki táborokban hallani olyan hangokat is, hogy legalább nem rontotta tovább a szegények helyzetét a Fidesz: a Jobbik és a Momentum szavazói közül minden ötödik, az MSZP szimpatizánsainak viszont a 38 százaléka vélte

úgy, hogy érdemben nem történt semmilyen elmozdulás a társadalmi mobilitás tekintetében. Ezzel együtt is világos többségben vannak a negatív trendeket érzékelők: a szocialisták között 58%, a jobbkiosoknál 72%, a momentumosok körében 75%, a DK-sok között pedig 85% van rossz véleménynel a társadalmi mobilitási tendenciák alakulásáról a NER-ben.

Az életkori megoszlásból ismét az előző kérdéseknél is tapasztalt trendek olvashatóak ki: a fiatalok látják a leginkább borúsán a helyzetet, mindössze 11 százalék lát fejlődést a társadalmi mobilitás terén, míg a 60 éven felüliek körében ugyanez egy árnyalattal jobb, 24 százalék. Érdekes módon a depriváltságnak leginkább kitett alapfokú és szakmunkás végzettségűek körében magasabb a javulást látók aránya (21–22%), míg a felsőfokú végzettségűek körében ez mindössze 12 százalék. A területi megoszlást figyelve a falvakban látják még viszonylag jobbnak a helyzetet: minden negyedik községben élő gondolja úgy, hogy jobb jelenleg a szegények helyzete a 10 évvel ezelőtti állapotokhoz képest, míg a városokban ugyanez az arány 14 és 16 százalék között mozog. A túlnyomó többség azonban minden csoportban úgy véli, hogy a társadalmi mobilitás lehetőségei csökkentek a 2010 utáni Orbán-kormányok idején.

45. ábra

A szegényebbek felemelkedésének esélyei

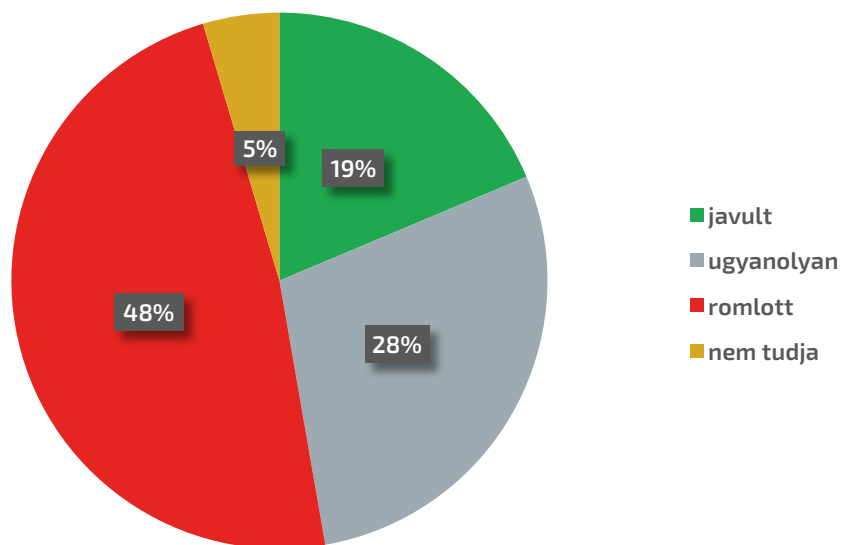

2.13. A magyar falvak helyzete

Nem elégedett a magyar társadalom a falvak helyzetével sem: a válaszadók kicsit kevesebb mint a fele (48%) szerint romlott a magyar vidék helyzete a Nemzeti Együttműködés Rendszere alatt, és mindössze minden ötödik válaszadó lát csak fejlődést ezen a területen. A megkérdezettek kicsit több mint a negyede (28%) szerint az elmúlt tíz évben nem változott semmi a magyar falvak helyzetében, ugyanolyan az élet vidéken, mint amilyen a szocialista kormányok alatt volt.

46. ábra

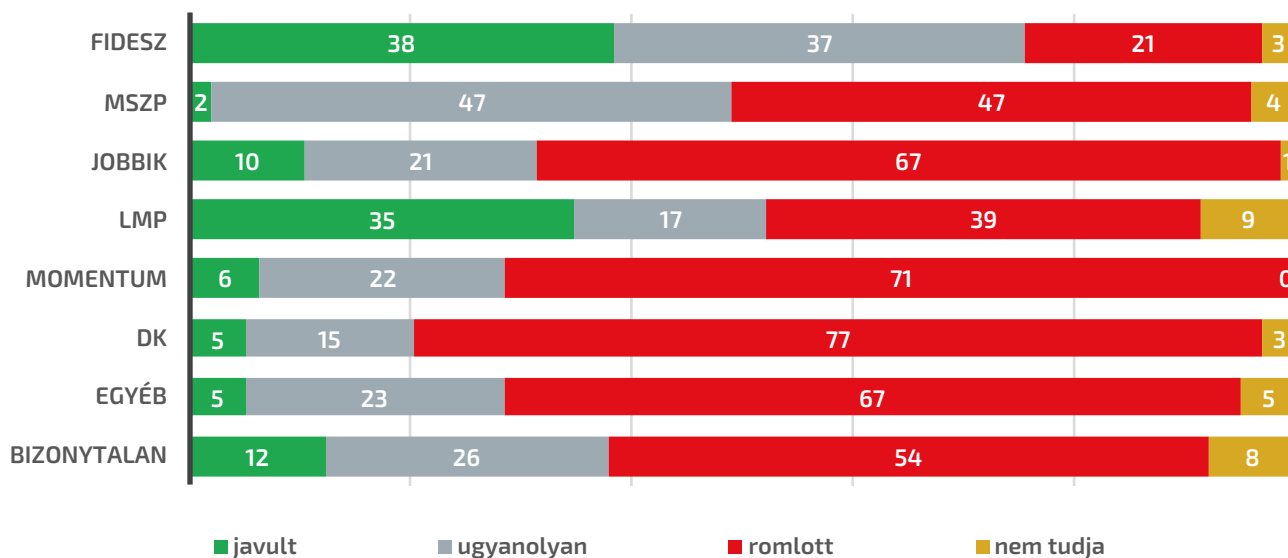
A magyar falvak helyzete

A kormánypárti és az ellenzéki szavazók ismét más szemüvegen keresztül szemlélik a magyar valóságot, ám szembevetű, hogy a fideszes szavazók körében ugyanakkora arányban vannak a javulást (38%) és a stagnálást (37%) érzékelők. A Momentum és a DK szavazói hasonlóan szigorúan ítélik meg a kistelepülések Magyarországnak életkörülményeit. Az MSZP-sek némileg megengedőbbek: körükben megegyezik azok aránya, akik szerint romlott a helyzet, és akik szerint nem változott semmi a magyar falvakban.

47. ábra

A magyar falvak helyzete

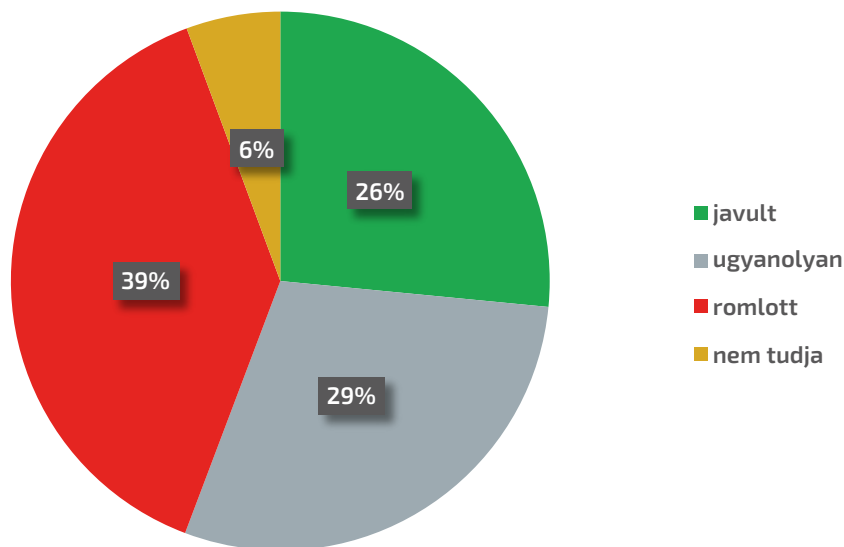
Minden szocio-demográfiai bontás szerint kisebbségben vannak azok, akik szerint javult a helyzet a magyar falvakban. Az életkor ismét enyhén befolyásolja a véleményeket: a 30 évnél fiatalabbak (14%) és az ötvenes korosztály (15%) a legnegatívabb a kérdésben, míg a 60 évnél idősebbek szerint fejlődött a leginkább a magyar falvak helyzete (23%). Az iskolázottsági bontás csak a felsőfokú végzettségűek körében mutat eltérést, ők némileg kisebb arányban látnak javulást (15%). A legfontosabb viszont, hogy a településtípus nincs érdemi befolyással a véleményekre. Habár a legtöbb kérdésnél a falvakban élők optimistábbnak tűntek az ország többi részén élőkhez képest, saját helyzetükkel kapcsolatban viszont már kevésbé derűlátóak, és hasonlóan értékelik azt, mint a városokban élők.

2.14. A magyar kultúra helyzete

A többi kérdéshez képest viszonylag pozitívan értékelték a megkérdezettek a kultúra helyzetét. Habár ismét a legtöbb ember szerint (39%) romlottak hazánkban a kulturális élet körülményei, több mint a társadalom egynegyede ezzel szemben lát fejlődést ezen a területen – majdnem ugyanannyian, mint ahányan viszont nem érzékeltek semmiféle változást a szocialisták kormányzásának időszakához képest. Azok aránya tehát, akik szerint legalább ugyanolyan a magyar kultúra helyzete, mint tíz éve, 55%.

48. ábra

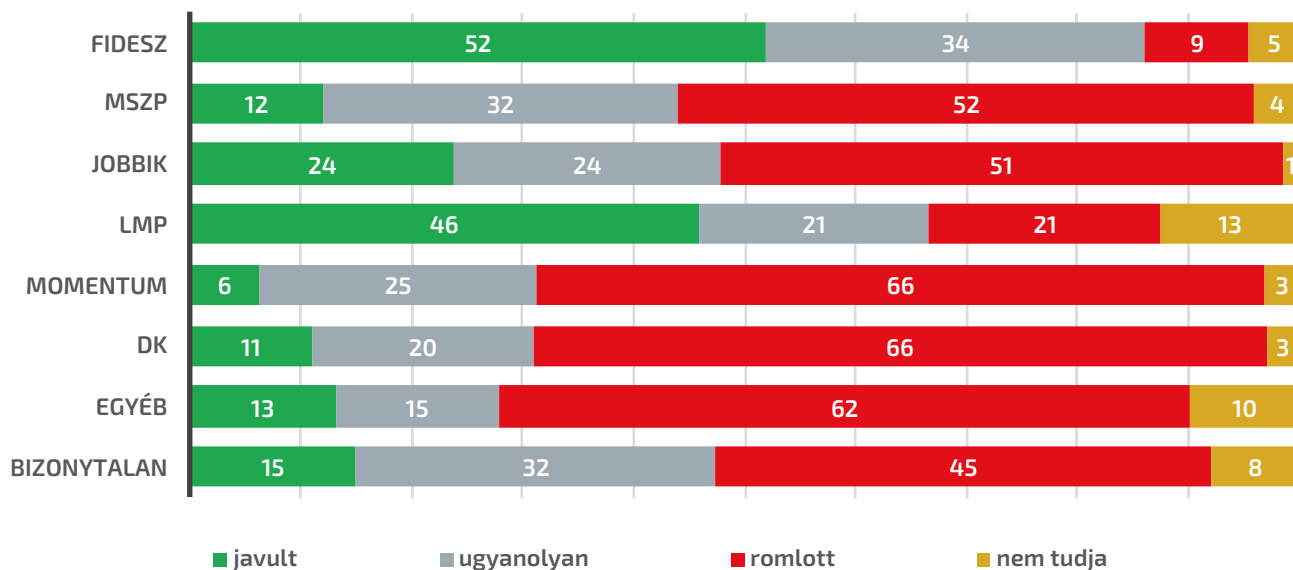
A magyar kultúra helyzete

A kormánypárti tábor többsége elégedett (52%) ezzel a területtel, és csak egy csekély kisebbség érez gondot a kultúra helyzetének elmúlt évtizedes alakulásával. E téren is a DK-sok és a momentumos szavazók a leginkább elégedetlenek, 66 százalékuk érzelik visszalépést. Az egyre képzettebb állampolgárok egyre nagyobb mértékben elégedetlenek a kultúra helyzetével, a 8 általánossal és a szakmunkás papírokkal rendelkezők körében még 29–31 százalék az elégedettségi ráta (közel azonos arányú elégedetlennel szemben), a diplomások körében viszont már csak 22 százalék (míg 46% szerint romlott a kultúra helyzete).

49. ábra

A magyar kultúra helyzete

3. Élet a NER-ben – állampolgári vélemények

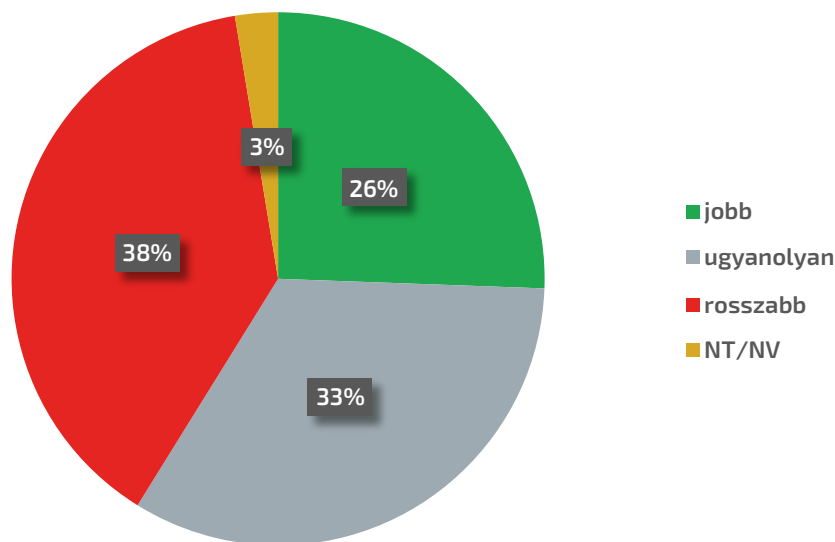
E fejezetben azt vizsgáljuk meg, hogy miképp vélekednek a magyarok a NER-ben uralkodó viszonyokról és érvényesülési lehetőségekről. Olyan kérdésekre kerestük a választ, hogy személyes szinten milyenek a boldogulással kapcsolatos tapasztalatok, kinek kedvez a Fidesz kormányzása, ki tud ma érvényesülni Magyarországon, illetve, hogy rendelkezésre állnak-e a kiegyensúlyozott információkhoz jutás feltételei.

3.1. Személyes boldogulás a NER-ben

Az utóbbi években az Orbán-kormány által sokszor hangsúlyozott kedvező makrogazdasági mutatók ellenére többen érzik azt a magyar társadalomban, hogy rosszabb lett saját családjuk anyagi helyzete az elmúlt tíz évben, mint ahányan gyarapodásról számolnak be. A válaszadók 38 százaléka válaszolt úgy, hogy romlottak a megélhetésének körülményei a magunk mögött hagyott évtized alatt, ezzel szemben csak 26 százalék érzi magát jobb anyagi helyzetben. Ezen felül a magyarok harmada ugyanolyan anyagi lehetőségekkel rendelkezik saját bevallása szerint, mint egy évtizeddel korábban.

50. ábra

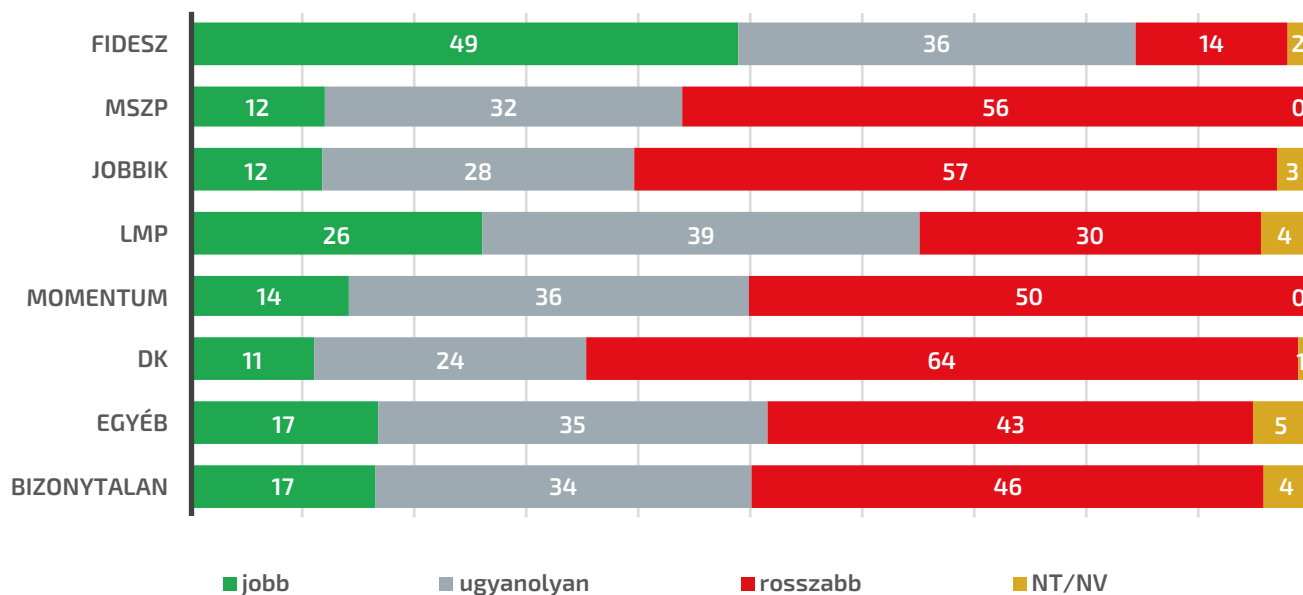
Mindent összevetve, az Ön családjának anyagi helyzete jobb vagy rosszabb, mint tíz évvel ezelőtt?

A magyarok saját gyarapodásának megítélését is mintha elsősorban a pártpreferencia határozná meg: a fideszeseknek pontosan a fele érzi úgy, hogy többet engedhet meg magának, mint egy évtizeddel korábban, míg ugyanez az arány az 5 százalék feletti ellenzéki pártok szavazói körében csupán 11–14 százalék között mozog. A legnagyobb mértékben a DK-sok (64%) számoltak be anyagi lehetőségeik szűküléséről, míg a legritkábban a Momentum szavazói érintette visszaesés saját bevallásuk szerint, de ez is csak azt jelentette, hogy a felük negatív trendet látott a saját családja boldogulása terén. Ezzel szöges ellentétben, a kormánypártiaknak mindössze a 14 százaléka vélekedett úgy, hogy nehezebben megy az élete, mint egy évtizeddel korábban. Összességében azt látjuk, hogy a magyar társadalom többsége még a saját anyagi boldogulását is elsősorban politikai hovatartozás alapján ítéli meg.

51. ábra

Mindent összevetve, az Ön családjának anyagi helyzete jobb vagy rosszabb, mint tíz évvel ezelőtt?

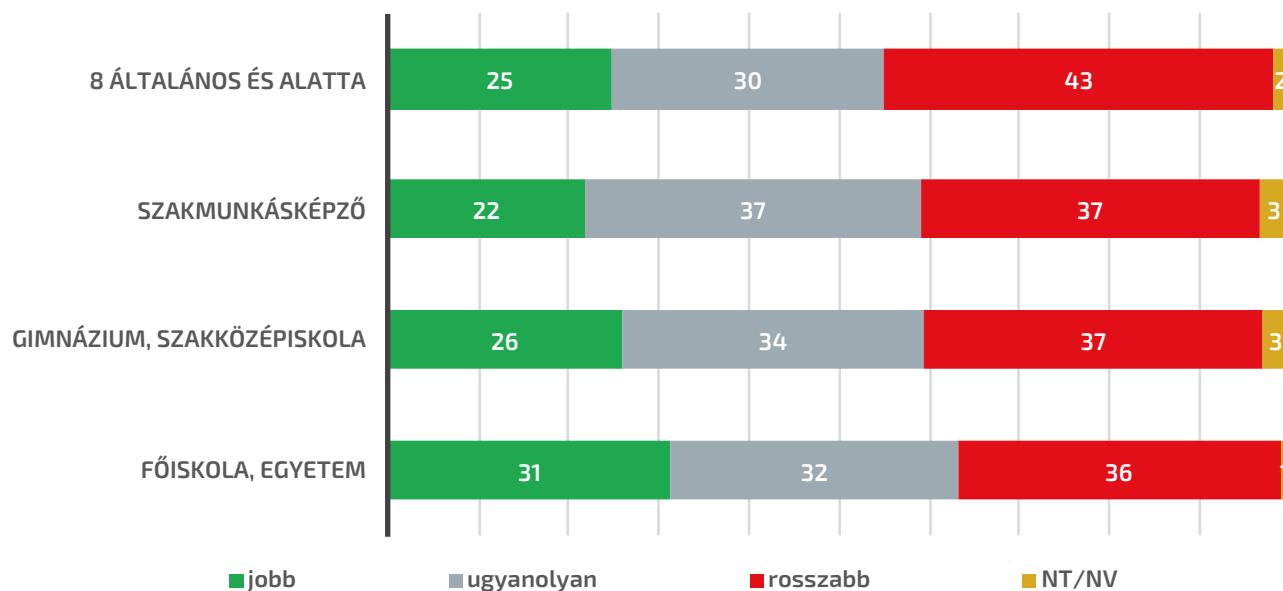

A nők mintha nehezebben élték volna meg az elmúlt évtizedet, körükben valamivel magasabb volt azoknak az aránya, akik visszaesésről számoltak be (42%), mint a férfiak esetében (34%). Az életkori bontást figyelve pedig első-sorban az ötvenes korosztály számára lehetett megterhelő a magunk mögött hagyott évtized, mindössze 19 százaléknak jobb az anyagi helyzete, mint 10 évvel korábban, de a legidősebb, 60 év felettiek körében is mindössze 24 százalék ez az arány. Az ötven évnél fiatalabbak nagyjából megegyező mértékben gyarapodtak a 2010-es években, 28–29 százalékuk számolt be pénzügyi előrelépésről. Egyedül a harmincas korosztályon belül van hibahatáron belül a javulást (28%) és romlást (31%) érzékelők aránya – körükben azok vannak a legtöbben (38%), akik stagnálást tapasztaltak az utóbbi évtizedben.

Szembetűnő továbbá, hogy a felsőfokú végzettségűek érzik a leginkább saját pénztárcájukon azt, hogy többet engedhetnek meg maguknak, mint egy évtizeddel korábban (31%). A legfeljebb 8 általánossal rendelkezők körében már 43 százalék azoknak az aránya, akiknek kifejezetten rosszabbul megy anyagilag (és csak 25% érzi úgy, hogy a családja jobban él).

52. ábra

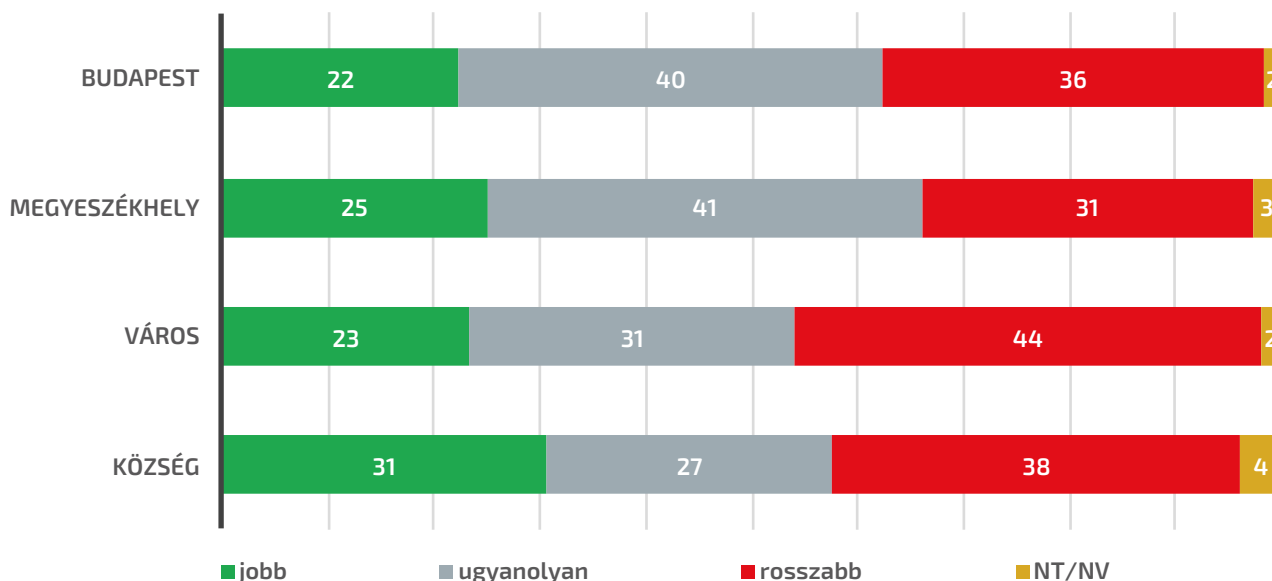
Mindent összevetve, az Ön családjának anyagi helyzete jobb vagy rosszabb, mint tíz évvel ezelőtt?

A politikai hovatartozás mindent felülíró hatása magyarázhatja, hogy miért az ország leggazdagabb városában, Budapesten a legalacsonyabb (22%) azok aránya, akik azt mondják, hogy családjuk anyagi helyzete jobb, mint tíz évvel ezelőtt. Ezt a hipotézist támogatja az is, hogy az egyre inkább a Fidesz legfőbb támaszává váló falvakban gondolják úgy a legtöbben, hogy előreléptek anyagilag. Fontos azonban hozzátenni, hogy minden településtípus esetében többen vannak a visszaesésről beszámolók, a falvakban is. A fővárosban 14 százalékponttal vannak többen (36%) a negatívan vélekedők, mint azok, akik saját családjuk helyzetét jobbnak látják, a legkevésbé pedig a kisvárosokban élők találhatták meg a számításukat az 2010-es években (körülben 23% vs. 44% az arány).

53. ábra

Mindent összevetve, az Ön családjának anyagi helyzete jobb vagy rosszabb, mint tíz évvel ezelőtt?

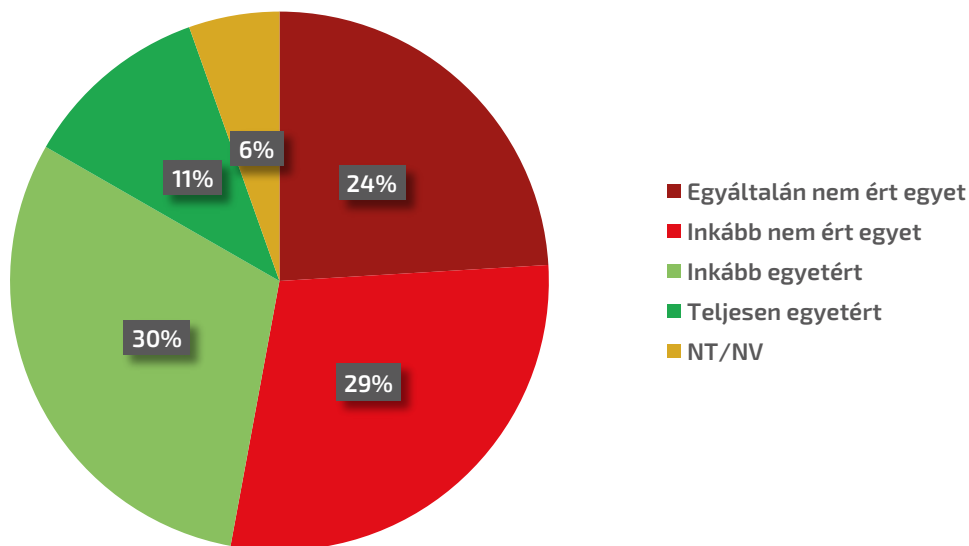

3.2. Jobban él a többség, mint tíz éve?

A magyarok szerint rosszabbul él a társadalom többsége, mint tíz évvel ezelőtt. A megkérdezettek mindössze 42 százaléka értett egyet azzal az állítással, hogy a magyarok többsége jobban él, mint tíz éve, míg 53 százalék szerint romlott a társadalom anyagi helyzete a tíz évvel ezelőtti állapothoz képest. Érdekesség tehát, hogy még így is jóval többen vannak azok, akik szerint a többségnek jobban megy, mint akik a saját családjuk helyzetében javulást tapasztaltak.

54. ábra

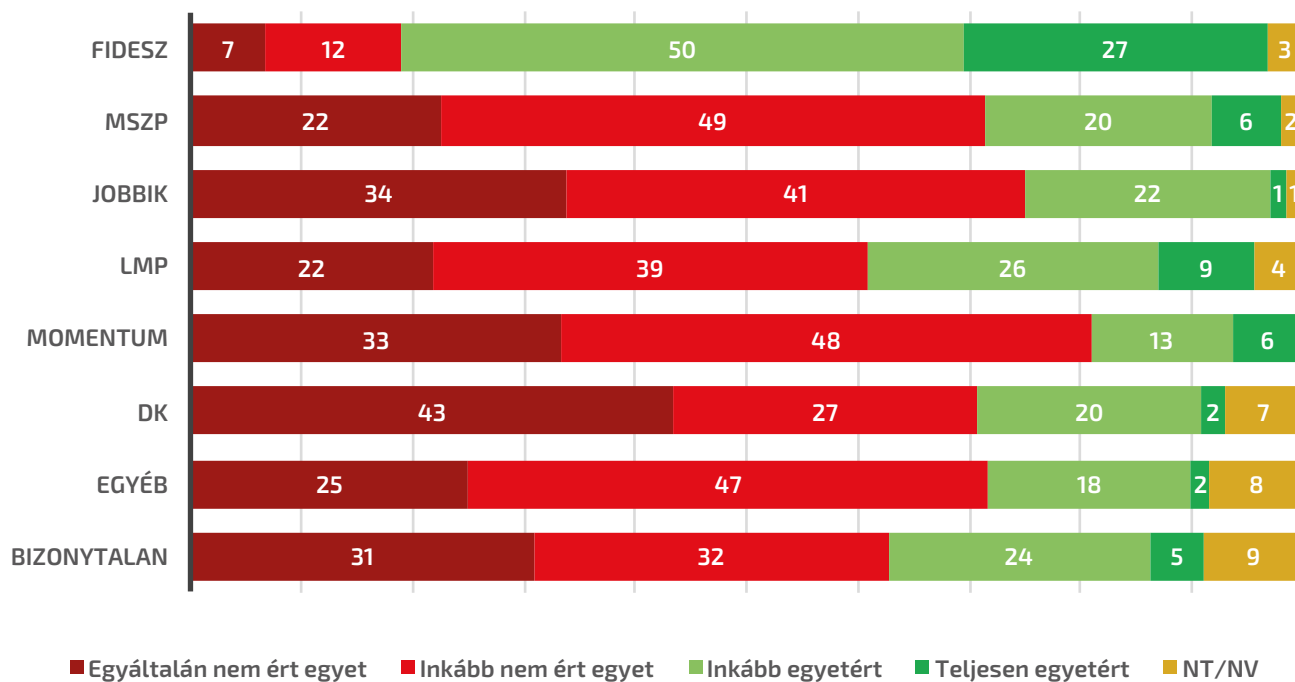
A magyarok többsége jobban él, mint tíz éve

A pártovatartozás ismét felülír mindent: a kormánypártiak elsöprő többsége, 77 százaléka szerint javult a többség gazdasági helyzete, míg az ellenzékiek ezzel teljesen ellentétes véleményen vannak: az MSZP és DK szimpatizánsok 71–71 százaléka szerint sem került jobb helyzetbe a magyar többsége a szocialisták kormányzásának időszakához képest, de a Jobbik (75%), és még inkább a Momentum tábora (81%) még ennél is borúsabban látja a helyzetet. A bizonytalanok is alapvetően egyetértenek (63%) a kérdés megítélésében az ellenzéki szavazókkal.

55. ábra

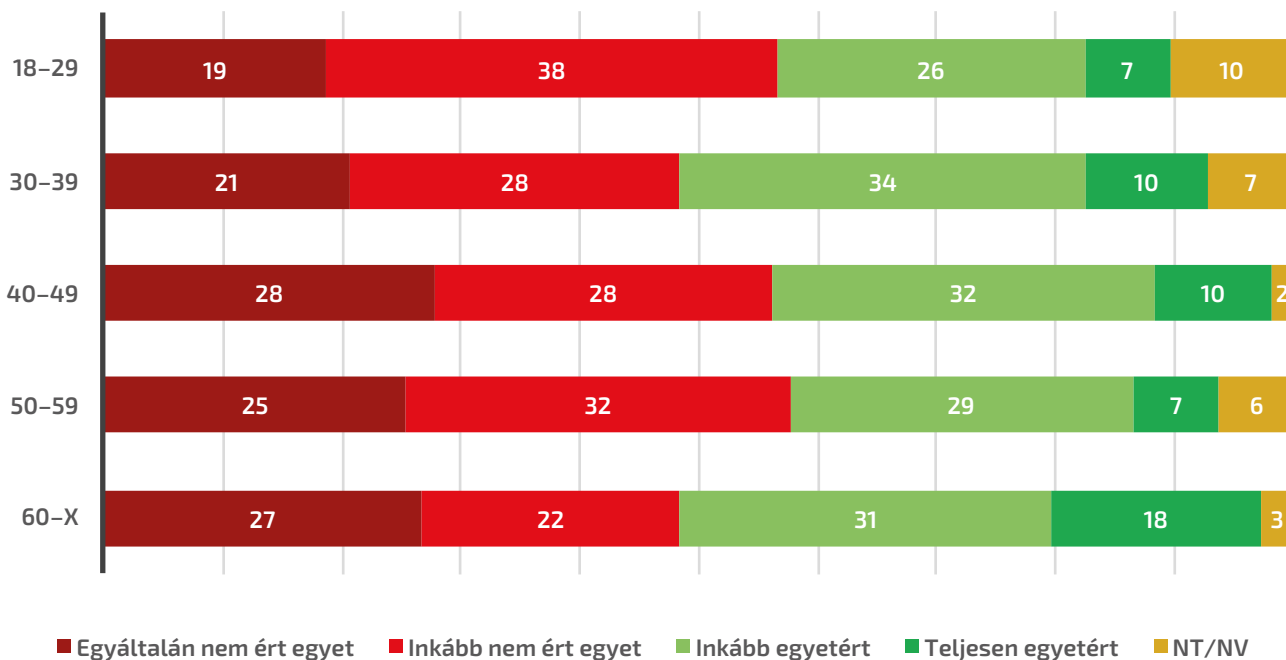
A magyarok többsége jobban él, mint tíz éve

A generációs különbségek ennél a kérdésnél is világosan megmutatkoznak: a legfiatalabb korosztálynak mindössze 33 százaléka értett egyet az állítással, szemben 57 százalékkal, akik szerint romlott a helyzet, addig a 60 éven felüliek körében kiegyenlített a két tábor mérete (49%–49%). Ez a kérdés is megerősíti, hogy az ötvenes korosztálynak nem volt jó tíz éve: a 30 éven aluliakhoz hasonlóan negatív véleménye van a többség anyagi körülményeinek alakulásáról. Az iskolázottság tekintetében ismét a diplomások körében a legmagasabb az elégedetlenség. A településtípus szerinti bontást figyelve viszont azt látjuk, hogy a leginkább a fővárosiak értették egyet az állítással, körükben megegyezik a két tábor nagysága, míg a vidéken élők körében minden esetben többen voltak azok, akik szerint a magyarok többsége rosszabbul él, mint tíz évvel ezelőtt.

56. ábra

A magyarok többsége jobban él, mint tíz éve

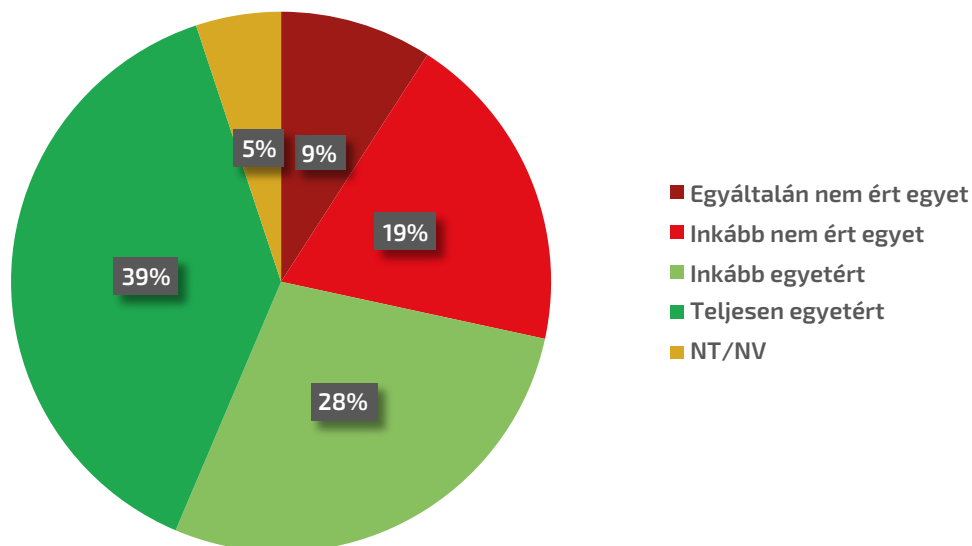

3.3. Kinek kedvez a Fidesz kormányzása?

Határozott többségben vannak azok, akik szerint a Fidesz kormányzása elsősorban a gazdagoknak kedvez: a megkérdezettek kétharmada értett egyet az állítással, míg mindössze 28 százalék vélekedett másképp.

57. ábra

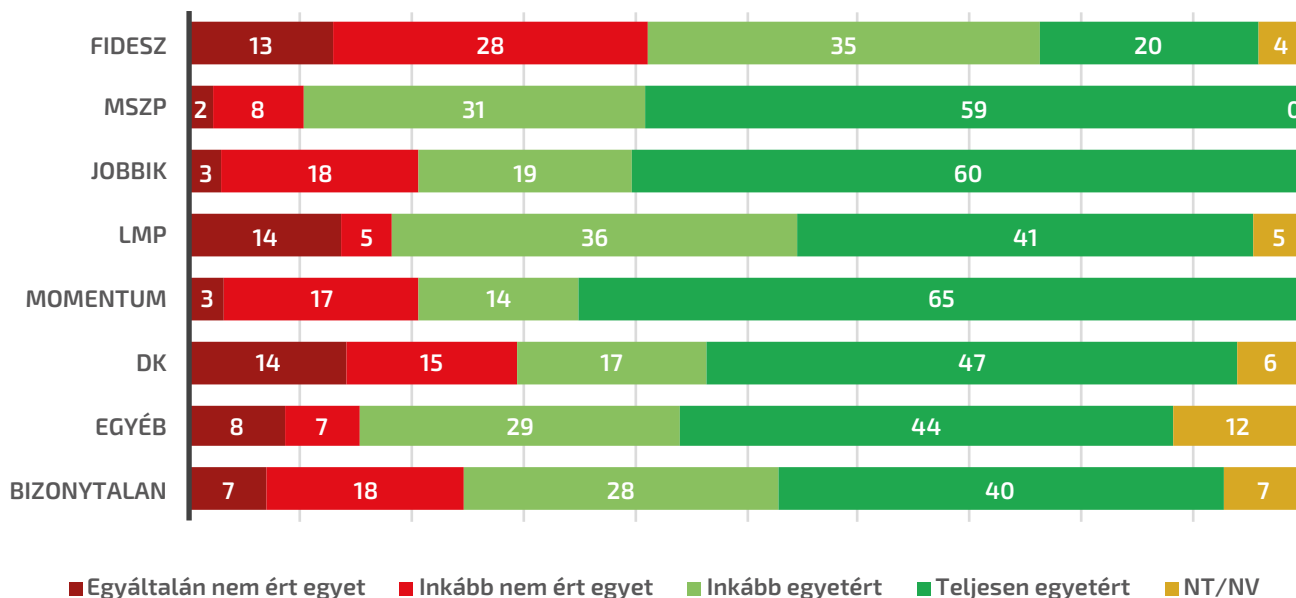
A Fidesz kormányzása elsősorban a gazdagoknak kedvez

Érdekes módon még a kormánypárti szavazók többsége (55%) is azon az állásponton van, hogy a kormány elsősorban a gazdagok érdekeit képviseli. Az ellenzéki szimpatizánsoknak viszont elsöprő többsége értett egyet az állítással, az arány a DK-sok körében mért 64%-tól az MSZP-sek között tapasztalt szinte teljesen egyöntetű véleményig (90%) terjed. Fontos továbbá, hogy a bizonytalanok kétharmada is úgy véli, hogy a Fidesz elsősorban a gazdagoknak kedvez.

58. ábra

A Fidesz kormányzása elsősorban a gazdagoknak kedvez

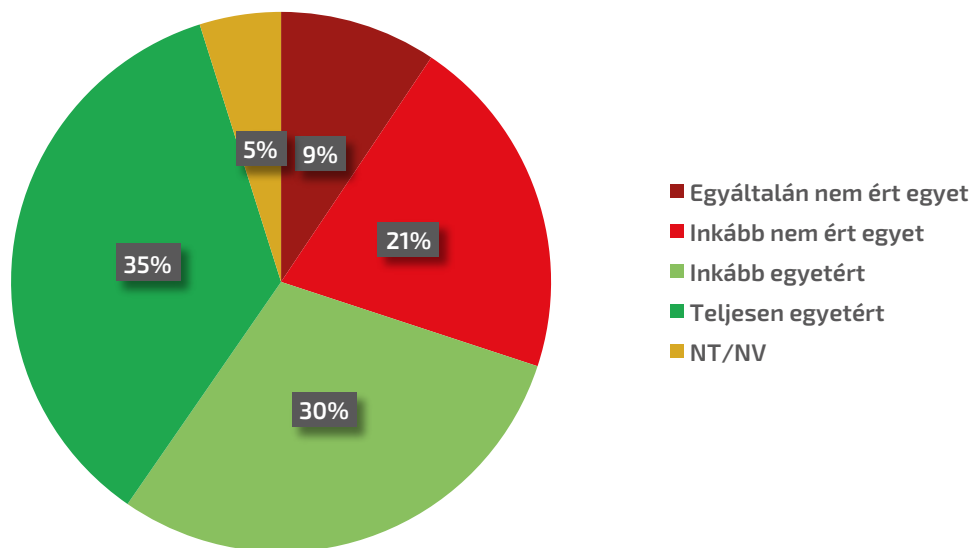
Valamennyi szocio-demográfiai bontás szerint is többségben vannak az állítással egyetértők. Az életkori bontást figyelve meglepő módon pont, hogy még az általában legkritikusabb 30 éven aluliak értettek egyet a legkisebb arányban az állítással (61%), a többi esetben hibahatáron belüli értékeket találunk az átlaghoz képest. Az iskolázottságot tekintve viszont ismét a diplomások a legkritikusabbak, 71 százalékuk értett egyet az állítással. A legnagyobb különbségeket a településtípus szerinti bontást böngészve látjuk: a falvakban mindössze 56 százaléknian értettek egyet az állítással, míg a megyeszékhelyeken az arányuk már 81 százalék.

3.4. Az érvényesülés lehetőségei a NER-ben

Széles körben osztott vélemény a társadalomban, hogy elsősorban az tud előrejutni ma Magyarországon, aki jóban van a kormánnyal. 65 százalék ért egyet ezzel az állítással, míg mindössze 30 százalék látja másként.

59. ábra

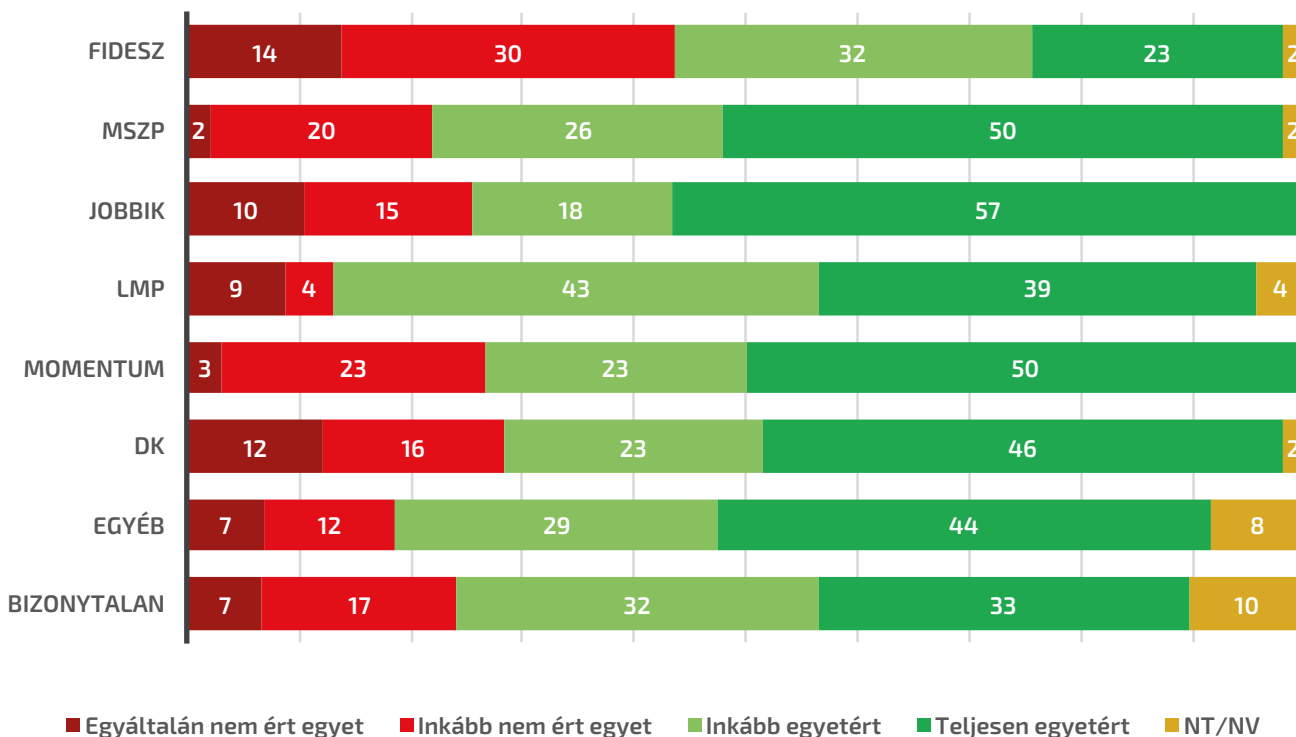
Magyarországon ma elsősorban az tud előrejutni, aki jóban van a kormánnyal

Még a kormánypárti szavazók szűk többsége is úgy véli, hogy Magyarországon urambátyám rendszer uralkodik: a fideszesek 55 százaléka értett egyet azzal az állítással, hogy jóban kell lenni a kormánnyal a boldoguláshoz, míg mindössze 44 százalék utasította el. Az ellenzéki táborban természetesen még nagyobb többségben voltak az egyetértő hangok: a különböző pártok támogatói között ez az arány 69–76 százalék között változott.

60. ábra

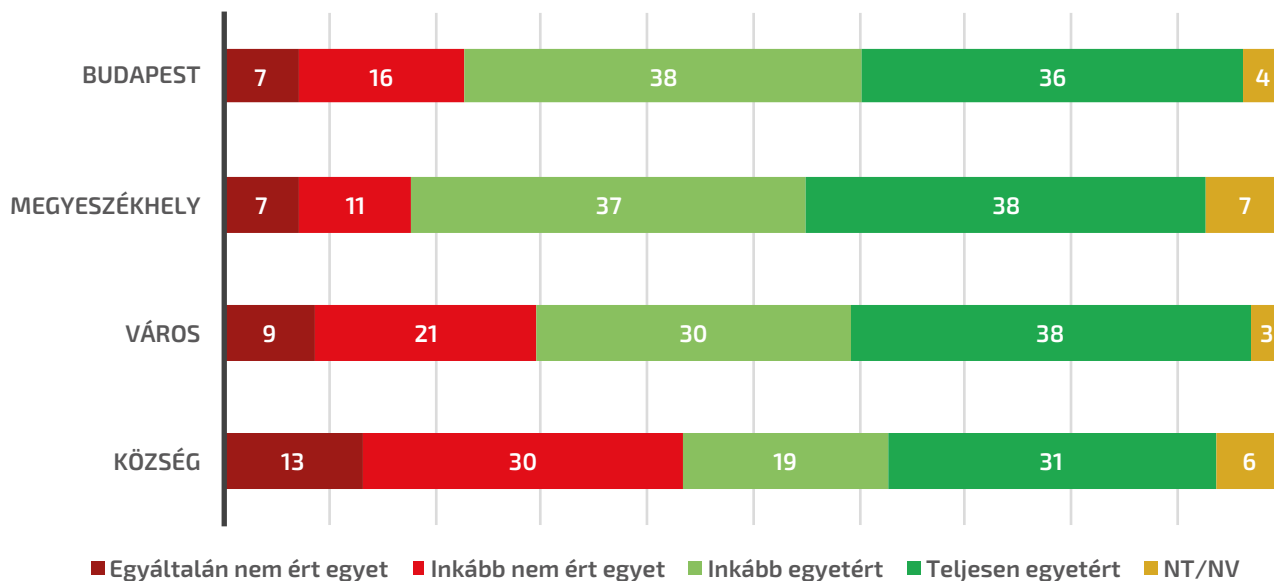
Magyarországon ma elsősorban az tud előrejutni, aki jóban van a kormánnyal

A férfiak (69%) egy fokkal nagyobb arányban értettek egyet az állítással, mint a nők (62%), míg az életkori bontást figyelve a negyvenes korosztály gondolja úgy a leginkább, hogy fideszes kapcsolatok nélkül nem lehet sikereket elérni Magyarországon. Az iskolázottság összefüggést mutat a véleményekkel: a 8 általánossal rendelkezőknek az 58 százaléka, a szakiskolát végzetteknek a 63 százaléka, az érettségizetteknek a 68 százaléka, míg a diplomásoknak majdnem a háromnegyede (73%) értett egyet az állítással. De ennél is jelentősebb különbségeket látunk a településtípus szerinti bontásban: míg a falvakban élőknek csak a fele mondta azt, hogy jóban kell lenni a kormánnyal az előrejutáshoz, addig a kisvárosiaknak már a kétharmada, míg a megyeszékhelyeken élők és a fővárosiak körében ugyanez az arány már 73–75 százalék között mozgott. Tehát az egyre urbánusabb és egyre képzettebb emberek egyre nagyobb arányban érzik azt hazánkban, hogy a siker kulcsát kizárólag a kormánypárti kapcsolatok jelentik. Mindez érdekes összefüggés annak fényében, hogy az általános vélekedés szerint a kistelepülések Magyarországon érvényesül mindennél erősebben a Fidesz szorítása.

61. ábra

Magyarországon ma elsősorban az tud előrejutni, aki jóban van a kormánnyal

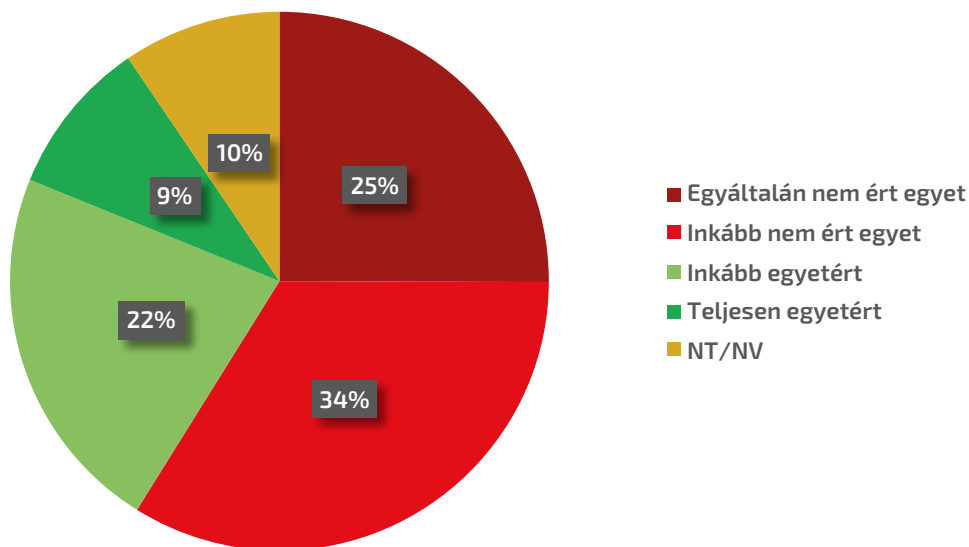

3.5. Információs szabadság

A magyar társadalom jelentős része tisztában van azzal, hogy a hazai nyilvánosság bizonyos részeit szinte teljes mértékben maguk alá gyűrték a kormánypártok. A megkérdezetteknek mindössze szűk harmada (31%) értett egyet azzal az állítással, hogy hazánkban mindenki számára hozzáférhetőek megbízható információk, míg 59 százalék jóval kritikusabb a magyar nyilvánosság minőségével.

62. ábra

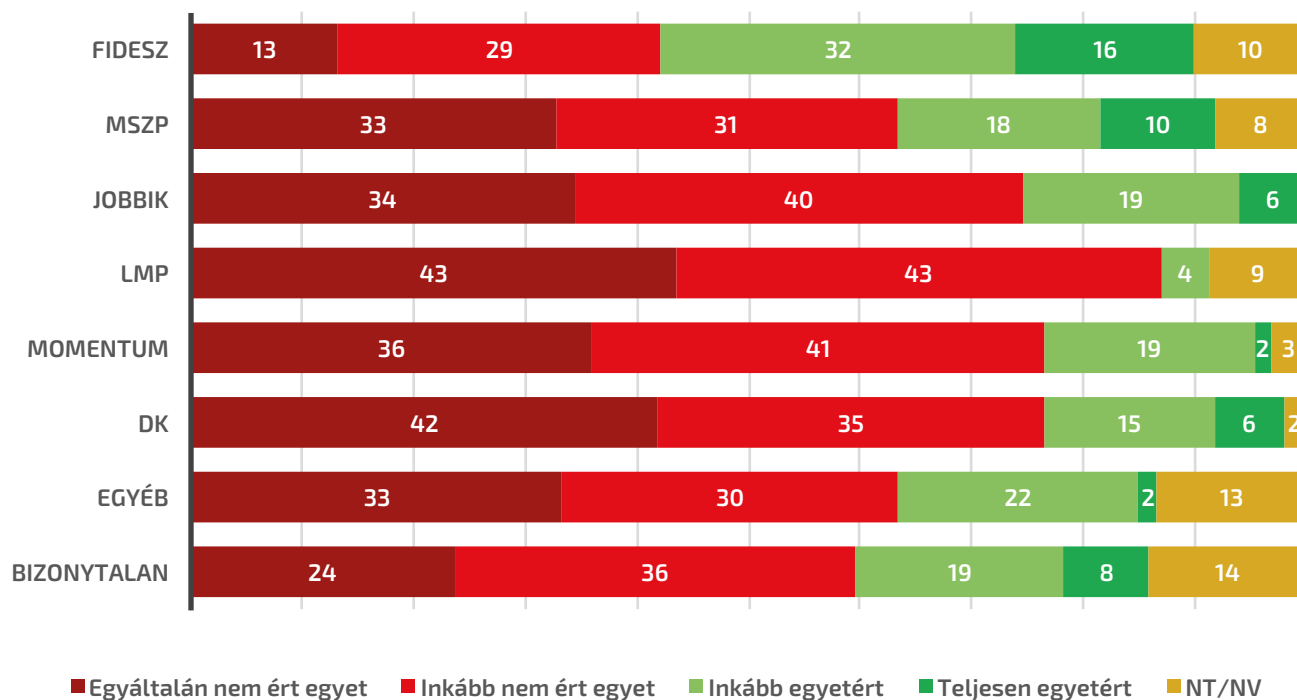
Magyarországon bárki hozzáférhet megbízható információkhoz

Habár a kormánypárti táborban szűk többsége van azoknak, akik szerint mindenki hozzáférhet megbízható információhoz, a fideszesek 42 százaléka sem gondolja ezt így. Az ellenzékiek jelentős része úgy látja, hogy a magyar társadalom jelentős része számára csak korlátozottan állnak rendelkezésre megbízható információk, de érdemes hozzátenni, hogy az összes ellenzéki párt táborában van egy 20–29 százalék közötti réteg, aki nem értett egyet az állítással.

63. ábra

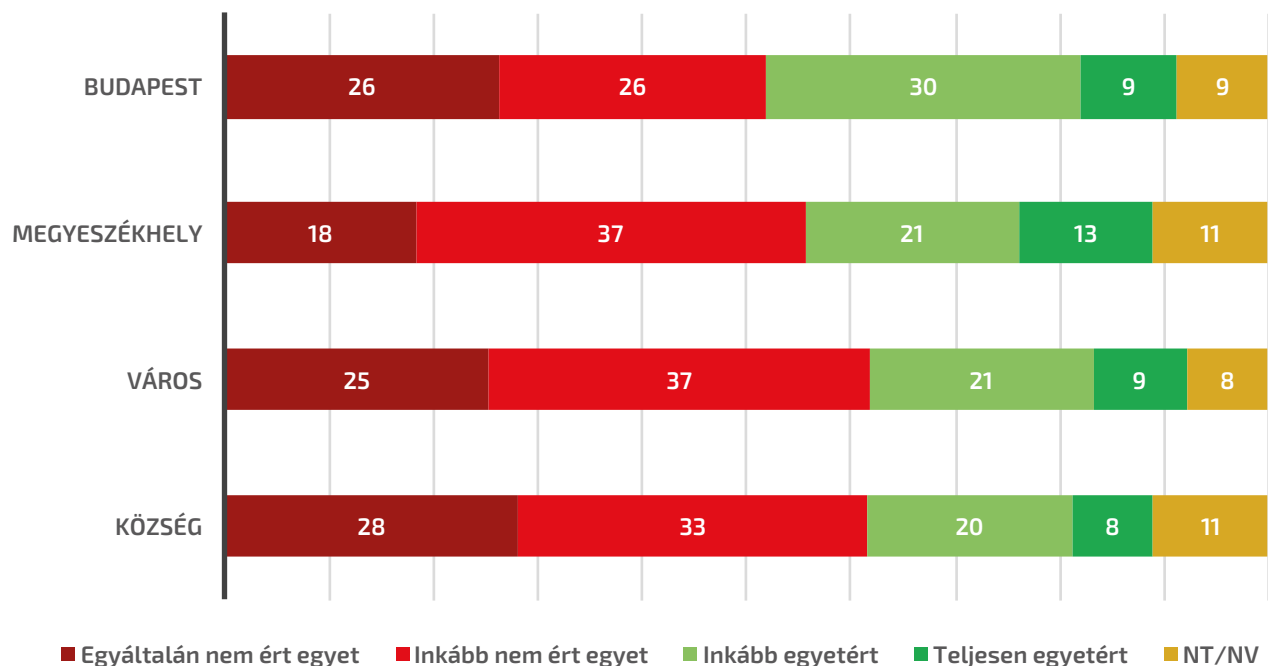
Magyarországon bárki hozzáférhet megbízható információkhoz

A különböző generációk válaszait vizsgálva az látható, hogy az ötven és hatvan év közöttiek körében a legmagasabb az aggodalom a megbízható információk kérdésében: mindössze 21 százalékuk értett egyet az állítással, míg a többi korcsoport körében ugyanez az arány 31 és 37 százalék között mozgott. Az iskolázottság nincs egyértelmű összefüggésben a kérdésről kialakított véleményekkel, viszont a településtípusnál látunk komoly különbségeket. Az egyre kisebb településeken egyre kisebb arányban értettek egyet azzal, hogy bárki hozzáférhet megbízható információkhoz. Míg Budapesten a megkérdezettek 39 százaléka értett egyet az állítással, addig ugyanez az arány a falvakban élők körében már csak 28 százalék.

64. ábra

Magyarországon bárki hozzáférhet megbízható információkhoz

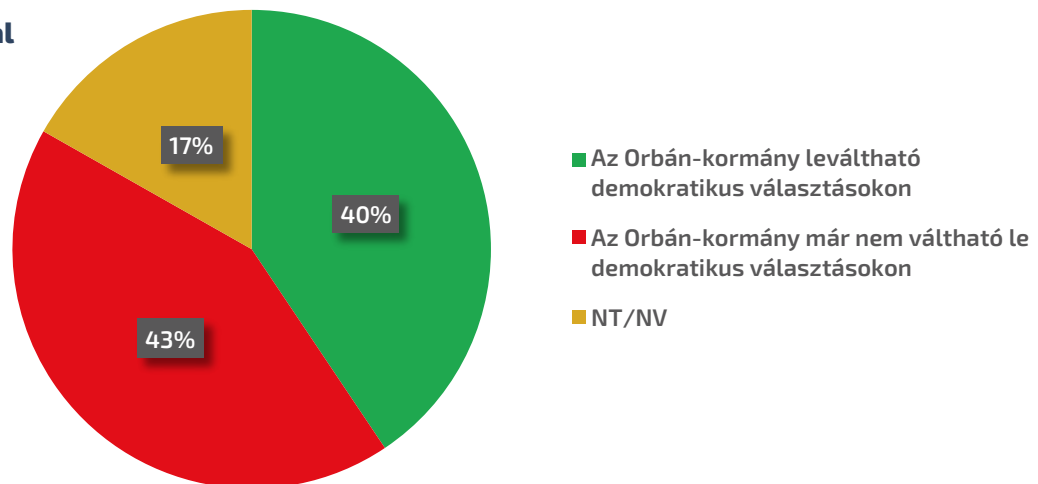
4. A demokratikus kormányváltás esélyei

Teljesen megosztott a magyar társadalom abban a kérdésben, hogy a Fidesz hatalomra kerülése után 10 évvel milyen esélyei vannak hazánkban a demokratikus kormányváltásnak. 2020 tavaszán csak egy hajszállal vannak többen azok, akik szerint már nem váltható le demokratikus választásokon az Orbán-kormány (43%), mint azok, akik szerint a Nemzeti Együttműködés Rendszerét egyszer demokratikus úton fogja megbuktatni a magyar nép (40%).

A 2018-as országgyűlési választások után néhány hónappal egyszer már feltettük ezt a kérdést, akkor ennél nagyobb különbség volt a két tábor között. 2018 őszén az ellenzéki szavazók akkori apátiájának mértékét jól jelezte, hogy a magyarok fele (49%) úgy vélekedett, Orbán Viktort nem lehet demokratikusan elmozdítani hivatalából, és mindössze 36 százalék látta reálisnak ennek a feltételeit. A 2020 tavaszi eredmények azt mutatják, hogy a 2019-es őszi önkormányzati választások ellenzéki sikere után valamelyest erősödtek a remények a magyar társadalmon belül a kormány leválhatóságára, de összességében még mindig nagyon súlyos bizalmi deficit van hazánkban a választás intézménye felé.

65. ábra

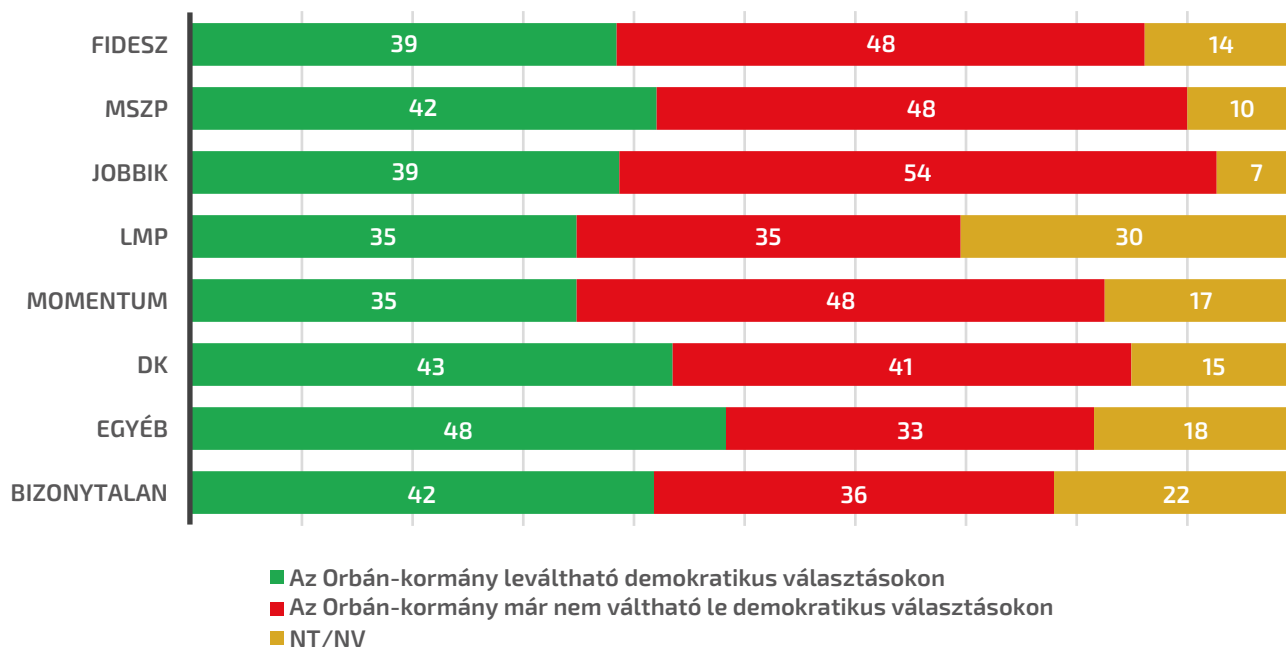
Ön melyik állítással ért egyet?

A fideszesek körében is többségben van az az álláspont, miszerint a kormány nem leváltható demokratikus úton: majdnem felük (48%) osztja ezt a véleményt, szemben 39 százalékkal, akik bíznak a Nemzeti Együttműködés Rendszerének demokratikusságában. Másfél évvel ezelőtt a fideszesek körében még megegyezett a két tábor nagysága (41–42%), és az ellenzékiek körében nagyobb különbség volt a vélemények között. A DK-sok továbbra is az egyetlen olyan ellenzéki tábor, akik körében többen vannak a bizakodók, mint azok, akik szerint nem leváltható a kormány demokratikus úton. A többi táborban többségben vannak a pesszimista hangok, bár a jobbikosok körében valamelyest javult a hangulat (30%-ról 39%-ra). A legnagyobb változás azonban a bizonytalanok körében következett be, ők másfél éve még határozottan nem hittek a demokratikus kormányváltás esélyében (31% vs. 51%), most viszont már a bizakodó hangok vannak többségben (42% vs. 36%) – ez különösen fontos változás lehet az ellenzéki pártok számára a bizonytalanok későbbi mobilizálhatósága szempontjából.

66. ábra

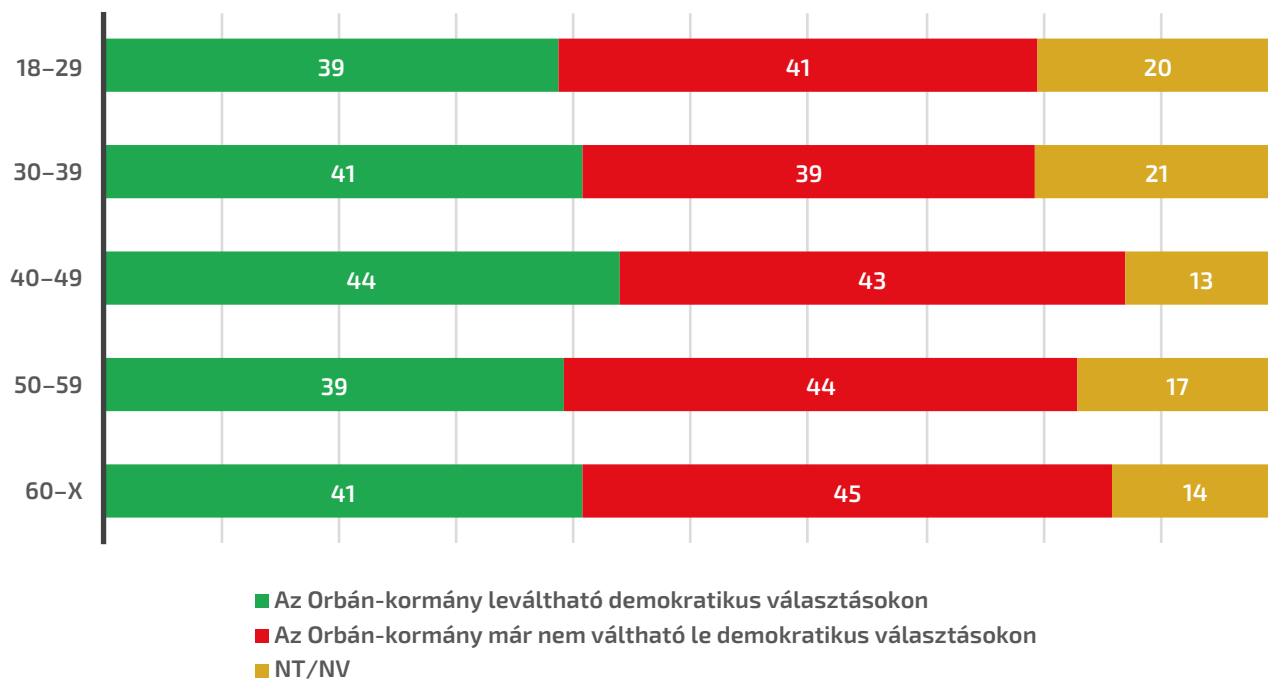
Ön melyik állítással ért egyet?

Az életkori megoszlást figyelve nincsenek jelentős eltérések, igaz, míg az 50 év alattiak körében hibahatáron belül találjuk a két tábort, addig az 50 évnél idősebbek körében már 4-5 pontos többségben vannak azok a hangok, akik nem hisznek a demokratikus kormányváltás esélyében.

67. ábra

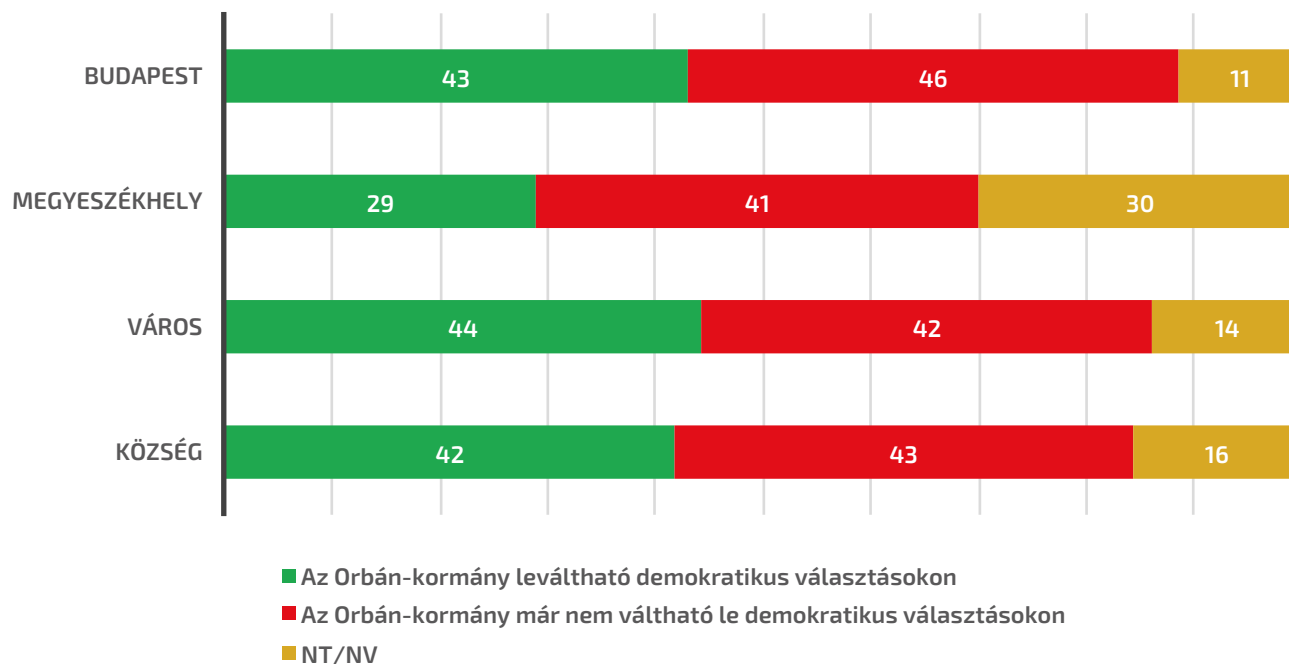
Ön melyik állítással ért egyet?

A településtípus szerinti bontást figyelve az összes csoportnál hibahatáron belüli különbség van csak a két tábor között, kivéve a megyeszékhelyeken élőket, ahol határozott többségben vannak azok, akik nem hisznek abban, hogy le lehetne váltani az Orbán-kormány demokratikus úton. A nemek és az iskolázottság nincsenek szignifikáns hatással a véleményekre.

68. ábra

Ön melyik állítással ért egyet?

5. Konklúziók: Az Orbán-kormány tíz éve a magyar választók szemében

A Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung közös kutatásának az volt a célja, hogy megismerjük, mit gondol a magyar társadalom az Orbán-kormány elmúlt tíz évéről. Az országosan reprezentatív közvélemény-kutatási eredményekre alapozva nemcsak Magyarország általános állapotának társadalmi megítéléséről tehetünk megállapításokat, hanem arról is, hogy a magyarok szerint mely területeken javult vagy romlott a helyzet az utóbbi évtizedben, melyek a kormány legnépszerűbb intézkedései és legnagyobb közpolitikai kudarcai, mely társadalmi csoportok a Fidesz legfontosabb támaszai, és miként vélekednek az állampolgárok személyes boldogulásuk esélyeiről, vagy éppen a demokrácia hazai állapotáról.

Az elmúlt tíz év legnépszerűbb kormányzati intézkedései: családtámogatás, migráció, rezsicsökkentés

A többgyermekes családok állami támogatásának növekedése az elmúlt tíz év legfontosabb kormányzati teljesítménye a magyarok szerint: a megkérdezettek 57 százaléka választotta ezt az opciót, amikor arra kértük őket, hogy válasszák ki azt a három területet, amelyeken a legnagyobb előrelépés történt az elmúlt évtizedben. **A családtámogatási rendszer mögött némileg lemaradva, második helyen találjuk az Orbán-kormány bevándorlásellenes intézkedéseit (45 százalék). Harmadik helyre a 2014-es választási kampány fő témáját, a kormány rezsicsökkentő erőfeszítéseit sorolták a válaszadók (35 százalék).**

A negyedik és az ötödik helyen két gazdasági természetű válaszopció végzett: 30 százalék vélte úgy, hogy a NER egyik legfontosabb sikere a bérek növekedése és a javuló életszínvonal, míg 29 százalék a csökkenő munkanélküliséget emelte ki. A lakástámogatási rendszer bevezetése csak a lista második felében foglal helyet, ahogy a kormány multiellenes „harca”, a devizahitelek kivezetése, vagy a külföldi „támadásokkal” szembeni védekezés is.

A magyar kormány családtámogatási rendszerének széles körű a támogatottsága, de elsősorban a bizonytalan szavazók meggyőzésében lehet ennek kifejezetten nagy szerepe – a párt nélküliek kétharmada szerint ez az egyik legnagyobb kormányzati teljesítmény az elmúlt évtizedből. A legegységesebb összefüggést a kormány családpolitikai rendszerének támogatottsága a településtípussal mutatja. **Az egyre kisebb településeken egyre nagyobb arányban sorolták a legfontosabb sikerek közé a családtámogatási intézkedéseket:** míg a fővárosban élőknek kevesebb mint a fele tartja a családtámogatási rendszert az Orbán-kormányok egyik legfontosabb teljesítményének, addig ugyanez az arány a községekben élők körében már 63 százalék.

A kormánypárti szavazók tartják a legfontosabbnak a kormány bevándorlás elleni harcát. A fideszesek több mint fele (56%) gondolta úgy, hogy az elmúlt tíz év egyik legfontosabb politikai teljesítménye a kormány részéről a határozott bevándorlásellenes politika volt. A téma oldalakon átívelő hatását jelzi, hogy míg az érdemi támogatottsággal rendelkező pártok közül a DK-sok számára volt a legkevésbé fontos a bevándorlás megállítása, de azért még körükben is majdnem egyharmadnyian (31%) tartják ezt a Fidesz egyik legjelentősebb eredményének.

Az elmúlt tíz év fontosabb kormányzati intézkedéseire adott válaszokból kiderül, hogy **az ellenzéki választók számára legalább annyira jelentős esemény volt a rezsicsökkentés, mint a kormánypárti szavazóknak.** A bizonytalan szavazók (39%) mellett az érdemi támogatottsággal rendelkező pártok közül a DK szimpatizánsai értékelték a leginkább a kormány rezsiharcát: több mint egyharmaduk (36%) vélte úgy, hogy ez az elmúlt 10 év egyik legfontosabb kormányzati teljesítménye. Rajtuk kívül még a Momentum szavazói (32%) körében látunk az átlaggal megegyező véleményeket. A legkevésbé az MSZP szavazói (25%) sorolták a legfontosabb három eredmény közé a rezsicsökkentést, és a fideszesek körében is elmarad az arány (30%) a teljes népesség átlagától (35%). Az iskolázottsági bontás viszont a várakozásokkal megegyező képet mutat, mivel a legalacsonyabb végzettségűek körében a legmagasabb az arány (40%), míg a legjobban kvalifikáltak körében a legalacsonyabb (28%), ami egyértelműen jelzi, hogy a csökkentett közüzemi díjakat leginkább a legkiszolgáltatottabb társadalmi rétegek értékelték nagyra.

A rezsicsökkentésnél látott trendekkel ellentétben, a fideszes szavazók érzik úgy a leginkább, hogy a lakosság számára érezhető módon növekedett az életszínvonal az elmúlt 10 évben. A kormánypártiak 44 százaléka szerint a növekvő béreket tekinthetjük az elmúlt évtized egyik legfontosabb kormányzati teljesítményének, míg az ellenzéki szavazók ennél jóval szigorúbban értékelték a kormány gazdasági teljesítményét. Az érdemi támogatottsággal rendelkező pártok közül még a Momentum szimpatizánsai a leginkább elégedettek ilyen téren (negyedük választotta ezt az opciót), a szocialista (20%) és DK-s szavazók (18%) alig ötöde, míg a jobbikosok közül mindössze 9 százaléknyan vélekedtek úgy, hogy az életszínvonal javulása az Orbán-kormány fontos eredménye.

Az elmúlt tíz év legnagyobb közpolitikai problémái: egészségügy, társadalmi egyenlőtlenségek, munkavállalók kiszolgáltatottsága

Toronymagasan az egészségügy állapota zavarta a leginkább a magyarokat, amikor arra kértük őket, hogy nevezzék meg a három legnagyobb problémát az elmúlt tíz év kormányzásából. A megkérdezettek 57 százaléka választotta ezt az opciót, ráadásul minden negyedik válaszadó az első helyre sorolta az egészségügyi ellátás színvonalának romlását. **A második helyre a túl nagy társadalmi különbségekről szóló válaszopció került: 34 százalék szerint az Orbán-kormányok egyik legnagyobb kudarca, hogy hagyta tovább növekedni a társadalmi egyenlőtlenségeket. Ettől alig lemaradva, de még dobogós helyen találjuk a munkavállalók kiszolgáltatottságát (31%),** majd a negyedik, ötödik és hatodik helyre szinte megegyező említési aránnyal került a növekvő orosz befolyás (28%), a nem elég ambiciózus klímapolitika, valamint a hatalmas mértékű korrupció (27–27%).

Az MSZP szavazóit aggasztja a legjobban az egészségügy színvonala. A szocialisták háromnegyede gondolja úgy, hogy az elmúlt 10 évben a magyar kormány az egészségügyi ellátás területén teljesített az egyik legrosszabbul, de a szocialistákon kívül átlagon felüli arányban vélekedtek így a Momentum szimpatizánsai, valamint a bizonytalanok (63–63%) is. Még a fideszesek 46 százaléka is a három legfontosabb probléma közé sorolta az egészségügy állapotát. Az adatok értelmezése szempontjából fontos hozzátenni, hogy e kutatás még a koronavírus-járvány hazai kirobbanása előtt készült, így a kormány szempontjából komoly aggodalomra adhat okot, hogy az egészségügy terén végzett munkájának megítélése nagyon negatív kiindulópontonról indul.

Az ellenzéki szavazók mellett a kormánypártiak is úgy gondolják továbbá, hogy a Fidesz egyik legnagyobb kudarca az, hogy hagyta nőni a társadalmi különbségeket a gazdagok és a szegények között. A kormánypárti szavazók 38 százaléka jelölte meg ezt az opciót. Az egyre kevésbé képzett állampolgárok egyre nagyobb mértékben tartják súlyos problémának a növekvő társadalmi egyenlőtlenségeket (a 8 általánost végzettek 41, a felsőfokú végzettségűek 28 százaléka sorolta a legfontosabb problémák közé ezt a kérdést), ami jelzi, hogy a rosszabb társadalmi helyzetű csoportok elvárják a kormánytól, hogy tegyen többet a megsegítésükre.

A kormánykritikus szavazókat kiemelten zavarja a magyar kormány vállalatokat preferáló gazdaságpolitikája. A kormánypárti szavazók az átlagnál alacsonyabb mértékben választották ezt az opciót, de még így is negyedüket zavarja kiemelt módon a munkahelyi kiszolgáltatottság, ami jelzi, hogy a 2018. decemberi rabszolgatörvény-ellenes tüntetések nem kizárólag ellenzéki véleményeket tükröztek.

Igen jelentős különbség látható viszont a kormánypárti és az ellenzéki szavazók véleménye között az orosz befolyás érzékelését tekintve. **Az ellenzéki pártok szimpatizánsai nagyjából kétszer akkora arányban tartják problémának az ország Oroszországgal szembeni növekvő kiszolgáltatottságát, mint a fideszesek. Tízből négy ellenzéki a három legfontosabb probléma közé sorolta az orosz befolyás erősödését Magyarországon.** Ezzel szemben a fideszeseknek mindössze az ötöde szerint súlyos gond Orbán Viktor és Vlagyimir Putyin túl szoros kapcsolata, de ez egyben azt is jelenti, hogy a kormánypárti tábornak egy nem elhanyagolható méretű kisebbsége is aggódva figyeli a magyar kormány oroszbarát külpolitikáját.

A jellemzően fiatal, urbánus Momentum-szavazóknál veri ki a legjobban a biztosítékot a magyar kormány nem elég ambiciózus klímapolitikája. Majdnem minden második momentumos (45%) jelölte meg ezt az opciót, tőlük jócskán lemaradva találjuk a második helyen álló DK-sokat (29%). A legkevésbé az MSZP táborát (15%) zavarja az elégtelen kormányzati klímapolitika, de a teljes lakossághoz képest átlagon aluli a fideszes (21%) és a jobbikos szavazók (24%) körében mért eredmény is.

Többen vannak azok, akik szerint az ország összességében rosszabb állapotban 2010-hez képest, mint akik szerint javult a helyzet

A magyarok 43 százaléka szerint összességében rosszabb helyzetben van az ország, és csak 30 százalék lát javulást ahhoz képest, hogy milyen állapotban vette át Orbán Viktor Bajnai Gordontól a kormányzást 2010-ben. Ezen kívül minden negyedik válaszadó szerint Magyarország pontosan ugyanott tart, mint tíz évvel ezelőtt. **A fideszesek kétharmada lát javulást Magyarország állapotában. Az ellenzékieknek ennél jóval lesújtóbb a véleménye. Egyetlen 5 százalék feletti támogatottsággal rendelkező párt szimpatizánsai körében sem érte el a 10 százalékot a javulást látók aránya.** A Momentum szavazói körében ugyanakkor egy igen jelentős méretű tábor figyelhetünk meg (tízből négy momentumost), akik szerint lényegében ugyanolyan Magyarország állapota, mint tíz évvel ezelőtt. A legrosszabb véleménye a DK-soknak van az elmúlt tíz évről: 85 százalékuk szerint rosszabb a helyzet, mint egy évtizeddel korábban, de szintén lesújtó a jobbikos (72%) és a szocialista (65%) szavazók véleménye is.

Az iskolázottság egyértelmű összefüggést mutat a Fidesz kormányzásával való elégedettséggel. Az egyre képzetebbre rétegek egyre negatívabban értékelték a helyzetet. **Fontos hozzátenni, hogy az ország helyzetét rosszabbnak látók minden életkori, iskolázottsági és településtípus szerinti bontásban relatív többségben vannak.**

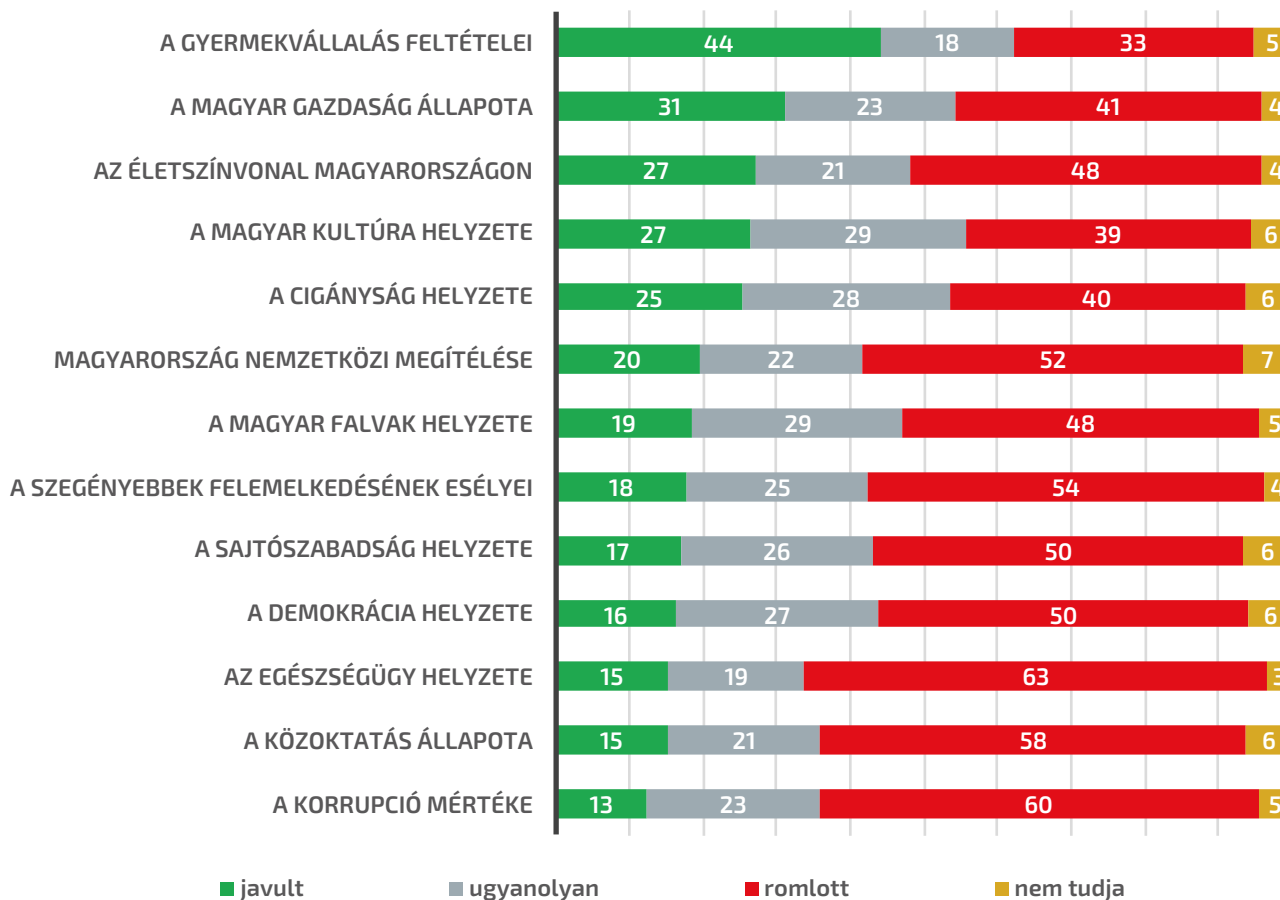
Romlás és javulás: a Fidesz kormányzásának megítélése közpolitikai területeként

Kutatásunkban szakterületenként külön-külön is vizsgáltuk, hogy melyik téren látnak előrelépést vagy visszaesést a magyar választók. A 13 vizsgált terület közül **a magyarok elsősorban gazdasági téren látnak javulást a Nemzeti Együttműködési Rendszerének tízéves történetében. A családtámogatási rendszer (44%), a magyar gazdaság állapota (31%) és az életszínvonal (27%) kapták a legtöbb pozitív választ. Ezzel szemben a legrosszabb bizonyítványt a humán területek (egészségügy, oktatás, társadalmi mobilitás) számára állították ki a megkérdezettek.** A magyar társadalom többsége tisztában van azzal is, hogy hazánkban jelentősen visszaszorultak a demokratikus értékek Orbán Viktor második kormányra kerülése óta, és a korrupciós trendekről is pontos képpel rendelkeznek.

A kormány 2010-es évekről szóló sikerpropagandáját más megvilágításba helyezi az, hogy a gyermekvállalás feltételeinek javulását leszámítva az összes vizsgált területen többen vannak azok, akik visszaesésről, lecsúszásról számolnak be. A családtámogatási rendszeren kívül minden kérdésben relatív többségben vannak azok, akik szerint romlott a helyzet Magyarországon az elmúlt évtizedben, de hét területen a negatívan vélekedők abszolút többségben is vannak. A sajtószabadság és a demokrácia helyzetét 50, Magyarország nemzetközi megítélését 52, a szegényebbek felemelkedésének esélyeit 54, a közoktatás állapotát 58, a korrupció mértékét 60, az egészségügy helyzetét pedig 63 százalék látja rosszabbnak, mint egy évtizeddel korábban. Kérdéstől függően 18–29 százalék között mozog azok aránya, akik szerint Magyarország a helyzet nagyjából ugyanolyannak tekinthető, mint tíz évvel korábban.

69. ábra

Ön szerint az elmúlt tíz évben javult vagy romlott a helyzet Magyarországon a következő kérdésekben?

Növekvő tendenciát érzékelnek a magyarok a korrupció mértékét tekintve: 60 százalék szerint felelőtlenebbül használják fel a közpénzeket Magyarországon 2010-hez képest, míg 13 százalék szerint a szocialista kormányok időszakában súlyosabb visszaélések történtek, mint napjainkban. Ezen kívül 23 százaléknynian úgy vélik, hogy nincs különbség a Nemzeti Együttműködés Rendszere és a szocialista kormányok időszaka között a korrupció kérdésében. Még a fideszes szavazóknak is mindössze a 29 százaléka lát előrelépést a korrupció elleni küzdelemben, 36 százaléuk szerint a Fidesz ugyanannyit lop, mint a 2010 előtti kormányok – 31 százalék szerint viszont rosszabb a helyzet, mint tíz évvel ezelőtt. Az ellenzéki szavazók számára viszont nem nagyon merül fel kétely a korrupciós trendekkel kapcsolatban. Az összes ellenzéki szavazói csoport legalább háromnegyede gondolja úgy, hogy problémásabbá vált hazánkban a közpénzek felhasználása.

Fontos adalék a kormányzat szakpolitikai teljesítményének megítéléséhez, hogy éppen a legfiatalabb választóknak a legrosszabb véleménye a Fidesz oktatáspolitikájáról, tehát azoknak, akik az iskolapadban személyesen tapasztalták meg a hazai közoktatás színvonalát az utóbbi tíz évben. A 30 éven aluliaknak mindössze a 11 százaléka szerint javult az oktatás színvonala az elmúlt 10 évben, míg 62 százaléuk szerint romlott.

Igen negatív a magyar társadalom véleménye a társadalmi mobilitás esélyeinek alakulásáról is. A megkérdezettek több mint fele (54%) szerint kevesebb esélye van napjainkban a szegényebbeknek a felemelkedésre, mint 10 évvel ezelőtt volt. Ezzel szemben alig minden ötödik válaszadó érez fejlődést e téren. A magyarok negyede szerint viszont nincs változás: pontosan ugyanakkora esélye van a szegényeknek a kitörésre, mint egy évtizeddel korábban.

Az elmúlt évtized társadalmi folyamatainak percepciója:
a pártpreferencia mindent felülír

A pártpreferencia a kérdések megítélésében mindent felülír: a kormánypártiak többségében elégedettek, míg az ellenzékiek jelentős része inkább romló tendenciákat fedezett fel a különböző szakpolitikai területeken. Fontos azt is látni, hogy a kormánypártiak körében létezik egy viszonylag számottevő kisebbség (a legtöbb kérdésben a fideszesek 20-25 százaléka), aki nem elégedett az elmúlt évtized eredményeivel. **Az ellenzéki pártok közül a DK-sok a kormány legszigorúbb kritikusai. Jelentős többségük mindent rossznak ítél meg, ami az elmúlt 10 évben Magyarországon történt.** Csak egy árnyalattal kevésbé kemény a momentumosok véleménye, és bár a jobbikosok és a szocialisták között többen vannak, akik legalább semleges viszonyulnak egy-egy területen a fideszes kormányzás eredményeihez, de összességében közöttük is egyértelmű többségben vannak az utóbbi tíz évet nagyon negatívan látó választók.

Az Orbán-kormánnyal legelégedettebb csoportok:
a 60 év feletti, az alacsonyan képzettek, a falvakban élők

A társadalmi csoportok szerinti bontások alapján három fő megállapítást tehetünk. **Egyrészt a legfiatalabb, 30 éven aluli korosztály a leginkább kritikus generáció a fideszes kormányzással szemben, míg a legidősebbek (a 60 év feletti korosztály) értékeli a leginkább pozitívnak Orbán Viktor elmúlt tíz évének eredményeit. Szintén érdemes hangsúlyozni, hogy a társadalom magasabban képzett rétegei jellemzően negatívabban látják a hazai folyamatokat. Harmadrészt kiemelendő, hogy a községekben élők valamivel elégedettebbek a kormány tízéves tevékenységével, mint az ország többi részén élő társaik.**

Mindent összevetve, eredményeink egy pártpolitikai csatározások zajától megsüketült, kormány–ellenzéki szekértáborokba merevedett társadalom képét mutatják, ahol az alapvető szocio-demográfiai különbségek már háttérbe szorultak a pártpreferenciákhoz képest, és az elsődleges társadalmi rendezőelvvé az uralkodó politikai osztályhoz való viszonyulás vált.

A szociális valóság a makrogazdasági sikerek mögött: többen érzik azt, hogy rosszabb lett családjuk anyagi helyzete, mint akik gyarapodásról számolnak be

Az utóbbi években az Orbán-kormány által sokszor hangsúlyozott kedvező makrogazdasági mutatók ellenére többen érzik azt a magyar társadalomban, hogy rosszabb lett saját családjuk anyagi helyzete az elmúlt tíz évben, mint ahányan gyarapodásról számolnak be. **A válaszadók 38 százaléka válaszolt úgy, hogy romlottak a megélhetésének körülményei, és csak 26 százalék érzi magát jobb anyagi helyzetben.** A magyarok saját gyarapodásának megítélését is mintha elsősorban a pártpreferencia határozná meg: a fideszeseknek pontosan a fele érzi úgy, hogy többet engedhet meg magának, mint egy évtizeddel korábban, míg ugyanez az arány az 5 százalék feletti ellenzéki pártok szavazói körében csupán 11–14 százalék között mozog. A legnagyobb mértékben a DK-sok (64%) számoltak be anyagi lehetőségeik szűküléséről, míg a legritkábban a Momentum szavazói érintette visszaesés saját bevallásuk szerint, de ez is csak azt jelentette, hogy a felük negatív trendet látott a saját családja boldogulása terén. Ezzel szöges ellentétben, a kormánypártiaknak mindössze a 14 százaléka vélekedett úgy, hogy nehezebben megy az élete, mint egy évtizeddel korábban. **Összességében azt látjuk, hogy a magyar társadalom többsége még a saját anyagi boldogulását is elsősorban politikai hovatartozás alapján ítéli meg.**

A politikai hovatartozás mindent felülíró hatása magyarázhatja, hogy miért az ország leggazdagabb városában, Budapesten a legalacsonyabb (22%) azok aránya, akik azt mondják, hogy családjuk anyagi helyzete jobb, mint tíz évvel ezelőtt. Ezt a hipotézist támogatja az is, hogy az egyre inkább a Fidesz legfőbb támaszává váló falvakban gondolják úgy a legtöbben, hogy előreléptek anyagilag. Fontos azonban hozzátenni, hogy minden településtípus esetében többen vannak a visszaesésről beszámolók, a falvakban is.

A Fidesz kormányzása a gazdagoknak kedvez, a többség rosszabbul él, mint tíz éve

Határozott többségben vannak azok, akik szerint a Fidesz kormányzása elsősorban a gazdagoknak kedvez. A megkérdezettek kétharmada értett egyet az állítással, míg mindössze 28 százalék vélekedett másképp. Érdekes módon még a kormánypárti szavazók többsége (55%) is azon az állásponton van, hogy a kormány elsősorban a gazdagok érdekeit képviseli. Az ellenzéki szimpatizánsoknak viszont elsőprő többsége értett egyet az állítással, az arány a DK-sok körében mért 64%-tól az MSZP-sek között tapasztalt szinte teljesen egyöntetű véleményig (90%) terjed. Fontos továbbá, hogy a bizonytalanok kétharmada is úgy véli, hogy a Fidesz elsősorban a gazdagoknak kedvez.

A többség szerint nemcsak egyszerűen a gazdagoknak kedvez a kormány, de a többség rosszabbul is él, mint egy évtizeddel ezelőtt. A megkérdezettek 42 százaléka értett egyet azzal az állítással, hogy a magyarok többsége jobban él, mint tíz éve, míg 53 százalék szerint romlott a társadalom anyagi helyzete a tíz évvel ezelőtti állapothoz képest. Érdekesség, hogy még így is jóval többen vannak azok, akik szerint a többségnek jobban megy, mint akik a saját családjuk helyzetében javulást tapasztaltak. A párthovatartozás ismét felülír mindent: a kormánypártiak elsőprő többsége (77%) szerint javult a többség gazdasági helyzete, míg az ellenzékiek ezzel teljesen ellentétes véleményen vannak. Az MSZP és DK szimpatizánsok 71–71 százaléka szerint sem került jobb helyzetbe a magyar többsége a szocialisták kormányzásának időszakához képest, de a Jobbik (75%), és még inkább a Momentum tábora (81%) még ennél is borúsabban látja a helyzetet. A bizonytalanok is alapvetően egyetértének (63%) a kérdés megítélésében az ellenzéki szavazókkal.

Elsősorban az tud előrejutni, aki jóban van a Fidesszel

Széles körben osztott vélemény a társadalomban, hogy elsősorban az tud előrejutni ma Magyarországon, aki jóban van a kormánnyal. 65 százalék ért egyet ezzel az állítással, míg mindössze 30 százalék látja másként. Még a kormánypárti szavazók szűk többsége is úgy véli, hogy Magyarországon urambátyám rendszer uralkodik. A fideszesek 55 százaléka értett egyet azzal az állítással, hogy jóban kell lenni a kormánnyal a boldoguláshoz, míg mindössze 44 százalék utasította el. Az ellenzéki táborban természetesen még nagyobb többségben voltak az egyetértő hangok: a különböző pártok támogatói között ez az arány 69–76 százalék között változott. Az egyre urbánusabb és egyre képzettebb emberek egyre nagyobb arányban érzik azt hazánkban, hogy a siker kulcsát kizárólag a kormánypárti kapcsolatok jelentik. Mindez érdekes összefüggés annak fényében, hogy az általános vélekedés szerint a kistelepülések Magyarországon érvényesül mindennél erősebben a Fidesz szorítása.

A társadalom fele szerint nincs ma már demokrácia Magyarországon

Az elmúlt évtizedben látott trendeknek köszönhetően már a koronavírus-járvány okán bevezetett felhatalmazási törvény előtt is komoly bizalmi hiány alakult ki a jogállamiság tekintetében. A magyar társadalom fele szerint romlott a demokrácia helyzete hazánkban az elmúlt 10 évben. Ezzel szemben mindössze 17 százalék lát a demokrácia terén előrelépést Magyarországon, míg a megkérdezettek bő negyede (27%) szerint a 2010 utáni Orbán-kormányok nem változtattak semmit a demokrácia hazai minőségén. Nem meglepő módon a kormánypárti szavazók a leginkább elégedettek a demokrácia helyzetével, körükben ugyanannyian vannak azok, akik szerint erősödött a jogállam az elmúlt tíz évben, mint akik szerint semmilyen elmozdulás nem történt e téren. Az összes ellenzéki táborban jelentős többségben vannak a borúlátó szavazók. **Annak a kijelentésnek a megítélésében, hogy „Magyarországon demokrácia van”, két teljesen kiegyenlített tábor figyelhető meg: ugyanannyian vannak azok, akik szerint hazánkban még demokrácia van (48%), mint azok, akik szerint, ami ma Magyarországon van, már nem tekinthető annak (47%).**

A fentiekből fakadóan nem meglepetés, hogy **teljesen megosztott a magyar társadalom abban a kérdésben, hogy a Fidesz hatalomra kerülése után 10 évvel milyen esélyei vannak hazánkban a demokratikus kormányváltásnak. 2020 tavaszán egy hajszállal többen vannak azok, akik szerint már nem váltható le demokratikus választásokon az Orbán-kormány (43%), mint azok, akik szerint a Nemzeti Együttműködés Rendszerét egyszerű demokratikus úton fogja megbuktatni a magyar nép (40%).**

A 2018-as országgyűlési választások után néhány hónappal egyszer már feltettük ezt a kérdést, akkor ennél nagyobb különbség volt a két tábor között. 2018 őszén az ellenzéki szavazók akkori apátiájának mértékét jól jelezte, hogy a magyarok fele (49%) úgy vélekedett, Orbán Viktort nem lehet demokratikusan elmozdítani hivatalából, és mindössze 36 százalék látta reálisnak ennek a feltételeit. **A 2020 tavaszi eredmények azt mutatják, hogy a 2019-es őszi önkormányzati választások ellenzéki sikere után valamelyest erősödtek a remények a magyar társadalmon belül a kormány leválhatóságára, de összességében még mindig nagyon súlyos bizalmi deficit van hazánkban a választás intézménye felé.**

A fideszesek körében is többségben van az álláspont, miszerint a kormány nem leváltható demokratikus úton: majdnem felük (48%) osztja ezt a véleményt, szemben 39 százalékkal, akik még bíznak a Nemzeti Együttműködés Rendszerének demokratikusságában. Másfél évvel ezelőtt a fideszesek körében még megegyezett a két tábor nagysága (41–42%), és az ellenzékiek körében nagyobb különbség volt a vélemények között. A DK-sok továbbra is az egyetlen olyan ellenzéki tábor, akik körében többen vannak a bizakodók, mint azok, akik szerint nem leváltható a kormány demokratikus úton. A többi táborban többségben vannak a pesszimista hangok, bár a jobbkiosok körében valamelyest javult a hangulat (30%-ról 39%-ra). **A legnagyobb változás azonban a bizonytalanok körében következett be, ők másfél éve még határozottan nem hittek a demokratikus kormányváltás esélyében (31% vs. 51%), most viszont már a bizakodó hangok vannak többségben (42% vs. 36%) – ez különösen fontos változás lehet az ellenzéki pártok számára a bizonytalanok mobilizálhatósága szempontjából egy későbbi parlamenti választáson.**

